

Onderzoek Pilotprojecten campussen

2. VOORTGANG EN THEORETISCHE ONDERBOUWING

B. Bieleman

M. Boendermaker

M. Hofman

Onderzoek Pilotprojecten campussen

2. VOORTGANG EN THEORETISCHE ONDERBOUWING

Augustus 2009

INRAVAL
Groningen-Rotterdam

COLOFON

© St. INTRAVAL

Postadres:
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail info@intraval.nl

www.intraval.nl

Kantoor Groningen:
St. Jansstraat 2C
Telefoon 050 - 313 40 52
Fax 050 - 312 75 26

Kantoor Rotterdam:
oudsesingel 184
Telefoon 010 - 425 92 12
Fax 010 - 476 83 76

Augustus 2009

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tekst: B. Bieleman, M. Boendermaker, M. Hofman
Opmaak: A. Beelen, M. Boendermaker
Omslag: E. Cusiël
Druk: Repro GMW
Opdrachtgever: Ministerie van Jeugd en Gezin/Ministerie van
Sociale Zaken en Werkgelegenheid

ISBN: 978 90 8874 071 8

VOORWOORD

Het deelrapport ‘Voortgang en theoretische onderbouwing’ is de tweede rapportage in het kader van de evaluatie van negen pilotprojecten voor niet-participerende jongeren in Nederland. Deze evaluatie wordt in opdracht van het ministerie van Jeugd en Gezin uitgevoerd door onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL. In 2008 is het eerste rapport verschenen (‘Beschrijving projecten en doelgroep’), in 2010 verschijnt het eindrapport.

De dataverzameling, analyse en rapportage voor dit tweede deelrapport zijn uitgevoerd door Marjolein Boendermaker en Maartje Hofman, onder leiding van Bert Bieleman.

Graag willen wij de leden van de begeleidingscommissie, onder voorzitterschap van prof. dr. T.A. van Yperen, bedanken voor de enthousiaste en deskundige wijze waarop zij het evaluatieonderzoek tot dusverre hebben begeleid. De commissie bestaat verder uit: prof. dr. J. Hermanns, mevrouw prof. dr. J. Junger-Tas en prof. dr. M. de Winter. Het secretariaat van de begeleidingscommissie is verzorgd door mevrouw drs. M.G.A. Nijhof, mevrouw drs. W.E. Schuurmans-Oosterom en haar vervangsters mevrouw J. Day en mevrouw drs. A. Fernand van het ministerie van Jeugd en Gezin. Tot slot gaat onze dank uit naar de projectleiders en projectmedewerkers van de pilotprojecten en de geïnterviewde jongeren. Zonder hun medewerking zou het onderzoek niet mogelijk zijn.

Namens INTRAVAL,

Bert Bieleman
Marjolein Boendermaker

Groningen-Rotterdam
Augustus 2009

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Summary	i
Hoofdstuk 1 Inleiding	1
1.1 Pilotprojecten	2
1.2 Onderzoeksvragen	5
1.3 Opzet	6
1.4 Leeswijzer	9
Hoofdstuk 2 Kenmerken deelnemers	11
2.1 Persoonskenmerken	12
2.2 Gedragsindicatoren	15
2.3 School/werksituatie	23
2.4 Vrijtijdsbesteding en woonsituatie	26
Hoofdstuk 3 Ervaringen en ontwikkelingen	29
3.1 Doelstellingen	29
3.2 Doelgroep en deelnemers	31
3.3 Methodiek	36
3.4 Professionaliteitsbeginsel	39
3.5 Randvoorwaarden	40
3.6 Nazorg	42
Hoofdstuk 4 Werving en aanmelding	45
4.1 Procedure werving en aanmelding	45
4.2 Naamsbekendheid project	48
4.3 Mogelijkheden dwang of drang	49
4.4 Aanvullende aandachtspunten	51
Hoofdstuk 5 Theoretische onderbouwing	53
5.1 Vorm en functie theoretische onderbouwing	55
5.2 Aandacht voor context	57
5.3 Fasering	60
5.4 Competentiegerichte benadering	61
5.5 Leertheorie	62
5.6 Leervormen	63
5.7 Vaardigheidstraining	64

		Pagina
Hoofdstuk 6	Conclusies	65
	6.1 Vergelijking deelnemers groep 1 en groep 2	65
	6.2 Ontwikkelingen en knelpunten	67
	6.3 Werving en aanmeldingsprocedure	69
	6.4 Theoretische onderbouwing projecten	70
	6.5 Ten slotte	71
	Geraadpleegde literatuur	73
Bijlage 1	Samenvatting eerste voortgangsrapport	75
Bijlage 2	Aantallen instroom per project	81
Bijlage 3	Prestatie-indicatoren	83
Bijlage 4	Werving en aanmeldingsprocedure	91
Bijlage 5	Effectiviteitscriteria Crossroads 2	109
Bijlage 6	Theoretische onderbouwing	117

SUMMARY

As part of the programme to address non-participating youths, a number of ministries¹ jointly allocated the sum of 10 million euros to practical initiatives of municipalities and other local/regional organisations (for the period 2007 to the end of 2008). These projects consist of sending youths at risk of drifting into crime to facilities where they can follow an intensive schooling and re-education programme. The experiences gained will be used to create a structural system of facilities for this intense form of re-education and schooling. The Ministry for Youth and Families is responsible for the pilot projects, which will be evaluated by INTRAVAL, bureau for research and consultancy. The purpose of the research is to understand what types of youths are concerned and which approach is best applied to which category. This report is the second of three reports in which the research results are presented.

This second progress report starts by describing the parties taking part in the pilot projects. First, the youths that entered the programme in the first research period (November 2007 to July 2008) are compared with the youths that entered the programme in the second research period (August 2008 to December 2008). The developments and bottlenecks the projects have undergone are discussed, as well as the recruiting and registration procedure. Finally, the theoretical foundation of the projects is described.

1. Comparison of the participants in group 1 and group 2

Based on the results of the first interim report (Bieleman e.a. 2008), the Ministry for Youth and Families asked the project leaders in the summer of 2008 to adjust the selection criteria in a number of areas. Motivation is no longer allowed to play a role in the selection of the participants, and mild psychiatric and mental disorders are no longer allowed to count as reasons for exclusion. This report addresses these changes in a number of ways. First, the project leaders and members were asked to adjust the selection criteria. Second, the research period was extended by a few months so that the participants who entered the programme after the summer of 2008 could be included in the research. This made it possible to determine whether the participants in research group 2 (influx between August and December 2008)

---

¹ Ministry of Social Affairs and Employment; Ministry of Education, Cultural Affairs and Science; Ministry of the Interior and Kingdom Relations; Ministry of Justice; and the Ministry of Health, Welfare and Sports

were really different from the participants in research group 1 (influx between November 2007 and July 2008).

The following issues emerged during the meetings that were held with the project leaders and project members to discuss the adjustments to the selection criteria.

- In two of the projects, the target groups were extended to include youths with (suspected) mental or psychiatric disorders. This will make it possible to determine during the project whether the participants will finish the programme with a recommendation for school or for work, or will be referred to a psychiatric facility or another form of psychiatric care.
- In one of the projects, the selection criteria for drugs were relaxed. It is no longer forbidden to use drugs, but the participants must be willing to do something about their habit.
- In one of the projects, the age limit for participants was lowered from 16 to 12 years, enabling youths aged 12 to 15 with multiple complex disorders, who have a huge need for care but are not capable of spending a whole day in class to take part in the programme. An education-care-package was developed for these youths.
- In two of the projects, the selection criteria were sharpened in order to reach a less difficult target group. In the current setting, these projects did not have enough resources to offer the support a more difficult target group needs.

Comparing the participants who entered the programme before the summer of 2008 (group 1) with the participants who entered the programme after August 2008 (group 2), reveals the following.

- The participants in group 2 are on average younger than the participants in group 1. This difference can be explained in part by the start of a new project that targets youths between 10 and 15 years of age. In addition, in two of the projects, more participants under the age of 15 entered the programme after the summer of 2008 than was the case before the summer of 2008. In one of these projects, the age limit for participation was lowered from 16 to 12 years.
- When looking at all of the projects as a whole, there is no significant difference between the scores of the participants in group 1 and group 2 in terms of treatment motivation, self-esteem, social acceptance, self control and seeking social support. There are, however, a few significant differences between the individual projects. Comparing the participants' scores with a comparison group shows differences, for example, in self-esteem and self control.
- Youths in group 2 consume less alcohol and drugs than youths in group 1. This is largely attributed to the difference in age between both groups. Moreover, the amount of alcohol consumed by participants in group 2 up

- to the age of 18 is lower than the national alcohol consumption among youths.
- The participants in group 2 have committed less criminal offences than participants in group 1. This too, is largely attributed to the difference in age between both groups.
  - In both group 1 and 2, almost three quarters of the participants were at school during the six months prior to entering the project. The participants in group 2 were asked whether they had a degree or some form of basic qualification. Three quarters of the participants did not have a degree and nine of the ten participants did not have a basic qualification.
  - In both group 1 and group 2, over half of the participants had some form of paid employment in the six months prior to entering the project.
  - 13% Of the participants in group 1 were not at school and had not any form of paid employment in the six months prior to entering the projects, while this was the case for 14% of the participants in group 2.

2. Developments and bottlenecks

Project documentation and meetings with project leaders and members were used to map out the experiences and how the projects had changed and developed in terms of goals, target group, professionalism, preconditions and aftercare. The following was revealed.

- The projects' goals remained largely unchanged compared with the initial situation. The completion of a (regular) education that leads to (regular) work is still the main goal. In some of the projects, there was a shift in the relationship between the group exiting the programme to go to school and the group exiting the programme to go to work. In two of these projects, the expectation was that the participants would exit the programme to go to work, whereas a relatively high number of participants actually went back to school. In another project, some of the participants exiting the programme proved more suitable for an apprenticeship than for school.
- According to the staff, a lot of the participants are struggling with drug and addiction-related problems. For a number of projects, partnerships have been entered into with rehab centres so that the problems can be handled better. A number of project leaders have also indicated that there is an increasing debt problem among the participants.
- According to the project leaders, the complexity of the participants' problems is often not revealed until the project is underway. Once a participant's immediate problems have been solved, a deeper, hitherto unknown problem often arises. According to the project leaders, the

- incompleteness of the information provided by the agencies does not make estimating the complexity of the problem any easier.
- For most of the projects, the method's starting points did not change, but were refined or further developed. The organization and the structure of the projects have been sharpened and concretized, which the interviewees say clearly enhanced it.
  - For most of the projects, the programme has been supplemented with job-related training, behavioural training and/or social skills training. Almost all of the project leaders have indicated that the participants' awareness of their social network has increased.
  - The project leaders have indicated a number of aspects in the programme that they believe are producing results, such as: the personal, individual approach; the respectful and positive approach; the possibility to participate in concrete and useful activities; clarity and structure; and working in a small, overseeable setting.
  - For a number of projects, the participants' housing situation is an important bottleneck. A small number of participants do not have a permanent address. According to the project leaders, it is very hard to find shelter for these youths. A few of the non-residential projects cannot offer night shelter in the current setting, but have indicated that they are interested in working on providing 24-hour shelter so they can offer participants who do not have a roof over their heads a place to sleep. The project leader of one of the residential projects has indicated that some participants cannot go home during their mandatory weekend leave. This is why this project needs to be able to offer shelter to the participants all year round, without mandatory weekend leave.
  - Although the project leaders say that they have faith in the team that is currently running the project, some of the interviewees have indicated that it took a lot of effort to put the team together. It is difficult to find good people because working with this target group is very demanding.
  - According to the interviewees, the collaboration with the involved parties has improved in the last year. The project leaders were able to make more concrete agreements with the involved agencies. The integration that a lot of the project leaders are pursuing is delivering results.
  - The duration and the intensity of the aftercare are different in each project and are attuned to the participant's specific situation. Although the aftercare process has been documented for some of the projects and is currently being documented for others, a lot of the project managers have indicated that aftercare is an individual process and that the procedure can only be used as a guideline.

3. Recruitment and registration procedure

The first progress report indicated that the recruitment of participants in the start-up phase was an important bottleneck. Although the influx has increased in the meantime for most of the projects and almost all of the available spaces have been taken, it is important to continue recruiting within the target group. This is why this second report addresses this topic. The most important findings are.

- Almost all of the participants are entered into the projects by agencies or organizations, including schools, child and youth welfare, youth centres and the probation service.
- In most of the projects, the screening of participants consists of one or more introduction or intake meetings with the project coordinator or consultant. For most of the projects, the parents or other important people in the participant's immediate circle are invited to attend one or more of the meetings. In some cases, the contact at the referring agency is present during the intake meeting.
- The intake procedure has the following purposes: introduce the participants to the project and the project team; determine whether a participant is part of the target group; discuss the goals the participants want to achieve during the project.
- The rejection rate during the registration period is different for each project. Some projects have a very high rejection rate. Reasons for rejection can be that the participant does not match the project's level, is not sufficiently motivated, or does not meet the selection criteria (for example, housing). For a number of the projects, if a youth cannot be placed, another suitable programme will be looked for.
- Some of the project leaders have broadened the recruiting procedure. In all of the cases, it is the result of the need to better map out the participant's situation and needs.
- According to the project leaders, the increased influx can be attributed to increased awareness. Communication with referring agencies has improved and the network of referring agencies has grown. According to some of the project leaders, the contact with the referrers is, however, a point that requires further attention.
- In a number of projects, pressure and coercion are used to place the participants. This means that some projects can be imposed by the judge as a suspensive condition for detention or a care order.
- A number of project leaders believe that the exchange of information about the participants between the different (referring) agencies is an area that needs attention. Gathering information about a participant can be a difficult and time-consuming task. The project leaders have also indicated that gaps in the information prevent the problems the

- participants are really dealing with from being detected until the programme is underway.
- One of the project leaders indicated that the so-called warm handover of a participant by the referring agency is important if the project is to get off to a successful start. The presence of the contact at the referring agency during the first contact with the youths increases the youth's willingness to participate in the programme.

4. Theoretical foundation of the projects

The pilot projects were evaluated by applying the assessment framework of the Netherlands Youth Institute, also known as the “effect ladder”. This second progress report discusses the theoretical foundation of the projects, and links in with the second level of the “effect ladder”. It examines the extent to which (scientific) theories are used to prove that the projects' approach works. Based on information provided by the project leaders, the following observations can be made.

- The way in which the theoretical foundation of the projects is documented and the function the theory fulfils are very different for each project. The extent to which the theory is based on scientific findings is also very different. For two of the projects, an extensive theoretical foundation based on scientific insights and experiences was put in place at the beginning of the project. For two other projects, a (very) brief theoretical foundation was put in place. We got no information on the theoretical foundation for one of the projects.
- Although the form and the function of the theoretical foundation are different for each project, there are similarities between the used theories. These theories can be divided into six theoretical approaches, namely: attention for the context; phasing; competence-oriented approach; learning theory; learning forms; (social) skills training.
- In the majority of the projects, a theory is used that addresses the participant's context. The interventions for these projects that are offered in the participant's immediate environment and/or support systems (parents, school, neighbourhood) are included in the approach.
- In one of the projects, the theoretical foundation uses the transtheoretical model by Prochaska and DiClemente to explicitly address the participant's motivation. In some of the projects, (increasing) the participant's motivation is implicitly addressed in the theoretical foundation of the approach, while in some of the other projects it is not addressed at all.

5. Conclusion

This summary presents the most important findings from the second interim report. Comparing these findings with the policy assumptions on which the campus pilot projects are based results in the following observations.

The policy assumptions are based primarily on youths between the age of 12 and 27 who skip school for longer periods of time, do not have a job, are not on benefits, are not looking for a job or training, do not have a basic qualification and are not reached by the current facilities. Many of the projects have participants that do not match the target group. In both group 1 and 2, almost three quarters of the participants were at school during the six months prior to entering the project. In both group 1 and group 2, over half of the participants had some form of paid employment in the six months prior to entering the project.

Based on the results of the first interim report, the Ministry for Youth and Families asked the project leaders in the summer of 2008 to adjust the selection criteria in a number of areas. Motivation is no longer allowed to play a role in the selection of the participants, and mild psychiatric and mental disorders are no longer allowed to count as reasons for exclusion. The selection criteria have indeed been adjusted for some of the projects. The level of the target group does not seem to have increased, but does seem to move further away from the initially intended target group. It is important to note that the projects that do aim at reaching the initially intended target group may achieve comparatively lower results due to the level of the target group they are trying to reach. The level of the target group will therefore be an important factor in the interpretation of the results of the effect evaluation, which will be published next year.

In conclusion, we can say that the function and extent of the theoretical foundation are very different for each of the projects. Although a theoretical foundation was not a criterion to start a project, some of the projects already had one. For most of the projects, the foundation may not have been explicitly determined up front, but it was an implicit part of the project's procedures. Following the researchers' question about a theoretical foundation, most of the project leaders wrote a memorandum that seeks to make the implicit foundation more explicit.

1. INLEIDING

In het kader van de aanpak van niet-participerende jongeren is door een aantal ministeries¹ gezamenlijk een bedrag van tien miljoen euro vrijgemaakt om te investeren in praktijkinitiatieven van gemeente en andere lokale/regionale projectuitvoerders (voor de periode 2007 tot eind 2008). In deze projecten worden jongeren, die dreigen af te glijden, gestuurd naar voorzieningen waar zij een intensief scholing- en heropvoedingstraject volgen. Op basis van de opgedane ervaringen wordt toegewerkt naar een structureel stelsel van voorzieningen voor deze intensieve vorm van heropvoeding en scholing. De pilots vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Jeugd en Gezin. Onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL voert de evaluatie van deze pilotprojecten uit. Doel van het onderzoek is inzicht te krijgen om wat voor jongeren het precies gaat en welke aanpak het beste werkt voor welke categorie jongeren. Dit rapport vormt het tweede van de drie rapporten waarin over de onderzoeksresultaten wordt gerapporteerd.

Uit het eerste rapport, dat in de zomer van 2008 is verschenen (Bieleman e.a. 2008), is onder meer gebleken dat de pilotprojecten onderling sterk verschillen in intensiteit, trajectduur en projectopzet. Deze grote verschillen kunnen worden verklaard door het feit dat er bij de keuze voor de pilotprojecten door de ministeries geen duidelijke selectiecriteria zijn opgesteld. Daarnaast is gebleken dat de door de projecten bereikte doelgroep afwijkt van de doelgroep waarvan in de beleidsveronderstellingen uit wordt gegaan. Volgens de beleidsveronderstellingen zijn de projecten bedoeld voor jongeren die gedurende langere tijd niet naar school gaan en geen werk hebben, terwijl de meeste projecten zich (ook) richten op dreigende schoolverlaters en dreigend werkloze jongeren. In het eerste rapport wordt tevens aangegeven dat het merendeel van de pilotprojecten wat betreft doelstellingen en doelgroep c.q. deelnemers vergelijkbaar zijn met bestaande projecten. Wel verschilt de invulling van een aantal pilotprojecten van de invulling van bestaande projecten, onder meer op het gebied van intensiteit en setting. De samenvatting van het eerste rapport is opgenomen in bijlage 1.

---

¹ Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Justitie; en Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Dit tweede rapport beschrijft de voortgang en de theoretische onderbouwing van de projecten. In dit inleidende hoofdstuk wordt een korte beschrijving gegeven van de opzet van de afzonderlijke pilotprojecten. Vervolgens wordt kort ingegaan op de onderzoeksvragen en de onderzoeksopzet, waarbij tevens wordt aangegeven welke onderdelen van het onderzoek in dit tweede rapport aan bod komen. Ten slotte wordt in de leeswijzer vermeld wat in de volgende hoofdstukken wordt behandeld.

1.1 Pilotprojecten

Het onderzoek richt zich op negen pilotprojecten campussen onwillige jongeren. Het gaat om projecten die (indirect) gericht zijn op het voorkomen van schooluitval en het behalen van een (start)kwalificatie voor de arbeidsmarkt. De opzet van de negen afzonderlijke pilotprojecten wordt hieronder per project kort beschreven. Een uitgebreide beschrijving van de projecten is opgenomen in het eerste rapport. Eind 2008 is één van de pilotprojecten, het project ISH, gestopt wegens faillissement, waardoor het project niet meer kan worden meegenomen in het onderzoek. In Tilburg is, naast het bestaande project Crossroads – *Werk maken van je toekomst*, in 2008 een nieuwe project gestart met de naam Crossroads – *Niet de afkomst maar de toekomst*.² Dit project, bedoeld voor jongeren van Marokkaanse afkomst van 10 tot 15 jaar, is door het ministerie van Jeugd en Gezin toegevoegd aan de pilotprojecten campussen en daarom opgenomen in het onderzoek.

Schoolfort, Amsterdam

Schoolfort is een project van Stichting De Herstelling en is bedoeld voor jongeren die dreigen uit te vallen bij het praktijkonderwijs, VMBO of MBO (niveau 1). Deze jongeren wordt een programma aangeboden van drie maanden, met de mogelijkheid tot verlenging naar zes of negen maanden. Gedurende deze periode zijn de jongeren drie dagen bij Schoolfort. De resterende dagen krijgen ze les op hun eigen school. De jongeren gaan onder begeleiding van een werkmeester aan de slag met het restaureren van forten rondom Amsterdam. Ze worden hiervoor 's morgen met een bus naar deze locatie gebracht en aan het eind van de middag teruggebracht naar de stad.

---

² Ten behoeve van de leesbaarheid worden de projecten Crossroads – *Werk maken van je toekomst* en Crossroads – *Niet de afkomst maar de toekomst* in dit rapport verder aangeduid met respectievelijk Crossroads 1 en Crossroads 2.

Het WerkHotel, Amsterdam

Het Werkhotel is een project om jongeren met problemen in de woon- en leefsituatie in staat stellen een opleiding af te ronden en/of aan de slag te gaan op de arbeidsmarkt. Het project biedt gedurende anderhalf à twee jaar een woonruimte, woonbegeleiding en coaching op verschillende terreinen. Aanvankelijk zou het project worden gehuisvest in een pand waar een groep jongeren gezamenlijk kon wonen. Vanwege bestuurlijke tegenslagen wordt momenteel echter gewerkt met appartementen waar de jongeren twee aan twee bij elkaar wonen.

De Nieuwe Kans, Rotterdam

De Nieuwe Kans is een project voor jongeren die langer dan een jaar niet naar school gaan of niet hebben gewerkt. Het project vormt het sluitstuk van de zorg: het is bedoeld voor jongeren die nergens anders terecht kunnen. De eerste fase van het traject wordt gevormd door de werving van de jongeren, waarbij veel aandacht is voor het opbouwen van een vertrouwensband. De behandeling is op maat, de duur en invulling van het traject wisselt sterk per persoon. De deelnemers kunnen binnen het project zowel ambulante begeleiding als individuele training en groepstraining krijgen. Jongeren die deelnemen aan groepsactiviteiten zijn over het algemeen vier dagen in de week overdag in het pand van De Nieuwe Kans aanwezig. De duur van het traject verschilt per deelnemer, maar is gemiddeld circa één jaar. In de begeleiding van de deelnemers wordt gewerkt met een multidisciplinair team. Het doel van het traject is de deelnemers terug te leiden naar onderwijs, (regulier of gesubsidieerd) werk of, indien nodig, te begeleiden richting zorg.

Educatief Centrum, Rotterdam

Het Educatief Centrum is een project voor jongeren van 12 tot 20 jaar die geen reële kans lijken te hebben op terugkeer naar regulier onderwijs. Jongeren tussen 12 en 15 jaar worden geplaatst in de zogenoemde zorginstroomklas, jongeren van 16 jaar en ouder worden geplaatst in het leerwerkbedrijf. Het Educatief Centrum omvat zeven leerwerkplekken, waar jongeren de mogelijkheid wordt geboden werk-, woon-, en gedragserelateerde vaardigheden aan te leren. De duur van het traject varieert van 12 tot 24 maanden. De deelnemers zijn vijf dagen per week van 08.00 uur tot 17.00 uur aanwezig op het terrein van het Educatief Centrum. Het doel van het project is de jongeren door middel van deelcertificaten en branchecertificaten een kans te bieden op de arbeidsmarkt. In sommige gevallen kunnen jongeren na afronding van het project terugkeren naar het voortgezet onderwijs of doorstromen naar een MBO-opleiding.

Crossroads '*Werk maken van je toekomst*', Tilburg

Crossroads kan worden gezien als een project binnen een strafrechtelijk en civielrechtelijk kader. Het biedt plaats aan jongeren van 12 tot 18 jaar met een Onder Toezichtstelling (OTS) of jongeren uit een Justitiële Jeugdinstelling. De jongeren volgen een verplicht individueel programma van een jaar, zes dagen per week van circa 08.00 uur tot 20.00 uur. Het programma bestaat uit het volgen van onderwijs en een naschools programma, waarbij aandacht is voor vaardigheden op het gebied van wonen, werken, vrijetijdsbesteding, sociale contacten en omgang met de ouders. Het doel van het project is het bieden van toekomstperspectief aan minderjarige jongeren die met justitie in aanraking zijn geweest of dreigen te raken, door deze jongeren toe te leiden naar werk of het afronden van een opleiding.

Crossroads '*Niet de afkomst maar de toekomst*', Tilburg

In het najaar van 2008 is bij Crossroads een nieuw traject gestart, door ons aangeduid als Crossroads 2. Deze nieuwe voorziening is bedoeld voor Marokkaanse jongeren in de leeftijd van 10 tot 15 jaar. Het project biedt plaats aan 15 jongens die een traject volgen van maximaal anderhalf jaar. De deelnemers volgen een individueel programma, gericht op drie terreinen, namelijk school, gezin en vrije tijd. Het doel van het traject is het voorkomen dat de jongeren (opnieuw) met politie of justitie in aanraking komen, het voorkomen van schoolverzuim en het zorgen voor een stabiele schoolsituatie.

BOP-academie, Deventer

De BOP-academie is een project dat is geïnitieerd door werkgevers, vertegenwoordigd in de Stichting BedrijvenOntwikkelPunt. Het project richt zich op jongeren met ontwikkelpotentie, die vanwege gedragsproblemen niet mee kunnen komen of zich niet meer kunnen handhaven in het reguliere onderwijs. Deze jongeren worden een intensief programma geboden, bestaande uit onder andere training van vaardigheden, scholing, sport en vrijetijdsbesteding en loopbaanoriëntatie. De deelnemers volgen een programma op werkdagen van 08.00 uur tot 20.00 uur. Het doel is om de deelnemers na een periode van drie maanden tot twee jaar uit te laten stromen richting een baan of een passende vervolgopleiding.

Wyldemerk, Friesland

Wyldemerk is een project voor jongeren van 15 tot 22 jaar, die uitvallen of dreigen uit te vallen uit bestaande onderwijstrajecten. Deze jongeren worden een woonomgeving en leeromgeving geboden op een campus in Friesland, waar ze gedurende een aantal jaren de mogelijkheid wordt geboden een startkwalificatie te behalen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan gedragsverbetering en persoonlijke groei van de jongeren. De jongeren verblijven 24 uur per dag zeven dagen per week in woonhuizen op het schoolterrein. De principes van 'natuurlijk leren' vormen een belangrijk uitgangspunt bij de methode van Wyldemerk.

De Uitdaging, Soesterberg

De Uitdaging is een project dat tot en met 2007 onder de hoede van het ministerie van Defensie is uitgevoerd en bedoeld is voor jongeren van 17 tot 23 jaar die niet naar school gaan en niet werken. De deelnemers volgen een traject van drie maanden in een militaire omgeving, waarbij ze van maandag tot en met vrijdag op de legerbasis verblijven en in het weekend naar huis gaan. De rode draad in de opleiding wordt gevormd door sport, het bijbrengen van waarden en normen, discipline, structuur, sociale vaardigheden en leren samenwerken. Gedurende de opleiding wordt een aantal cursussen aangeboden, waaronder BHV (bedrijfshulpverlening) en VCA (veiligheidscertificaat algemeen).

1.2 Onderzoeksvragen

De probleemstelling van het onderzoek is in de aanbesteding geformuleerd als:

Wat kunnen we van de pilots leren over de meest effectieve aanpak van de problematiek van onwillige jongeren voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst en voor het reguliere beleid op dit terrein van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en J&G?

Daarbij zijn de volgende onderzoeksvragen vermeld:

1. Hoe is de uitvoering van de pilotprojecten, afgezet tegen de voornemens en planning in het projectplan, feitelijk in de periode 2006-2008 verlopen? Wat liep goed en waarom? Welke problemen deden zich voor en waarom? Zijn die opgelost? Zo ja: hoe? Zo nee: waarom niet?
2. Is de doelstelling van het project - zoals geformuleerd in het projectplan - bereikt? Op welke punten wel/niet? Zo ja: wat heeft met name bijgedragen aan het bereiken van de doelstelling en waarom? Zo nee: waarom is het op dit bewuste punt niet gelukt en waarom niet? Welke beoogde en/of niet-beoogde neveneffecten hebben zich voorgedaan? Hoe verhouden die neveneffecten zich tot de doelstelling?
3. Welke impact (in termen van outcome) heeft het project gehad op het - structureel - versterken van de maatschappelijke positie en het toekomstperspectief van de deelnemers? Welke projectelementen zijn vooral van belang geweest voor die impact?
4. Is ten behoeve van het project een effectieve samenwerking tot stand gekomen tussen instanties uit de sectoren jeugdzorg, onderwijs, justitie en arbeidsmarkt?
5. Wat leert een onderlinge vergelijking van de pilotprojecten ten aanzien van de vraag welke aanpak effectief is voor een bepaalde groep

- deelnemers en hun specifieke kenmerken? Hoe verhouden de effecten zich tot de kosten (kosten-baten-effectiviteit)?
6. Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich én alle projecten tezamen op voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst?
  7. Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich en alle projecten tezamen op voor het reguliere beleid van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en J&G?

In het eerste voortgangsrapportage is de opzet en de doelgroep van de pilotprojecten beschreven, waarmee een basis is gelegd voor het beantwoorden van bovenstaande deelvragen. In dit tweede voortgangsrapport wordt hierop voortgebouwd. Daarbij wordt met name ingegaan op deelvraag 1 (uitvoering van de projecten) en deelvraag 4 (samenwerking tussen instanties). Ook komen in het rapport verschillende leerpunten aan bod voor de projecten en voor de uitvoering van soortgelijke projecten, waarmee een start wordt gemaakt met de beantwoording van deelvraag 6.

1.3 Opzet

Het onderzoek in zijn geheel omvat drie onderdelen, namelijk het achterhalen van de beleidsveronderstellingen, een effectevaluatie en een procesevaluatie.

Beleidsveronderstellingen

Om te achterhalen welke beleidsveronderstellingen ten grondslag liggen aan de negen pilotprojecten is een literatuurstudie uitgevoerd en zijn gesprekken gevoerd met meerdere beleidsmakers van de verschillende betrokken ministeries. Deze beleidsveronderstellingen vormen het theoretisch kader van het onderzoek en zijn in het eerste rapport behandeld.

Effectevaluatie

Voor het meten van de effecten van de pilotprojecten is gekozen voor een quasi-experimentele onderzoeksopzet. Dit betekent dat onderscheid gemaakt wordt in een experimentele groep en een controlegroep. De experimentele groep bestaat uit jongeren die *wel* hebben deelgenomen aan één van de projecten, terwijl de controlegroep uit vergelijkbare jongeren bestaat die *niet* in het project hebben geparticipeerd. Op een drietal momenten wordt bij deze jongeren een identieke, grotendeels gestructureerde vragenlijst afgenomen. De eerste meting vindt plaats wanneer de jongeren instromen in het project, de tweede meting bij de uitstroom uit het project en de derde meting een half jaar na de uitstroom.

Verlengde instroom

Aanvankelijk zouden alleen de deelnemers die waren ingestroomd in de periode van november 2007 tot en met april 2008 worden meegenomen in het onderzoek. Gezien de lage instroomaantallen is deze onderzoeksperiode bij bijna alle projecten verlengd naar juli 2008. In de zomer van 2008 is op verzoek van het ministerie van Jeugd en Gezin vervolgens besloten de onderzoeksgroep uit te breiden met deelnemers die in de periode augustus 2008 tot en met december 2008 zijn ingestroomd. De reden voor deze uitbreiding is tweeledig. Ten eerste was de instroom in de periode november 2007 tot en met april 2008 lager dan door de projecten was voorspeld, waardoor het aantal deelnemers in de onderzoeksgroep, zelfs na verlenging tot juli 2008, lager was dan beoogd. Door de onderzoeksperiode te verlengen tot eind december is de onderzoeksgroep aanzienlijk vergroot. Daarnaast heeft het ministerie van Jeugd en Gezin in de zomer van 2008 naar aanleiding van het eerste rapport de projecten gevraagd de selectiecriteria op een aantal punten aan te passen. Motivatie mag geen rol meer spelen bij de selectie van deelnemers en ook milde psychiatrische en psychische problematiek mag geen reden zijn voor uitsluiting. De deelnemers die na de zomer van 2008 zijn ingestroomd zullen daarom door de aangepaste criteria mogelijk andere kenmerken vertonen dan de deelnemers uit de oorspronkelijke onderzoeksperiode.

Beschrijving deelnemers

In het eerste rapport zijn de kenmerken beschreven van de deelnemers die in de periode november 2007 tot en met april 2008 zijn begonnen. In dit tweede tussenrapport wordt een vergelijking gemaakt tussen de kenmerken van de deelnemers die in de eerste onderzoeksperiode zijn ingestroomd (groep 1) en de kenmerken van de deelnemers die in de verlengde onderzoeksperiode zijn ingestroomd (groep 2). Hiermee wordt duidelijk in hoeverre deze beide groepen daadwerkelijk van elkaar verschillen.

Op advies van de begeleidingscommissie is besloten om de resultaten van de tot nu toe afgenomen uitstroommetingen niet mee te nemen in het tweede tussenrapport. Reden hiervoor is het grote verschil in het aantal afgenomen uitstroommetingen per project: bij de relatief lange projecten zijn op dit moment nog veel minder uitstroommetingen afgenomen dan bij de korte projecten. Door dit verschil in aantal zouden de resultaten uit de uitstroommetingen een vertekend beeld opleveren. Wel is de projecten gevraagd om in de aanloop naar dit tweede rapport prestatie-indicatoren te formuleren: welke doelen wil het project behalen om als succesvol aangemerkt te kunnen worden. Deze indicatoren zijn als bijlage opgenomen bij dit rapport (bijlage 3).

Aangezien in dit tweede rapport de resultaten van de uitstroommetingen niet zijn opgenomen, wordt ook de controlegroep in dit rapport buiten

beschouwing gelaten. De metingen van de controlegroep krijgen pas betekenis wanneer een vergelijking tussen de verschillende metingen, en met de deelnemers, wordt gemaakt.

Clustering

Zoals aangegeven verschillen de pilotprojecten onderling sterk in opzet. Wel kunnen de projecten op basis van overeenkomstige kenmerken worden geclusterd, onder meer op basis van intensiteit en projectduur. In de analyses in het eindrapport zal gebruik worden gemaakt van een dergelijke clustering. Hierbij kan zowel een vergelijking worden gemaakt tussen clusters (bijvoorbeeld langerdurende projecten tegenover kortdurende projecten) en binnen een cluster (bijvoorbeeld verschil tussen de afzonderlijke kortdurende projecten). De voorlopige indeling van de projecten, op basis van intensiteit en projectduur, wordt weergegeven in matrix 1.1. Hierbij dient opgemerkt te worden dat ook binnen de clusters sprake is van een zekere spreiding wat betreft intensiteit en projectduur.

Matrix 1.1 Clustering naar intensiteit en duur

Intensiteit	Duur
24-uurs	Langer dan 12 maanden
Wyldemerk De Uitdaging	De Nieuwe Kans Wyldemerk Educatief Centrum WerkHotel Crossroads 2
12-uurs	6 tot 12 maanden
Crossroads 1 BOP Academie WerkHotel	BOP Academie Crossroads 1
8 uur of minder	3 tot 6 maanden
De Nieuwe Kans Educatief Centrum Schoolfort Crossroads 2	Schoolfort De Uitdaging

Procevaluatie

Naast de effectevaluatie wordt tevens een procesevaluatie uitgevoerd. Hiervoor zijn en worden op verschillende momenten gesprekken gevoerd met de projectleiders, medewerkers en partnerinstellingen. Aan de hand van interviews en informatie uit de projectplannen is, zoals gezegd, in het eerste rapport een omschrijving gegeven van de projecten volgens een aantal effectiviteitscriteria. Ook is in het eerste rapport een beschrijving gegeven van de implementatiefase van de projecten. In de aanloop naar het tweede rapport heeft opnieuw een interviewronde plaatsgevonden bij de

projectleiders en -medewerkers. Op basis van deze interviews is in kaart gebracht welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden bij de projecten en welke knelpunten de projecten ervaren. Daarnaast wordt in dit rapport beschreven in hoeverre de projecten theoretisch zijn onderbouwd: is de aanpak gebaseerd op (wetenschappelijke) theorieën waarmee aannemelijk kan worden gemaakt dat de aanpak werkt?

1.4 Leeswijzer

Zoals gezegd wordt in dit rapport een vergelijking gemaakt tussen de deelnemers van de projecten die zijn ingestroomd in de eerste onderzoeksperiode (november 2007 tot en met juli 2008) en de deelnemers in de tweede onderzoeksgroep (augustus 2008 tot en met december 2008). Deze vergelijking wordt beschreven in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 worden de ontwikkelingen beschreven die de projecten in het afgelopen jaar hebben doorgemaakt. In het eerste voortgangsrapport is aan de orde gekomen dat de werving van deelnemers voor veel projecten een knelpunt vormt. In hoofdstuk 4 van dit rapport wordt daarom expliciet aandacht besteed aan de werving en de aanmeldingsprocedure van de projecten. Hoofdstuk 5 behandelt de theoretische onderbouwing van de projecten. Tot slot worden in het laatste hoofdstuk de conclusies gepresenteerd.

De informatie in hoofdstuk 2 is gebaseerd op de afgenomen vragenlijsten bij de deelnemers. De informatie in de hoofdstukken 3, 4 en 5 zijn samengesteld op basis van gesprekken met projectleiders en projectmedewerkers en de documentatie van de projecten. Deze hoofdstukken geven dan ook de visie, waardering en mening van de projectleiders en projectmedewerkers weer. In hoofdstuk 6 wordt de informatie uit de verschillende hoofdstukken gecombineerd en worden conclusies geformuleerd.

2. KENMERKEN DEELNEMERS

Vanaf 1 november 2007 tot en met juli 2008 is bij 160 ingestroomde jongeren een interview afgenomen. Over de resultaten uit deze periode is gerapporteerd in het eerste rapport (Bieleman e.a. 2008). Omdat de projecten in deze periode nog niet de geplande aantallen deelnemers hadden, is gekozen voor een verlenging van de onderzoeksperiode. Dit betekent dat bij de deelnemers die van augustus 2008 tot en met december 2008 zijn ingestroomd tevens een interview is afgenomen. In deze periode zijn in totaal 118 ingestroomde jongeren geïnterviewd. Bovendien heeft het ministerie van Jeugd en Gezin in de zomer van 2008 naar aanleiding van de resultaten uit het eerste rapport de projecten gevraagd de selectiecriteria op een aantal punten aan te passen. Motivatie mag geen rol meer spelen bij de selectie van de deelnemers, en ook milde psychiatrische en psychische problematiek mag geen reden zijn voor uitsluiting van deelname. De deelnemers uit de verlengde onderzoeksperiode (groep 2) zullen door de aangepaste criteria mogelijk andere kenmerken vertonen dan de deelnemers uit de oorspronkelijke periode (groep 1). Daarnaast is vanaf augustus 2008 het Marokkanenproject Crossroads 2 in het onderzoek opgenomen. Het project ISH is daarentegen gestopt, waardoor het geen onderdeel meer vormt van de evaluatie.

Om de kenmerken van deelnemers te beschrijven wordt gebruik gemaakt van de afgenomen vragenlijsten.¹ De resultaten worden in de volgende paragrafen op de volgende manieren gepresenteerd: de oorspronkelijke onderzoeksgroep per project (groep 1); de verlengde onderzoeksgroep per project (groep 2); en de totalen van beide onderzoeksgroepen. Eventuele verschillen in de tabellen zijn getoetst op significantie. Indien er sprake is van een significant verschil, wordt dit in de tekst vermeld. Waar mogelijk worden de resultaten vergeleken met gegevens uit andere onderzoeken. Daarnaast zijn registratiegegevens bij de projecten verzameld. Aangezien deze gegevens niet overal volledig zijn ingevuld door een groot deel van de projecten, is een vergelijking van deze gegevens van groep 1 met groep 2 helaas niet mogelijk. Wel hebben de onderzoekers een aantal vergelijkbare vragen toegevoegd tijdens het interview met de jongeren van groep 2, waarvan in dit hoofdstuk de belangrijkste resultaten worden besproken.

In alle pilotprojecten tezamen zijn in de totale onderzoeksperiode 278 vragenlijsten afgenomen (tabel 2.1). Zoals gezegd zijn in de oorspronkelijke

---

¹ De vragenlijst bevat vragen over onder andere omgang met familie en vrienden en over vrijetijdsbesteding, aangevuld met door de jongeren zelf in te vullen schalen voor het meten van verschillende gedragsindicatoren.

onderzoeksperiode 160 deelnemers geïnterviewd, terwijl in de verlengde onderzoeksperiode met 118 deelnemers is gesproken. De aantallen deelnemers in de totale onderzoeksperiode liggen per project nogal uiteen: van 14 bij Crossroads 1 tot 59 bij De Uitdaging. Deze verschillen hangen uiteraard samen met de capaciteit van de afzonderlijke projecten, maar ook met de tegenvallende instroom, hetgeen verschilt per project. In bijlage 2 staat een overzicht, waarin tevens de beoogde aantallen deelnemers worden vermeld.

Tabel 2.1 Aantal deelnemers per project, van november 2007 tot en met december 2008, waarover in dit hoofdstuk wordt gerapporteerd

		Aantal deelnemers	Totaal
Schoolfort	Groep 1	38	62
	Groep 2	24	
WerkHotel	Groep 1	17	24
	Groep 2	7	
De Nieuwe Kans	Groep 1	13	19
	Groep 2	6	
Educatief Centrum	Groep 1	15	36
	Groep 2	21	
Crossroads 1	Groep 1	8	14
	Groep 2	6	
Crossroads 2	Groep 1	nvt	8
	Groep 2	8	
BOP Academie	Groep 1	15	32
	Groep 2	17	
Wylde merk	Groep 1	15	24
	Groep 2	9	
De Uitdaging	Groep 1	39	59
	Groep 2	20	
Totaal	Groep 1	160	278
	Groep 2	118	

2.1 Persoonskenmerken

In de vragenlijst is tevens aandacht besteed aan enkele persoonskenmerken. Het gaat daarbij om: leeftijd; geslacht; en etniciteit.

Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van groep 1 is 18 jaar, terwijl die van groep 2 17 jaar is (tabel 2.2). Dit komt met name door Crossroads 2, een project dat zich richt op Marokkaanse jongeren van rond de 10 tot maximaal 15 jaar.² Bovendien is het aantal jongere deelnemers gegroeid bij enkele andere projecten, zoals bij

² Van dit project zijn alleen de jongeren van 12 jaar en ouder geïnterviewd, aangezien de vragenlijst niet ontwikkeld is voor jongeren onder de 12 jaar.

Educatief Centrum (van 7% tussen 12 en 15 jaar in groep 1 naar 24% in groep 2) en de BOP Academie (van 27% tussen 12 en 15 jaar in groep 1 naar 47% in groep 2). Daarnaast is het aantal jongeren van 21 jaar of ouder afgenomen (van 15% in groep 1 naar 4% in groep 2). Met name bij De Nieuwe Kans en De Uitdaging zijn minder jongeren van deze leeftijdsgroep in de tweede periode ingestroomd.

Tabel 2.2 Leeftijdverdeling van groep 1 en groep 2, per project en totaal, in %

	Leeftijd	12-15	16-17	18-20	21-27	Totaal	m*
Schoolfort	Groep 1 (n=38)	42	50	8	-	100	16
	Groep 2 (n=24)	46	38	17	-	100	16
WerkHotel	Groep 1 (n=17)	-	-	47	53	100	21
	Groep 2 (n=7)	14	-	43	43	100	19
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=13)	-	-	54	46	100	21
	Groep 2 (n=6)	-	-	83	17	100	20
Educatief Centrum	Groep 1 (n=15)	7	67	27	-	100	17
	Groep 2 (n=21)	24	76	-	-	100	16
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)	25	63	13	-	100	16
	Groep 2 (n=6)	17	83	-	-	100	17
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
	Groep 2 (n=8)	88	13	-	-	100	14
BOP Academie	Groep 1 (n=15)	27	60	13	-	100	17
	Groep 2 (n=17)	47	29	24	-	100	17
Wyldemerk	Groep 1 (n=15)	60	40	-	-	100	16
	Groep 2 (n=9)	11	33	56	-	100	18
De Uitdaging	Groep 1 (n=39)	-	36	41	23	100	19
	Groep 2 (n=20)	-	65	30	5	100	18
Totaal	Groep 1 (n=160)	20	39	26	15	100	18
	Groep 2 (n=118)	29	44	23	4	100	17

* m = gemiddelde leeftijd

Geslacht

In de verlengde onderzoeksperiode is het aantal meisjes enigszins toegenomen (van 11% in groep 1 naar 14% in groep 2, tabel 2.3). Bij alle projecten, waarbij het geslacht geen selectie criterium is, is het aantal meisjes toegenomen, met uitzondering van De Nieuwe Kans. Bij dit project is het percentage meisjes afgenomen van 15% in groep 1 naar geen meisjes in groep 2.

Tabel 2.3 Verdeling jongens en meisjes van groep 1 en groep 2, per project en totaal, in %

	Geslacht	Jongen	Meisje	Totaal
Schoolfort	Groep 1 (n=38)	97	3	100
	Groep 2 (n=24)	88	13	100
WerkHotel	Groep 1 (n=17)	47	53	100
	Groep 2 (n=7)	29	71	100
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=13)	85	15	100
	Groep 2 (n=6)	100	-	100
Educatief Centrum	Groep 1 (n=15)	100	-	100
	Groep 2 (n=21)	91	10	100
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)	88	13	100
	Groep 2 (n=6)	83	17	100
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)	Nvt	Nvt	Nvt
	Groep 2 (n=8)	100	-	100
BOP Academie	Groep 1 (n=15)	87	13	100
	Groep 2 (n=17)	77	24	100
Wyldemerk	Groep 1 (n=15)	87	13	100
	Groep 2 (n=9)	78	22	100
De Uitdaging	Groep 1 (n=39)	100	-	100
	Groep 2 (n=20)	100	-	100
Totaal	Groep 1 (n=160)	89	11	100
	Groep 2 (n= 118)	86	14	100

Etniciteit

Tabel 2.4 geeft de etniciteit binnen de twee onderzoeksgroepen weer. Het aantal jongeren van Nederlandse afkomst is bij elk project in groep 2 afgenomen, behalve bij het WerkHotel en De Nieuwe Kans. Bij het WerkHotel en De Nieuwe Kans is het aantal jongeren van Nederlandse afkomst juist toegenomen, met name bij De Nieuwe Kans met 15% in groep 1 naar 50% in groep 2. De meerderheid van de deelnemers van de BOP Academie en Wyldemerk is evenals in groep 1 ook in groep 2 van Nederlandse afkomst. Daarnaast zijn minder jongeren van Surinaamse afkomst ingestroomd gedurende de verlengde periode. In De Nieuwe Kans zijn in deze periode geen Surinaamse jongeren ingestroomd, terwijl in groep 1 23% jongeren met deze herkomst zijn ingestroomd. Het aantal Marokkaanse jongeren is in beide onderzoeksperiodes vrijwel gelijk gebleven (13% in groep 1 tegenover 15% in groep 2), ondanks het feit dat het project Crossroads 2, dat uitsluitend voor Marokkaanse jongens is opgezet, pas in de tweede periode is meegenomen in het onderzoek.

Tabel 2.4 Etniciteit van groep 1 en groep 2, per project en totaal, in %

	Etniciteit	Nederlands	Surinaams	Marokkaans	Antilliaans	Turks	Zuid-Europees	Overig Europees	Gemengd	Anders	Totaal
Schoolfort	Groep 1 (n=38)	21	29	16	3	5	-	3	8	16	100
	Groep 2 (n=24)	17	42	8	13	-	4	-	13	4	100
WerkHotel	Groep 1 (n=17)	12	35	24	6	-	-	-	18	6	100
	Groep 2 (n=7)	14	29	29	-	-	-	-	29	-	100
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=13)	15	23	8	8	8	-	-	31	8	100
	Groep 2 (n=6)	50	-	17	-	-	-	17	-	17	100
Educatief Centrum	Groep 1 (n=15)	33	33	7	13	7	-	-	-	7	100
	Groep 2 (n=21)	29	5	19	14	5	5	-	14	10	100
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)	50	-	25	13	-	-	13	-	-	100
	Groep 2 (n=6)	-	-	17	-	-	-	-	50	33	100
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Nvt
	Groep 2 (n=8)	-	-	100	-	-	-	-	-	-	100
BOP Academie	Groep 1 (n=15)	67	7	-	-	-	-	7	-	20	100
	Groep 2 (n=17)	65	-	-	-	6	6	6	12	6	100
Wylde merk	Groep 1 (n=15)	80	-	-	-	-	-	-	20	-	100
	Groep 2 (n=9)	78	-	-	-	-	-	11	-	11	100
De Uitdaging	Groep 1 (n=39)	18	13	15	8	3	-	8	26	10	100
	Groep 2 (n=20)	10	30	-	10	-	-	5	40	5	100
Totaal	Groep 1 (n=160)	31	19	13	6	3	-	4	14	10	100
	Groep 2 (n=118)	29	16	15	7	2	3	6	17	6	100

2.2 Gedragsindicatoren

In deze paragraaf worden de gedragsindicatoren behandeld die in de vragenlijst aan bod komen. Met behulp van verschillende schalen zijn scores berekend voor behandelmotivatie, gevoel van eigenwaarde, sociale acceptatie, zelfcontrole en sociale steun zoeken. Daarnaast is de deelnemers gevraagd naar alcohol- en drugsgebruik en criminele activiteiten. Waar mogelijk zijn cijfers uit vergelijkbare onderzoeken toegevoegd als referentiekader. De scores van de gedragsindicatoren krijgen uiteraard pas echt betekenis wanneer ze met de scores van de tweede (uitstroom-) en derde (vervolg-) meting (en met de scores van de controlegroep) kunnen worden vergeleken. Dit zal in het eindrapport het geval zijn.

Schalen

In de vragenlijst zijn schalen of onderdelen van gevalideerde vragenlijsten gebruikt voor het meten van verschillende gedragsindicatoren. Tabel 2.5 toont de gemiddelde scores op deze indicatoren van de deelnemers uit de twee onderzoeksperiodes afzonderlijk en van het totale aantal deelnemers.

Tabel 2.5 Gemiddelde scores op gedragsindicatoren van groep 1, groep 2 en totaal

	groep 1 (n=159-160)*		groep 2 (n= 117-118)*		totaal (N= 277-278)*	
	m**	s***	m**	s***	M**	s***
Behandelmotivatie	10,3	1,2	10,5	1,7	10,4	1,2
Gevoel van eigenwaarde	15,9	3,2	16,4	4,5	16,1	3,8
Sociale Acceptatie	15,7	3,0	15,9	3,4	15,8	3,3
Zelfcontrole	33,2	6,9	32,6	7,4	33,0	7,1
Sociale Steun zoeken	11,4	3,0	11,5	2,9	11,5	2,9

* Deelnemers die niet alle items op de schaal hebben ingevuld zijn niet meegenomen, aangezien de lagere waarde op de schaal door missende scores een vertekend beeld kan geven.

**m= gemiddelde score

***s= standaard deviatie

Behandelmotivatie

De score op behandelmotivatie is gemeten aan de hand van 18 stellingen. De minimale score op deze schaal is 6 en de maximale score is 12, waarbij geldt dat de motivatie om te veranderen groter is bij een hogere score. De totale gemiddelde score bedraagt 10,4 met 10,3 in groep 1 en 10,5 in groep 2 (tabel 2.5). De jongeren zijn derhalve vergelijkbaar gemotiveerd in beide onderzoeksperiodes. De Uitdaging heeft als enige project een significant verschil tussen beide groepen (tabel 2.6). Groep 2 heeft een hoger gemiddelde op behandelmotivatie dan groep 1.

Gevoel van eigenwaarde en sociale acceptatie

Naast behandelmotivatie is ook het gevoel van eigenwaarde en sociale acceptatie van de deelnemers gemeten. De schaal voor sociale acceptatie meet hoe de jongere zich naar eigen beleving ten opzichte van andere jongeren geaccepteerd voelt. Bij beide schalen is de minimale score vijf, terwijl 20 de maximale score is. Hoe hoger deze score, des te sterker het gevoel van eigenwaarde of sociale acceptatie. In de totale onderzoeksgroep hebben de deelnemers een gemiddelde score van 16,0 op gevoel voor eigenwaarde met een gemiddelde van 15,9 in groep 1 en 16,2 in groep 2 (tabel 2.5). De deelnemers van Crossroads 1, de BOP Academie en De Uitdaging hebben in groep 2 lagere scores op gevoel voor eigenwaarde, terwijl de deelnemers van De Nieuwe Kans en Wyldemerk juist hoger scoren. Deze verschillen zijn echter niet significant. Voor een vergelijking tussen de deelnemers van de pilotprojecten en een normgroep (Treffers e.a. 2002). is een onderscheid gemaakt naar geslacht. De jongens in groep 1 scoren vergelijkbaar op de schaal als de jongens in de normgroep (respectievelijk m=16,0 en m=15,9), terwijl de jongens in groep 2 een sterker gevoel van eigenwaarde hebben in vergelijking met de jongens in de normgroep (respectievelijk m=16,6 en m=15,9). Bij de meisjes komt de gemiddelde score op deze schaal in groep 1 nagenoeg overeen met de meisjes in de

normgroep (respectievelijk m=14,8 en m=14,6), terwijl de meisjes in groep 2 enigszins lager scoren dan de meisjes in de normgroep (respectievelijk m=14,1 en m=14,6).

De totale onderzoeksgroep heeft op sociale acceptatie een gemiddelde van 15,8 (tabel 2.5). Het gemiddelde op sociale acceptatie is nagenoeg gelijk tussen beide onderzoeksgroepen (respectievelijk m=15,7 en m=15,9). Met name de gemiddelden van WerkHotel, De Nieuwe Kans, Crossroads 1 en De Uitdaging laten wel een verschil zien tussen beide groepen. Ook hier gaat het echter niet om significante verschillen.

Tabel 2.6 Gemiddelde gedragsindicatoren van groep 1 en groep 2, per project en totaal

			Behandelmotivatie	Gevoel voor eigenwaarde	Sociale acceptatie	Zelfcontrole gemiddeld	Sociale steun zoeken
Schoolfort	Groep 1 (n=37-38)*	m**	10,2	17,6	16,5	33,9	11,5
	Groep 2 (n=20-23)*	m**	9,7	17,6	16,3	31,3	12,0
WerkHotel	Groep 1 (n=14-17)*	m**	10,5	14,4	14,6	36,1	11,5
	Groep 2 (n=4-7)*	m**	10,3	16,6	16,3	36,1	12,4
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=12-13)*	m**	10,8	14,2	15,8	32,6	10,2
	Groep 2 (n=5-6)*	m**	11,3	14,8	16,5	32,4	13,5
Educatief Centrum	Groep 1 (n=11-15)*	m**	9,7	16,7	15,4	32,9	10,7
	Groep 2 (n=21)*	m**	9,8	16,7	15,3	34,1	10,5
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)*	m**	11,2	16,9	16,9	37,9	14,6
	Groep 2 (n=5-6)*	m**	10,7	15,5	14,3	34,5	11,2
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)*	m**	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
	Groep 2 (n=7-8)*	m**	10,3	16,8	15,6	33,0	11,0
BOP Academie	Groep 1 (n=14-15)*	m**	10,3	15,9	15,7	32,9	11,7
	Groep 2 (n=15-16)*	m**	10,5	15,6	15,7	32,3	12,0
Wyldemerk	Groep 1 (n=14-15)*	m**	10,3	15,0	15,6	27,3	12,2
	Groep 2 (n=8-9)*	m**	11,0	15,4	15,8	34,6	12,4
De Uitdaging	Groep 1 (n=34-38)*	m**	10,3	15,5	15,4	33,1	10,9
	Groep 2 (n=19-20)*	m**	11,9	14,9	16,3	29,9	10,6
Totaal	Groep 1 (n=147-159)*	m**	10,3	15,9	15,7	33,2	11,4
	Groep 2 (n=105-115)*	m**	10,5	16,2	15,9	32,6	11,5

* Deelnemers die niet alle items op de schaal hebben ingevuld zijn niet meegenomen, aangezien de lagere waarde op de schaal door missende scores een vertekend beeld kan geven.

**m= gemiddelde score

De gemiddelde scores van de jongens en meisjes in groep 1 en groep 2 op sociale acceptatie komen overeen met de scores van de jongens en meisjes in de normgroep.³

Zelfcontrole

De mate van zelfcontrole is in de vragenlijst gemeten aan de hand van een schaal bestaande uit 12 items. De mate van zelfcontrole is van invloed op crimineel gedrag en op probleemgedrag: hoe lager de score op de zelfcontroleschaal, des te groter de kans op crimineel gedrag en/of probleemgedrag. De maximale score op deze schaal is 48 punten (grote mate van zelfcontrole), de minimale score is 12 (kleine mate van zelfcontrole). De gemiddelde score van de deelnemers in de totale onderzoeksperiode is 33,0, met een gemiddelde van 33,2 in groep 1 tegenover een gemiddelde van 32,6 in groep 2 (tabel 2.5). De deelnemers van Schoolfort, Educatief Centrum, Crossroads 1 en Wyldemerk laten tussen beide groepen verschillende gemiddelde scores zien op zelfcontrole. Bij Wyldemerk is dit verschil significant, wat betekent dat groep 2 ($m = 34,6$) een hogere mate van zelfcontrole heeft dan groep 1 ($m=27,3$).

De mate van zelfcontrole is tevens in te delen in vier categorieën: een lage zelfcontrole; een enigszins lage zelfcontrole; een enigszins hoge zelfcontrole; en een hoge zelfcontrole (tabel 2.7). De meeste deelnemers behoren in beide groepen tot de categorie ‘enigszins lage zelfcontrole’ (48% van groep 1 en 53% van groep 2). Meer dan een derde (38% van groep 1 en 33% van groep 2) heeft een enigszins hoge zelfcontrole. Bij het WerkHotel behoort 57% van groep 2 tot de categorie ‘enigszins hoge zelfcontrole’, terwijl in groep 1 10% minder deelnemers (47%) tot deze categorie behoort. Het feit dat Wyldemerk in groep 2 een grotere mate van zelfcontrole laat zien, komt doordat een groter percentage deelnemers in groep 2 tot de categorie ‘enigszins hoge zelfcontrole’ behoort vergeleken met groep 1 (respectievelijk 44% versus 7%). Ook bij Crossroads 1 is het percentage deelnemers in groep 1 die in de categorie ‘enigszins hoge zelfcontrole’ horen (63%) groter dan in groep 2 (17%).

De mate van zelfcontrole van groep 1 en groep 2 kan worden vergeleken met de mate van zelfcontrole van een vergelijkingsgroep bestaande uit 2.295 Nederlandse scholieren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar (Junger-Tas e.a. 2008). Een vijfde (22%) van de jongeren in deze vergelijkingsgroep geeft aan een (enigszins) lage zelfcontrole te hebben tegenover 59% van de deelnemers in groep 1 van 12 tot en met 17 jaar en 62% van de deelnemers in groep 2 in dezelfde leeftijdscategorie.

---

³ Dit is dezelfde normgroep als gebruikt bij de schaal Gevoel van eigenwaarde.

Tabel 2.7 Indeling categorieën zelfcontrole van groep 1 en groep 2, per project en totaal, in %

		Lage Zelfcontrole	Enigszins lage Zelfcontrole	Enigszins hoge zelfcontrole	Hoge zelfcontrole	Missende score	Totaal
Schoolfort	Groep 1 (n=38)	11	42	45	0	3	100
	Groep 2 (n=24)	17	42	33	0	8	100
WerkHotel	Groep 1 (n=17)	0	47	47	0	6	100
	Groep 2 (n=7)	0	43	57	0	0	100
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=13)	0	69	23	0	8	100
	Groep 2 (n=6)	17	17	50	0	17	100
Educatief Centrum	Groep 1 (n=15)	7	53	33	0	7	100
	Groep 2 (n=21)	5	57	33	5	0	100
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)	0	25	63	13	0	100
	Groep 2 (n=6)	0	67	17	17	0	100
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
	Groep 2 (n=8)	0	63	38	0	0	100
BOP Academie	Groep 1 (n=15)	7	47	40	0	7	100
	Groep 2 (n=17)	12	53	29	0	6	100
Wyldemerk	Groep 1 (n=15)	33	60	7	0	0	100
	Groep 2 (n=9)	11	44	44	0	0	100
De Uitdaging	Groep 1 (n=39)	8	49	39	0	8	100
	Groep 2 (n=20)	10	70	20	0	0	100
Totaal	Groep 1 (n=160)	9	48	38	1	5	100
	Groep 2 (n=118)	9	53	33	2	3	100

Zoeken van sociale steun

Tot slot is ook het zoeken van sociale steun gemeten, waarbij gebruik is gemaakt van een schaal met zes items met een minimale score van zes en een maximale score van 24. Hoe hoger de score, des te meer sociale steun de deelnemer zoekt wanneer hij kampt met problemen. Het gemiddelde van de deelnemers uit de totale onderzoeksperiode is 11,5, terwijl van de afzonderlijke onderzoeksperiodes het gemiddelde uitkomt op 11,4 bij groep 1 en 11,5 bij groep 2 (tabel 2.5). Hoewel tussen de totale groepen het gemiddelde nauwelijks verschilt, laten de gemiddelde scores van de twee groepen van De Nieuwe Kans en Crossroads 1 wel verschil zien (tabel 2.6). Groep 1 van De Nieuwe Kans zoekt minder sociale steun ($m=10,2$) dan groep 2 ($m=13,5$), terwijl groep 1 van Crossroads 1 meer sociale steun zoekt ($m=14,6$) dan groep 2 ($m=11,2$). Beide verschillen zijn significant.

Veranderde selectiecriteria

Zoals gezegd heeft het ministerie de pilotprojecten verzocht voor de verlengde onderzoeksperiode de criteria voor deelname aan te passen. Het is de bedoeling dat de projecten meer niet of weinig gemotiveerde jongeren laten deelnemen. Daarnaast zouden jongeren met milde psychiatrische of psychische problematiek meer aan de projecten moeten kunnen deelnemen. De scores op behandelmotivatie laten zien dat groep 2 geen significant lagere gemiddelden vertoont dan groep 1. De Uitdaging heeft zelfs jongeren in groep 2 die meer gemotiveerd zijn dan groep 1. Over (milde) psychiatrische klachten zijn in de interviews geen vragen gesteld. Hierop wordt in hoofdstuk drie aan de hand van de interviews met de projectleiders en -medewerkers nader ingegaan.

Alcohol- en drugsgebruik

De deelnemers is tevens gevraagd naar alcohol- en drugsgebruik.⁴

Alcoholgebruik

Tabel 2.8 laat zien dat het aantal deelnemers dat ooit alcohol heeft gedronken in groep 1 (86%) groter is dan in groep 2 (77%). Ook het aantal deelnemers dat de vier weken voorafgaand aan de meting alcohol heeft gedronken is enigszins groter in groep 1 (59%) dan in groep 2 (52%). Wel is het aantal deelnemers dat sterke drank in de vier weken voorafgaand aan de meting heeft gedronken gelijk tussen beide groepen. In de jongste groep (17 jaar en jonger) is het percentage dat ooit alcohol gedronken heeft lager in groep 2 (70%) vergeleken met groep 1 (82%). Dit geldt ook voor het consumeren van alcohol in de laatste vier weken voorafgaand aan de meting (56% in groep 1 versus 44% in groep 2). Bij de oudste groep (18 jaar en ouder) verschilt tussen de twee groepen alleen het percentage dat de laatste vier weken voorafgaand aan de meting alcohol heeft gedronken: 65% van groep 1 versus 72% van groep 2. Dit verschil geldt zowel voor zwak-alcoholhoudende drank als voor sterke drank. Het percentage dat ooit alcohol heeft gedronken is bij een vergelijkingsgroep van Nederlandse scholieren uit het voortgezet onderwijs 79% (Monshouwer e.a. 2008). Het percentage deelnemers tot en met 18 jaar in groep 1 is enigszins hoger (83%) vergeleken met het percentage in de vergelijkingsgroep, terwijl groep 2 een lager percentage kent (74%). Dit geldt ook voor de percentages jongeren die de maand voorafgaand aan de meting alcohol dronken (landelijk dronk 51% de voorafgaande maand alcohol tegenover 56% in groep 1 en 49% in groep 2).

---

⁴ Om de anonimiteit van de deelnemers te waarborgen is in tabel 2.8 en 2.9 geen onderverdeling gemaakt naar de afzonderlijk projecten. Wel is een onderscheid gemaakt naar leeftijds categorie.

Tabel 2.8 Alcoholgebruik van groep 1 en groep 2, naar leeftijdscategorie en totaal, in %

	< 18 jaar		> 18 jaar		Totaal	
	groep 1 (n =120)	groep 2 (n =98)	groep 1 (n =40)	groep 2 (n =20)	groep 1 (n =160)	groep 2 (n =118)
Alcohol ooit	82	70	92	97	86	77
Zwak-alcoholhoudende drank (bier/wijn)	73	62	85	84	78	68
sterke drank	72	55	86	88	78	64
Alcohol laatste 4 weken voor interview	56	44	65	72	59	52
Zwak-alcoholhoudende drank (bier/wijn)	44	42	49	63	46	48
sterke drank	30	24	39	56	33	33

Drugsgebruik

Twee derde van de jongeren uit groep 1 (69%) heeft ooit wel eens softdrugs gebruikt (wiet of hasj) tegenover 57% in groep 2 (tabel 2.9). 41% Van groep 1 en 31% van groep 2 deed dit de laatste vier weken voorafgaand aan de meting. In zowel de oudste als de jongste groep is het percentage deelnemers dat wel eens softdrugs heeft gebruikt in groep 2 (enigszins) kleiner dan in groep 1. In de oudste groep is het percentage dat de laatste vier weken voorafgaand aan de meting softdrugs gebruikte in groep 2 (50%) echter groter dan in groep 1 (45%). Het percentage scholieren in de eerder genoemde vergelijkingsgroep dat ooit softdrugs heeft gebruikt is 17%, hetgeen lager is dan de percentages van de deelnemers tot en met 18 jaar in groep 1 en groep 2 met respectievelijk 64% en 54% (Monshouwer e.a. 2008). Ook het percentage jongeren dat in de maand voorafgaand aan de meting softdrugs heeft gebruikt is lager bij de vergelijkingsgroep dan bij groep 1 en groep 2: 8% tegenover respectievelijk 41% en 29%.

Het totale aantal deelnemers dat wel eens harddrugs heeft gebruikt is in groep 1 (16%) groter dan in groep 2 (13%). Dit geldt ook voor harddrugs gebruik in de laatste vier weken voorafgaand aan de meting. In de oudste groep hebben echter meer deelnemers van groep 2 zowel ooit (31%) als de laatste vier weken voorafgaand aan de meting (9%) harddrugs gebruikt vergeleken met groep 1 (respectievelijk 22% en 6%). Vergeleken met het percentage scholieren in de vergelijkingsgroep dat ooit harddrugs heeft gebruikt (4%) zijn de percentages van de deelnemers tot en met 18 jaar in groep 1 en groep 2 hoger met respectievelijk 14% en 8% (Monshouwer e.a. 2008). De percentages voor het gebruik van harddrugs een maand voorafgaand aan de meting zijn nagenoeg gelijk: 2% van de Nederlandse scholieren tegenover 3% in groep 1 en 1% in groep 2.

Over het algemeen hebben de verschillen in alcohol- en drugsgebruik tussen groep 1 en groep 2 te maken met de lagere gemiddelde leeftijd van groep 2.

Tabel 2.9 Drugsgebruik van groep 1 en groep 2, naar leeftijdscategorie en totaal, in %

	< 18 jaar		> 18 jaar		Totaal	
	groep 1 (n =120)	groep 2 (n =98)	groep 1 (n =40)	groep 2 (n =20)	groep 1 (n =160)	groep 2 (n =118)
softdrugs ooit	63	51	77	72	69	57
softdrugs laatste 4 weken voor interview	39	24	45	50	41	31
harddrugs ooit	13	6	22	31	16	13
harddrugs laatste 4 weken voor interview	4	1	6	9	5	3

Strafbare feiten

De deelnemers van de projecten is tot slot gevraagd of ze ooit wel eens strafbare feiten hebben gepleegd en in het jaar voorafgaand aan de meting. Daarbij is onderscheid gemaakt naar diefstal, drugs dealen, vernieling, mishandeling, bedreiging en overige strafbare feiten. Meer dan drie kwart (77%) van het totale aantal deelnemers in groep twee heeft wel eens een strafbaar feit gepleegd, terwijl de helft (51%) dit het jaar voorafgaand aan de meting heeft gedaan (tabel 2.10). In de eerste groep heeft 87% ooit een strafbaar feit gepleegd en 54% in het jaar voorafgaand aan de meting. Dit betekent dat de tweede groep een kleiner percentage deelnemers kent dat ooit en het jaar voorafgaand aan de meting een strafbaar feit heeft gepleegd dan de eerste groep. Dit geldt eveneens voor de percentages in de verschillende leeftijdscategorieën. Ook hier hebben de verschillen te maken met de lagere gemiddelde leeftijd van groep 2. Vergeleken met het percentage van 45% in een vergelijkingsgroep van Nederlandse scholieren tot en met 17 jaar dat heeft aangegeven ooit een strafbaar feit te hebben gepleegd zijn de percentages van groep 1 met 85% en groep 2 met 82% een stuk hoger (Junger-Tas e.a. 2008). Dit geldt tevens voor het plegen van strafbare feiten een jaar voorafgaand aan de meting: 30% van de Nederlandse scholieren tegenover 58% in groep 1 en 60% in groep 2.

Tabel 2.10 Plegen strafbare feiten van groep 1 en groep 2, naar leeftijdscategorie en totaal, in %

	< 18 jaar		> 18 jaar		Totaal	
	groep 1 (n =120)	groep 2 (n =98)	groep 1 (n =40)	groep 2 (n =20)	groep 1 (n =160)	groep 2 (n =118)
ooit wel eens een strafbaar feit gepleegd	88	83	85	63	87	77
jaar voorafgaand aan meting strafbaar feit gepleegd	60	58	45	31	54	51

2.3 School/werksituatie

Tijdens het interview is ook gevraagd of de jongere een half jaar voorafgaand aan de meting een opleiding heeft gevolgd of enige vorm van betaald werk heeft gehad. Hieruit blijkt dat 13% van de deelnemers in groep 1 in het half jaar voorafgaand aan de meting én geen opleiding heeft gevolgd én geen betaald werk heeft gehad, terwijl dit voor 14% van de deelnemers uit groep 2 geldt. Daarnaast zijn alleen bij groep 2 een aantal extra vragen toegevoegd over school/werksituatie. Deze gegevens worden tevens in deze paragraaf weergegeven.

Opleiding

Bijna drie kwart (72%) van de deelnemers in zowel groep 1 als groep 2 geeft tijdens het interview aan een half jaar voorafgaand aan de meting een opleiding te hebben gevolgd (tabel 2.11). Bij de helft van de projecten is dit percentage in groep 2 toegenomen (Schoolfort, WerkHotel, BOP Academie en De Uitdaging), terwijl bij de andere helft dit percentage lager is in de groep 2 (De Nieuwe Kans, Educatief Centrum, Crossroads 1 en Wyldemerk).

Tabel 2.11 Volgen opleiding half jaar voorafgaand aan meting van groep 1 en groep 2, per project en totaal, in %

		Ja	Nee	Totaal
Schoolfort	Groep 1 (n=38)	90	10	100
	Groep 2 (n=24)	96	4	100
WerkHotel	Groep 1 (n=16)	69	31	100
	Groep 2 (n=7)	71	29	100
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=13)	31	69	100
	Groep 2 (n=6)	17	83	100
Educatief Centrum	Groep 1 (n=15)	87	13	100
	Groep 2 (n=21)	62	38	100
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)	100	0	100
	Groep 2 (n=6)	83	17	100
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)	Nvt	Nvt	Nvt
	Groep 2 (n=8)	100	0	100
BOP Academie	Groep 1 (n=15)	73	27	100
	Groep 2 (n=17)	82	18	100
Wyldemerk	Groep 1 (n=15)	73	27	100
	Groep 2 (n=9)	44	56	100
De Uitdaging	Groep 1 (n=39)	59	41	100
	Groep 2 (n=20)	60	40	100
Totaal	Groep 1 (n=159)	72	28	100
	Groep 2 (n=118)	72	28	100

De extra vragen die tijdens de interviews met deelnemers in groep 2 zijn gevraagd, zijn in tabel 2.12 weergegeven.

Tabel 2.12 Opleidingsituatie van groep 2, per project en totaal, in %

	Startkwalificatie			Diploma						
	Ja	Nee	Totaal	VMBO	MBO-1	MBO 2-4	Anders	Geen	Niet ingevuld	Totaal
Schoolfort (n=23)	0	100	100	9	4	0	0	83	4	100
WerkHotel (n=6)	50	50	100	33	0	33	17	17	0	100
De Nieuwe Kans (n=5)	0	100	100	40	0	0	0	60	0	100
Educatief Centrum (n=21)	5	95	100	5	0	0	5	91	0	100
Crossroads 1 (n=6)	0	100	100	17	0	0	0	83	0	100
Crossroads 2 (n=8)	0	100	100	0	0	0	0	100	0	100
BOP Academie (n=16)	6	94	100	25	0	13	0	63	0	100
Wyldemerk (n=24)	0	100	100	0	0	0	11	89	0	100
De Uitdaging (n=20)	10	90	100	30	5	5	0	60	0	100
Totaal (n=114)	5	95	100	16	2	5	3	75	1	100

Van de deelnemers van groep 2 heeft 6% een startkwalificatie. Dit zijn deelnemers van het WerkHotel (50%), de BOP Academie (6%) en De Uitdaging (10%). Het percentage deelnemers dat een VMBO diploma heeft behaald is in deze groep 16%, terwijl 7% MBO heeft gehaald (van wie 5% MBO 2 en hoger). Bij alle projecten heeft de meerderheid van de deelnemers geen diploma, met uitzondering van het WerkHotel.

Werk

In de vragenlijst is tevens een vraag opgenomen over het hebben van betaald werk in een half jaar voorafgaand aan de meting (tabel 2.13). Meer dan de helft (56%) van de deelnemers uit groep 1 geeft tijdens de interviews aan een half jaar voorafgaand aan de meting enige vorm van betaald werk te hebben gehad. Dit percentage is 54% voor groep 2. In het WerkHotel, De Nieuwe Kans en Crossroads 1 zijn verschillende percentages tussen beide groepen weergegeven.

Tabel 2.13 Enige vorm van betaald werk half jaar voorafgaand aan meting van groep 1 en groep 2, per project en totaal, in %

		Ja	Nee	Totaal
Schoolfort	Groep 1 (n=38)	47	53	100
	Groep 2 (n=24)	50	50	100
WerkHotel	Groep 1 (n=17)	82	18	100
	Groep 2 (n=7)	57	43	100
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=13)	23	77	100
	Groep 2 (n=6)	17	83	100
Educatief Centrum	Groep 1 (n=15)	20	80	100
	Groep 2 (n=21)	24	76	100
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)	50	50	100
	Groep 2 (n=6)	67	33	100
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)	Nvt	Nvt	Nvt
	Groep 2 (n=8)	75	25	100
BOP Academie	Groep 1 (n=15)	67	33	100
	Groep 2 (n=17)	65	35	100
Wyldemerk	Groep 1 (n=15)	67	33	100
	Groep 2 (n=9)	67	33	100
De Uitdaging	Groep 1 (n=39)	69	31	100
	Groep 2 (n=20)	75	25	100
Totaal	Groep 1 (n=160)	56	44	100
	Groep 2 (n=118)	54	46	100

Van de deelnemers in groep 2 is tevens gevraagd of ze een uitkering ontvangen. Maar vier jongeren ontvangen een uitkering (twee een Wajong-uitkering en twee een WWB-uitkering). Dit zijn deelnemers van De Nieuwe Kans en Schoolfort. Dat het aantal deelnemers dat een uitkering ontvangt gering is hangt samen met het hoge percentage deelnemers dat nog bij ouders of verzorgers woont (86%, tabel 2.15).

2.4 Vrijtijdsbesteding en woonsituatie

In het interview met de deelnemers zijn ook vragen gesteld over de vrijtijdsbesteding en de woonsituatie in de periode voor deelname aan het project. In deze paragraaf worden alleen die variabelen weergegeven waarin groep 1 en groep 2 (enigszins) verschillen.

Vrijtijdsbesteding

Op de vraag hoe veel keer in de week de jongere 's avonds weggaat van huis (bijvoorbeeld naar een feestje, naar iemands huis of op straat hangen) antwoordt 52% in groep 1 dat ze dit vijf keer of vaker in de week ondernemen tegenover 47% in groep 2 (tabel 2.14). In groep 2 zitten meer jongeren (20%) dan in groep 1 (9%) die aangeven 's avonds nooit weg te gaan van huis, wat met de jongere leeftijd van groep 2 te maken heeft. Bij alle projecten, behalve bij Crossroads 1 en De Uitdaging, blijkt eveneens dat in groep 1 meer jongeren dan in groep 2 vijf keer of vaker 's avonds weg is van huis.

Tabel 2.14 Aantal keer per week 's avonds weg van huis van groep 1 en groep 2, per project en in totaal, in %

		Nooit	Een of twee keer	Drie of vier keer	Vijf keer of vaker	Onbekend	Totaal
Schoolfort	Groep 1 (n=38)	5	21	24	50	0	100
	Groep 2 (n=24)	29	8	21	38	4	100
WerkHotel	Groep 1 (n=17)	12	35	18	35	0	100
	Groep 2 (n=7)	71	14	0	14	0	100
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=13)	8	0	31	62	0	100
	Groep 2 (n=6)	17	33	0	33	17	100
Educatief Centrum	Groep 1 (n=15)	20	13	13	53	0	100
	Groep 2 (n=21)	14	33	5	43	5	100
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)	0	13	25	63	0	100
	Groep 2 (n=6)	17	0	17	67	0	100
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
	Groep 2 (n=8)	13	25	25	38	0	100
BOP Academie	Groep 1 (n=15)	0	20	13	67	0	100
	Groep 2 (n=17)	24	12	12	53	0	100
Wyldemerk	Groep 1 (n=15)	20	0	13	67	0	100
	Groep 2 (n=9)	0	33	22	44	0	100
De Uitdaging	Groep 1 (n=39)	10	23	23	44	0	100
	Groep 2 (n=20)	5	20	0	70	5	100
Totaal	Groep 1 (n=160)	9	18	21	52	0	100
	Groep 2 (n=118)	20	20	11	47	3	100

Woonsituatie

De woonsituatie van beide groepen deelnemers is divers (tabel 2.15). Een kwart (24%) van de deelnemers in groep 1 woont bij beide ouders, terwijl dit percentage enigszins hoger ligt in groep 2 (31%). Dit heeft voor een deel te maken met de jongere gemiddelde leeftijd van groep 2. Het percentage deelnemers dat bij alleen de moeder of alleen de vader woont is tussen beide groepen nagenoeg gelijk (respectievelijk 34% en 4% van groep 1 en 32% en 3% van groep 2). Bij De Nieuwe Kans en De Uitdaging wonen meer deelnemers in groep 1 alleen of samen dan in groep 2. Overigens heeft een aantal deelnemers in beide groepen van het WerkHotel het project als woonsituatie opgegeven.

Tabel 2.15 Woonsituatie van groep 1 en groep 2, per project en in totaal, in %

		Eigen ouders	Alleen moeder	Alleen vader	Moeder en stiefvader	Vader en stiefmoeder	Familie	Alleen
Schoolfort	Groep 1 (n=38)	34	42	3	5	3	8	0
	Groep 2 (n=24)	25	29	8	25	4	0	4
WerkHotel	Groep 1 (n=17)	0	6	0	0	0	24	0
	Groep 2 (n=7)	29	14	0	14	0	0	0
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=13)	15	23	0	0	0	23	15
	Groep 2 (n=6)	33	0	0	0	0	0	17
Educatief Centrum	Groep 1 (n=15)	27	40	7	20	0	0	0
	Groep 2 (n=21)	29	52	0	0	0	0	0
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)	38	25	0	0	0	25	0
	Groep 2 (n=6)	17	33	0	33	0	0	0
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
	Groep 2 (n=8)	100	0	0	0	0	0	0
BOP Academie	Groep 1 (n=15)	33	40	7	7	0	0	7
	Groep 2 (n=17)	41	18	6	24	12	0	0
Wyldemerk	Groep 1 (n=15)	33	33	0	20	7	7	0
	Groep 2 (n=9)	11	68	0	11	11	0	0
De Uitdaging	Groep 1 (n=39)	18	41	8	3	0	3	13
	Groep 2 (n=20)	20	40	5	10	0	10	5
Totaal	Groep 1 (n=160)	24	34	4	6	1	8	5
	Groep 2 (n=118)	31	32	3	14	3	2	3

Tabel 2.15 Woonsituatie van groep 1 en groep 2, per project en in totaal, in %
(vervolg)

		Samen	Begeleid wonen	Dakloos	Niet ingevuld	Anders	Totaal
Schoolfort	Groep 1 (n=38)	0	0	0	0	5	100
	Groep 2 (n=24)	0	0	0	0	4	100
WerkHotel	Groep 1 (n=17)	0	0	12	0	59	100
	Groep 2 (n=7)	0	0	0	0	43	100
De Nieuwe Kans	Groep 1 (n=13)	15	0	8	0	0	100
	Groep 2 (n=6)	0	0	50	0	0	100
Educatief Centrum	Groep 1 (n=15)	0	0	0	0	7	100
	Groep 2 (n=21)	0	0	0	0	19	100
Crossroads 1	Groep 1 (n=8)	0	13	0	0	0	100
	Groep 2 (n=6)	0	17	0	0	0	100
Crossroads 2	Groep 1 (n=0)	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
	Groep 2 (n=8)	0	0	0	0	0	100
BOP Academie	Groep 1 (n=15)	0	0	0	0	7	100
	Groep 2 (n=17)	0	0	0	0	0	100
Wyldemerk	Groep 1 (n=15)	0	0	0	0	0	100
	Groep 2 (n=9)	0	0	0	0	0	100
De Uitdaging	Groep 1 (n=39)	8	3	3	3	0	100
	Groep 2 (n=20)	0	5	5	0	0	100
Totaal	Groep 1 (n=160)	3	1	3	1	9	100
	Groep 2 (n=118)	0	2	3	0	7	100

3. ERVARINGEN EN ONTWIKKELINGEN

Voor de meeste pilotprojecten geldt dat zij in het afgelopen jaar verschillende veranderingen hebben doorgemaakt. De projecten hebben op basis van hun ervaringen hun aanpak doorontwikkeld en hebben in sommige gevallen onderdelen van de aanpak aangepast. In dit hoofdstuk zullen de ervaringen, veranderingen en ontwikkelingen aan bod komen aan de hand van de verschillende effectiviteitscriteria, namelijk: doelstellingen; doelgroep; methodiek; professionaliteit; randvoorwaarden; en nazorg. Ontwikkelingen op het gebied van werving komen in hoofdstuk 4 afzonderlijk aan de orde. Ook de theoretische onderbouwing van de projecten komt in een afzonderlijk hoofdstuk aan bod, namelijk in hoofdstuk 5.

Voor het in kaart brengen van de ervaringen en ontwikkelingen bij de pilotprojecten is ten eerste gebruik gemaakt van schriftelijke informatie van de projecten, waaronder tussentijdse evaluaties, voortgangsrapporten en vernieuwde versies van projectplannen. Voor het verzamelen van deze informatie hebben de projectleiders in februari 2009 van INTRAVAL een brief ontvangen, waarin wordt verzocht om toesturing van dergelijke documentatie. Daarnaast heeft in april en mei 2009 een gespreksronde plaatsgevonden met 11 projectleiders en 22 projectmedewerkers, waarin de veranderingen en ontwikkelingen aan bod zijn gekomen. De informatie in dit hoofdstuk betreft dan ook de mening en visie van de projectleiders en projectmedewerkers en zijn niet noodzakelijkerwijs de observaties van de onderzoekers.

3.1 Doelstellingen

Alle projecten geven aan dat hun doelstellingen in grote lijnen ongewijzigd zijn ten opzichte van de startsituatie. De projecten houden vast aan de hoofddoelstellingen zoals geformuleerd in de projectplannen, namelijk het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk. Bij één van de projecten was aanvankelijk als doel gesteld dat de deelnemers binnen de setting van het project hun schooldiploma zouden halen. Sommige deelnemers van dit project gaan echter terug naar huis om hun schoolloopbaan thuis weer op te pakken, wat door het project wel als positief resultaat wordt beschouwd.

Enkele projecten zien een verschuiving in de verhouding tussen uitstroom richting school en uitstroom richting werk. Zo was de verwachting bij twee van deze projecten dat de meeste deelnemers zouden uitstromen naar werk,

terwijl in de praktijk blijkt dat relatief veel deelnemers teruggaan naar school. Bij een ander project blijkt voor sommige deelnemers uitstroom richting een leer-werktraject geschikter dan terug naar het reguliere onderwijs. Daarnaast wordt door medewerkers van twee projecten aangegeven dat het uitstromen richting werk lastiger wordt gezien de huidige economische situatie.

Ook de subdoelen van de projecten, zoals het verbeteren van sociale vaardigheden, het verminderen van criminaliteit en het vergroten van (zelf)discipline, zijn bij alle projecten grotendeels onveranderd. Wel wordt door medewerkers van enkele projecten aangegeven dat het werken aan gedragsverandering nadrukkelijker aandacht heeft gekregen binnen het project. Ook geeft meer dan de helft van de projecten aan dat ze meer aandacht zijn gaan besteden aan het geven van beroepsgerichte trainingen, waaronder Bedrijfs hulpverlening (BHV), Veiligheid, Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers (VCA) en de opleiding voor Arbeidsmarkt Gekwalificeerd Assistent (AKA). Het aanbieden van dergelijke trainingen kan volgens de geïnterviewden verschillende functies vervullen binnen de projecten. Ten eerste kan de deelnemers een concrete beloning in het vooruitzicht worden gesteld in de vorm van een diploma of certificaat, wat de motivatie van de deelnemers ten goede komt. Ten tweede vormen de trainingen een middel om de deelnemers de vaardigheden te leren voor het volgen van lessen, zoals luisteren, concentreren, lezen en schrijven. Tot slot worden de kansen van de deelnemers op de arbeidsmarkt door deze diploma's en certificaten vergroot, aldus de projecten.

Neveneffecten

Naast de hoofdoelen en subdoelen treden volgens de geïnterviewden enkele (niet beoogde) neveneffecten op bij de projecten. Deze neveneffecten hebben met name betrekking op het proces van de uitvoering van het project, niet op de effecten bij de individuele deelnemers.

Door medewerkers van één project wordt opgemerkt dat het project een katalysatorfunctie lijkt te hebben op het netwerk van (hulpverlenings-) instanties rond de jongeren. Bij de uitvoering van het project worden verschillende knelpunten gesignaleerd in dit netwerk en in de informatieoverdracht tussen instanties. Door deze knelpunten aan te kaarten bij de betreffende instanties komen ontwikkelingen op gang ter verbetering van de hulp- en dienstverlening aan de doelgroep. Daarnaast geven enkele projecten aan dat elementen van (de methodiek van) het project opgepakt worden bij het ontwikkelen van nieuwe trajecten. Door de kennis die projecten hebben opgedaan over de aanpak van de doelgroep krijgen ze in zekere mate een adviesfunctie.

Ook geeft één project aan dat door de uitvoering van het project steeds duidelijker wordt hoe belangrijk een geïntegreerde aanpak is, waarbij

aandacht is voor zowel school of werk, maatschappij en de thuissituatie. Meerdere projecten zeggen dat de samenwerking tussen instanties op deze verschillende terreinen nog te weinig vanzelfsprekend is en daardoor erg veel energie kost. De instanties moeten intensief worden aangespoord om over hun eigen grenzen heen te kijken en gebruik te maken van elkaars expertise.

Prestatie-indicatoren

Om de te behalen doelen en subdoelen nader te concretiseren, is de projecten gevraagd normen te formuleren aan de hand van een schema met prestatie-indicatoren (Van Dam en Kroes 2008). Dit schema bevat drie kolommen. In de eerste kolom zijn de indicatoren aangegeven waarop de projecten inzetten, waaronder scholing/werk, motivatie en gevoel van eigenwaarde. Deze indicatoren zijn gebaseerd op de gemeenschappelijke doelstellingen van de projecten. In de tweede kolom van het schema is per indicator een criterium geformuleerd. Dit criterium geeft aan wanneer een deelnemer goed of slecht scoort op een indicator. Vervolgens is de projecten gevraagd om in de derde kolom van het schema voor hun eigen project per indicator de norm in te vullen. Deze norm geeft aan hoeveel procent van de deelnemers het beschreven criterium dient te behalen om te kunnen spreken van een goed resultaat voor de groep als geheel.

De door de projecten ingevulde schema's zijn samengevoegd en als bijlage opgenomen in dit rapport (bijlage 3). Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen prestatie-indicatoren op het moment van het afronden van het project en prestatie-indicatoren een half jaar na afronding van het project. Enkele projecten hebben, naast de gemeenschappelijke indicatoren, ook enkele projectspecifieke indicatoren geformuleerd. Ook deze zijn in de bijlage opgenomen. De resultaten op deze projectspecifieke doelen worden echter niet gemeten in ons onderzoek.

De ingevulde schema's geven een beeld van de verwachtingen van de projecten, ze geven een indicatie van de doelen die de projecten willen behalen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de cijfers slechts een schatting vormen. De cijfers zijn nadrukkelijk niet de daadwerkelijk behaalde resultaten. Die kunnen pas in het eindrapport worden vermeld.

3.2 Doelgroep en deelnemers

In deze paragraaf wordt ingegaan op ontwikkelingen bij de doelgroep en de deelnemers. Daarbij wordt allereerst aandacht besteed aan de instroom en capaciteit van de projecten. Vervolgens komen de doelgroep en selectiecriteria die door de projecten worden gehanteerd aan de orde. Ook wordt ingegaan op de knelpunten die de projecten ervaren in de begeleiding van de deelnemers. Tot slot komt de uitval van deelnemers en de oorzaken daarvan aan de orde. De wervingsfase en aanmeldingsprocedure worden in hoofdstuk 4 besproken.

Instream en capaciteit

In het eerste voortgangsrapport (zomer 2008) kwam naar voren dat het werven van deelnemers in de opstartfase bij een aantal projecten een belangrijk knelpunt vormde. Hoewel de meeste projecten wel beschikten over de middelen en de menskracht om het voorgenomen aantal deelnemers op te nemen, gold voor het merendeel van de projecten dat niet alle plaatsen gevuld waren. De instroom was dus lager dan verwacht. Als oorzaak hiervoor werd aangegeven dat sprake was van terughoudendheid bij de verwijzers. Ook hadden de projecten nog weinig naamsbekendheid. Bovendien werd door enkele projecten opgemerkt dat de doelgroep van de projecten zich niet gemakkelijk laat vinden: het kost tijd en energie om vertrouwen van de deelnemers te winnen, waardoor de instroom van deelnemers een tijdrovend proces is.

Door de geïnterviewden wordt opgemerkt dat de instroom inmiddels voor vrijwel alle projecten verbeterd is ten opzichte van vorig jaar: bij het merendeel van de projecten zijn de meeste beschikbare plaatsen gevuld. Wel geeft één project daarbij aan dat weliswaar alle plaatsen gevuld zijn, maar dat dit project nog niet de afgesproken capaciteit kan bieden. Ze zijn hierin afhankelijk van de beschikbaarheid van woningen voor de deelnemers.

Doelgroep en selectiecriteria

Bij enkele projecten hebben wijzigingen plaatsgevonden in de selectiecriteria. Eén project heeft de selectiecriteria op het gebied van drugsbeleid versoepeld: drugsgebruik is niet meer verboden, maar wel moet de deelnemer bereid zijn het drugsgebruik aan te pakken. Daarnaast heeft één project in samenspraak met het ministerie van Jeugd en Gezin besloten om ook deelnemers met psychische en psychiatrische problematiek toe te laten. Gedurende het traject kan bij deze deelnemers worden vastgesteld of ze het traject kunnen afronden richting scholing of werk of dat ze doorverwezen moeten worden naar een psychiatrische instelling. De ervaringen die het project hiermee heeft zijn overwegend positief. Wel worden hierbij twee kanttekeningen geplaatst.

Ten eerste moet worden bewaakt dat het percentage deelnemers met psychiatrische problemen binnen het project niet te groot wordt. Er moet binnen de groep een goede balans bestaan tussen jongeren met zware problematiek en jongeren met lichtere problematiek. In het verlengde hiervan wordt opgemerkt dat de selectiecriteria niet rechtlijnig kunnen worden gehanteerd: of een deelnemer met psychiatrische problemen kan worden toegelaten tot het project hangt af van de samenstelling van de groep op dat moment. Dit bemoeilijkt de communicatie met verwijzers over de selectiecriteria. Ook een ander project heeft de mogelijkheid gecreëerd deelnemers op te nemen met een vermoedelijke psychiatrische stoornis. Dit project is daarvoor een samenwerking aangegaan met het diagnosecentrum van de stichting waarvan het project onderdeel uitmaakt.

Eén project heeft de leeftijdsgrens voor deelnemers verlaagd van 16 jaar naar 12 jaar. Het project was aanvankelijk bedoeld voor jongeren van 16 tot 19 jaar met ernstige gedragsproblemen die met justitie in aanraking zijn gekomen of dreigen te komen. Nu richt het project zich ook op jongeren tussen 12 en 15 jaar met meervoudige complexe problematiek, die een grote zorgbehoefte hebben en niet in staat zijn de hele dag in een klassensituatie door te brengen. Voor deze deelnemer heeft het project een apart traject ontwikkeld, het zogenoemde onderwijszorg arrangement.

Eén project heeft in de selectiecriteria de IQ-grens voor de deelnemers verhoogt naar 85. Het project heeft in de huidige setting onvoldoende mogelijkheden om de intensieve begeleiding te geven die nodig is voor een zwaardere doelgroep. Het project verwacht dat zij op termijn wel toegerust zal zijn om een zwaardere doelgroep te bereiken. Door de ontwikkelingen binnen het project kunnen zij op termijn een gespecialiseerder programma bieden, waar ook zwaardere problematiek binnen de setting van het project kan worden aangepakt.

Door een andere project wordt opgemerkt dat de selectiecriteria op papier ongewijzigd zijn, maar dat ze in de praktijk wel steeds beter weten welke jongeren goed passen binnen de setting en de mogelijkheden van het project. Hiermee kan in het selecteren van deelnemers rekening worden gehouden, waardoor de uitval van deelnemers afneemt. Ook wordt door één project aangegeven dat het project naar verachting op termijn een moeilijker doelgroep denkt te kunnen bereiken.

Ook geven verschillende projecten aan dat ze in hun communicatie met verwijzende instanties hun selectiecriteria strikt moeten bewaken, om te voorkomen dat er jongeren naar hen worden doorverwezen die niet binnen de doelgroep vallen. Naarmate het project bekender wordt, bestaat het risico dat het project als vergaarbak gaat fungeren. Duidelijke communicatie over de selectiecriteria werpt daarbij wel vruchten af: de verwijzende instanties begrijpen steeds beter welke jongeren naar het betreffende project kunnen worden doorverwezen.

Kenmerken van de deelnemers

Bij een aantal projecten heeft een verschuiving plaatsgevonden in de kenmerken van de deelnemers die worden aangemeld, ook wanneer de selectiecriteria niet zijn gewijzigd. Zo is bij één project de nadruk verschoven van (licht) criminele werkloze jongeren naar voortijdige schoolverlaters met gedragsproblematiek. Bij een ander project is het aantal aanmeldingen van meisjes gedurende de looptijd van het project toegenomen. Dergelijke veranderingen in de kenmerken van de deelnemers worden onder meer veroorzaakt door de keuzes van verwijzende instanties. Door één project

wordt aangegeven dat er minder deelnemers worden aangemeld met een cluster4-indicatie dan aanvankelijk werd gedacht. Dit is volgens het project te wijten aan het feit dat de problemen bij deze deelnemers pas in het middelbaar onderwijs zijn ontstaan, terwijl cluster4-indicaties over het algemeen vaker in de basisschoolfase worden toegekend. Dit heeft overig wel financiële consequenties voor het project.

Knelpunten in de begeleiding van de deelnemers

In het eerste rapport (Bieleman e.a. 2008) gaven verschillende projecten aan dat er enkele knelpunten werden ervaren in de begeleiding van de doelgroep. Het ging hierbij onder meer om psychiatrische problematiek en lage cognitieve vaardigheden van de deelnemers. Hoewel het merendeel van de projecten aangeeft dat deze problemen bij de doelgroep nu nog steeds spelen, zegt een aantal projecten inmiddels beter te zijn toegerust om op deze problemen in te spelen. Zo wordt bijvoorbeeld het niveau van het programma aangepast aan de cognitieve vaardigheden van de deelnemers. In sommige gevallen blijven hardnekkige gedragsproblematiek en beperkte cognitieve vaardigheden echter knelpunten vormen in de begeleiding van de deelnemers. Eén project noemt bovendien dat terugkerende criminaliteit onder de deelnemers een aandachtspunt blijft.

Wanneer de medewerkers en projectleiders gevraagd wordt naar problemen die ze tegenkomen in de begeleiding van de deelnemers, blijkt met name drugs- en verslavingsproblematiek een veelvoorkomend probleem. Het gaat daarbij niet alleen om softdrugsverslaving, maar ook is in sommige gevallen sprake van alcoholverslaving, harddrugsverslaving en/of game-verslaving. Verschillende projecten (waaronder bovengenoemde projecten) zijn samenwerkingsverbanden aangegaan met verslavingsinstellingen om in te spelen op deze problematiek.

Ook noemen verschillende projecten schuldenproblematiek als een regelmatig terugkomend probleem. Volgens één project is dit probleem versterkt door de kredietcrisis. Door twee projecten wordt aangegeven dat zich, mede door het toenemend aantal vrouwelijke deelnemers, meer problemen voordoen op het gebied van liefde en seksualiteit. Sommige meisjes vertonen seksueel overschrijdend gedrag. Eén project geeft aan dat er in toenemende mate sprake is van apathisch gedrag bij de deelnemers. De jongeren lijken lamgeslagen door de complexiteit van hun problematiek, waardoor het ze niet meer kan schelen wat er met ze gebeurt. Deze deelnemers zijn moeilijk te activeren, wat volgens het project leidt tot knelpunten in de begeleiding van de deelnemers. Ook geeft één project aan dat er steeds meer jongeren worden aangemeld die de Nederlandse taal slecht beheersen, zowel mondeling als schriftelijk.

Door een aantal projecten wordt aangegeven dat de complexiteit van de problematiek van de deelnemers vaak pas in de loop van het traject aan het licht komt. Wanneer een deelnemer eenmaal is gestart met het project en de eerste acute problemen opgelost zijn (bijvoorbeeld huisvesting), blijkt er in veel gevallen sprake te zijn van dieperliggende latente problematiek. In de meeste gevallen kunnen deze problemen binnen het project worden opgevangen, al dan niet door middel van het inschakelen van externe deskundigen. In sommige gevallen kunnen de problemen echter niet binnen de setting van het project worden opgelost en dient een andere plek voor de deelnemer te worden gezocht. De projecten geven aan dat het inschatten van de complexiteit van de problemen van de deelnemers op moment van instroom wordt bemoeilijkt door de onvolledige informatie van de verwijzende instanties.

Uitval

De projectleiders en projectmedewerkers is ook gevraagd naar hun ervaringen met en de ontwikkelingen in de uitval van deelnemers. De meeste geïnterviewden merken op dat er niet of nauwelijks veranderingen zichtbaar zijn in het aantal uitvallers. Door enkele projecten wordt aangegeven dat het door verbeterde selectieprocedures minder vaak voorkomt dat een deelnemer wordt geplaatst die eigenlijk niet goed binnen de doelgroep van het project valt, waardoor het aantal uitvallers kan worden teruggedrongen. Verschillende projecten merken op dat er niet altijd een eenduidig onderscheid te maken valt tussen uitstroom en uitval. Wanneer een deelnemer het project voortijdig verlaat, maar wel uitstroomt naar school of werk of doorstroomt naar een ander project, geldt dit voor hen wel als een positief resultaat.

In sommige gevallen kiest een deelnemer zelf om het project te verlaten. Over het algemeen wordt deze vorm van uitval veroorzaakt door gebrek aan motivatie. Daarnaast kan door het project het besluit worden genomen dat een deelnemer niet meer verder kan met het project. Redenen hiervoor zijn onder meer overmatig middelengebruik, fysiek geweld of zwangerschap. Ook detentie of verhuizing kan een reden zijn voor het voortijdig afbreken van het project.

Eén project geeft aan dat uitval uit het project eigenlijk niet mogelijk is: wanneer een deelnemer niet in staat is het groepsprogramma te volgen of niet meer komt opdagen, wordt aan deze deelnemer ambulante begeleiding geboden. Hoewel het in deze gevallen soms lang kan duren voordat er goed contact met deze deelnemer is opgebouwd, wordt de deelnemer niet losgelaten. Ook wordt door één project aangegeven dat de ze de deur nooit definitief sluiten voor de deelnemers: deelnemers die worden weggestuurd houden altijd de mogelijkheid om terug te komen.

3.3 Methodiek

Op basis van gesprekken met de projectleiders en projectmedewerkers en de documentatie van de projecten is nagegaan welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden bij de invulling van methodiek van de projecten. Voor de meeste projecten geldt dat de uitgangspunten van de methodiek onveranderd zijn gebleven. Wel zeggen de projecten de methodiek te hebben doorontwikkeld en verfijnd. Met name voor de projecten die niet zijn ontstaan als voortzetting op bestaande structuren, maar die met een nieuw concept werken, geldt dat het programma en de projectopzet in het beginstadium op sommige punten nog niet concreet was ingevuld. De organisatie en de opzet van deze projecten is in het afgelopen jaar aangescherpt en geconcretiseerd, waardoor de methodiek volgens de geïnterviewden beter tot zijn recht komt.

In deze paragraaf wordt allereerst ingegaan op de elementen van de aanpak die volgens de projectleiders goed lijken aan te slaan bij de doelgroep. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de ervaringen met en ontwikkelingen in de aanpak van de projecten. Tot slot komen knelpunten en verbeterpunten aan de orde.

Werkzame factoren

Hoewel nog geen harde uitspraken gedaan kunnen worden over de effecten van de aanpak, is aan de medewerkers van de projecten wel gevraagd welke elementen uit de aanpak volgens hen resultaat lijken te sorteren. In het vorige rapport werd het opbouwen van een vertrouwensband, persoonlijke aandacht, duidelijkheid en structuur en het geven van complimenten door verschillende medewerkers genoemd als elementen van de aanpak die hun vruchten lijken af te werpen. Ook nu geven verschillende respondenten aan dat vertrouwen en een persoonlijke, individuele benadering richting de deelnemers een positief effect heeft op de deelnemers. Daarnaast wordt door verschillende projecten aangegeven dat de deelnemers veel waarde hechten aan het gevoel serieus genomen te worden. Door de jongeren met respect te behandelen en daadwerkelijk naar ze te luisteren, leren ze dat ze invloed hebben op hun eigen leven en dat ze daarin hun eigen verantwoordelijkheid moeten nemen. Ook geven verschillende projecten aan dat deelnemers binnen het project van elkaar kunnen leren. Dit geldt in het bijzonder wanneer deelnemers van verschillende leeftijden bij elkaar in een groep worden geplaatst.

Daarnaast geven enkele projecten aan dat het positief benaderen van de deelnemers hun motivatie vergroot. Ze leren dat ze dingen kunt verdienen door ervoor te werken. Ook het bieden van concrete doelen (zoals het behalen van certificaten) en het bieden van concrete, nuttige bezigheden vergroot volgens de medewerkers van een aantal projecten de motivatie van de deelnemers. Drie projecten geven aan dat de deelnemers positief reageren op structuur en duidelijkheid.

Door twee projecten wordt aangegeven dat zij de indruk hebben dat door deelname aan het project rust ontstaat in de thuissituatie van de deelnemer. Door de deelnemer uit de thuissituatie te halen, wordt daar de spanning doorbroken, wat er in veel gevallen toe leidt dat de sfeer thuis verbetert, aldus de projecten. Tot slot stellen drie projecten dat de kleinschaligheid van het project een belangrijke succesfactor vormt. Volgens deze projecten maakt deze kleinschaligheid het project zowel voor de deelnemers als voor de medewerkers overzichtelijker, bevordert het de continuïteit en maakt het een persoonlijk benadering mogelijk.

De medewerkers van twee projecten zeggen dat ze de indruk krijgen dat deelnemers zich binnen de setting van het project veilig voelen. Deze ontwikkeling is volgens de geïnterviewden in principe positief. Wel wordt hierbij opgemerkt dat de stap naar regulier werk of scholing niet te groot moet worden: de deelnemers moeten binnen het project weerbaar worden gemaakt om deze overstap te vergemakkelijken.

Ontwikkelingen

Zoals aangegeven geldt voor de meeste projecten dat zij zeggen in het afgelopen jaar de invulling van de methodiek te hebben verfijnd en doorontwikkeld op basis van opgedane ervaringen. De werkwijzen zijn concreter vastgelegd, het programma is nader ingevuld en organisatorische structuren zijn volgens eigen zeggen verhelderd. Twee projecten die intern onderwijs aanbieden voor het behalen van een regulier schooldiploma hebben duidelijke afspraken kunnen maken met onderwijsinstellingen over lessen, lesmateriaal en examens. Andere projecten hebben het programma aangevuld met beroepsgerichte trainingen (waaronder CVA, BHV en AKA), gedragstrainingen en/of sociale vaardigheidstrainingen. Bij vier projecten wordt aangegeven dat binnen het project nadrukkelijker aandacht wordt besteed aan gedragsbeïnvloeding en/of gedragstraining dan in de oorspronkelijke opzet van het project was beoogd. Eén van deze projecten geeft daarbij aan dat de gedragsmatige ontwikkeling van deelnemers een belangrijke voorwaarde vormt voor het succesvol kunnen afronden van een opleiding.

Bij enkele projecten wordt opgemerkt dat er in het afgelopen jaar meer structuur is aangebracht in de contactmomenten met de deelnemers en in het vastleggen van de persoonlijke ontwikkelingsdoelen van de deelnemer. Ook hebben verschillende projecten meer concrete en/of aanvullende afspraken gemaakt over de verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de verschillende betrokkenen in het project en over de afstemming binnen het team.

Door vrijwel alle projecten wordt aangegeven dat de aandacht voor het sociale netwerk van de deelnemer in de uitvoering van het project is

toegenomen. Door verschillende projecten wordt in de aanmeldingsfase of gedurende het project samen met de deelnemer in kaart gebracht welke mensen om hem/haar heen belangrijk zijn en wie een rol kunnen spelen als vertrouwenspersoon voor de deelnemer, ook na afronding van het project. Ook zeggen verschillende projecten de ouders of opvoeders van de deelnemers nadrukkelijk bij het project te betrekken. Zo worden de ouders door de medewerkers van deze projecten regelmatig gebeld om door te geven hoe het met de jongere gaat en worden ze meerdere keren per jaar uitgenodigd bij het project om de voortgang van de deelnemer te bespreken. Ook worden ouders door een van de projecten gestimuleerd voor het uitvoeren van vrijwilligerswerk bij het project, zoals meehelpen bij een grote schoonmaak.

Enkele projecten hebben ervaren dat de aanvankelijk beoogde trajectduur in de praktijk anders uitpakt. Eén project had verwacht dat de deelnemers meerdere jaren binnen het project zouden blijven, terwijl de meeste deelnemers na circa een jaar het project verlaten. Dit heeft met name te maken met het streven van de deelnemers en de begeleiders om zo snel mogelijk terug te keren naar regulier onderwijs of werk. Een van de kortdurende projecten geeft aan dat de aanvankelijke projectduur van drie maanden inmiddels in veel gevallen verlengd wordt naar zes maanden.

Problemen en verbeterpunten in de uitvoering

In de gesprekken met de projecten is een aantal knelpunten in de aanpak naar voren gekomen. Zo wordt door een residentieel project opgemerkt dat het contact met ouders in sommige gevallen zeer moeizaam verloopt. Sommige ouders leggen de verantwoordelijkheid voor de jongeren volledig bij het project. In een enkel geval is een deelnemer zelfs thuis niet meer welkom tijdens verlovweekenden, waardoor hij/zij deze verlovweekenden in een crisisopvang moet doorbrengen. Ook twee van de niet-residentiële geven aan dat huisvesting van de deelnemers een knelpunt vormt. Sommige deelnemers hebben geen dak boven hun hoofd. Deze projecten kunnen echter in de huidige setting geen nachtopvang bieden. De projecten geven aan dat op termijn 24-uursopvang moet worden geboden gedurende het gehele jaar. De deelnemers hebben behoefte aan een vaste plek, waar ze dag en nacht kunnen blijven. Ook wordt door een van de residentiële projecten opgemerkt dat zij het programma van de deelnemers eigenlijk zouden moeten uitbreiden met een avondprogramma. Nu slaat 's avonds bij veel deelnemers de verveling toe. Voorwaarde voor het mogelijk maken van een avondprogramma is een uitbreiding van de personele bezetting.

Ook merken verschillende projecten op dat niet alleen ouders, maar ook scholen geneigd zijn de verantwoordelijkheid voor de deelnemer volledig bij het project neer te leggen. In de praktijk blijkt dat het moeilijk is om leerlingen tijdens of na afloop van het traject op hun oude school te plaatsen,

omdat de deelnemers op basis van hun problematische voorgeschiedenis door de school geweigerd worden.

In het verlengde hiervan wordt door verschillende projecten aangegeven dat gebrek aan vervolgbaar plaatsen de doorstroom van deelnemers bemoeilijkt. Deelnemers die het project goed hebben doorlopen en klaar zijn om bijvoorbeeld de overstap te maken naar (gesubsidieerd) werk of een eigen huis, moeten noodgedwongen in het project blijven, doordat er een tekort is aan geschikte banen of beschikbare woningen. De vertraging die hierdoor ontstaat heeft in veel gevallen een negatieve invloed op de motivatie van de deelnemers en vergroot het risico op uitval, aldus de projecten.

Door bovengenoemde problemen is het zoeken van geschikte huisvesting, werk en scholing volgens de geïnterviewden bij veel projecten nu nog een tijdrovende kwestie.

Door één project, dat gebaseerd is op een Amerikaans concept, wordt opgemerkt dat bepaalde onderdelen van dit concept in de Nederlandse praktijk niet lijken te werken, omdat ze lijken te botsen met de Nederlandse cultuur. Zo zouden volgens het Amerikaanse model enkele medewerkers van het project, waaronder de projectleider, op het projectterrein moeten wonen als huisouders. Dit blijkt in de Nederlandse praktijk een te zware belasting te zijn voor het personeel. Daarnaast is, in navolging van het Amerikaanse model, het projectterrein zodanig opgebouwd dat deelnemers met twee tot drie personen op een kamer slapen. Dit betekent dat de deelnemers voor Nederlandse begrippen erg weinig privacy hebben, wat in de praktijk knelpunten kan veroorzaken.

Tot slot wordt door een project opgemerkt dat dit project, door gebrek aan goede accommodatie, nog te weinig vorm heeft kunnen geven aan het groepsprogramma voor de deelnemers. De verwachting is dat deze accommodatie in de zomer van 2009 in gebruik genomen kan worden, waarmee het project nadere invulling kan gaan even aan de groepsonderdelen van de aanpak.

3.4 Professionaliteitsbeginsel

In het eerste rapport werd door een aantal projecten aangegeven dat het team van medewerkers op dat moment nog volop in ontwikkeling was. Voor de meeste projecten geldt dat het team inmiddels is uitgebreid ten opzichte van vorig jaar. Bij een aantal projecten is bovendien sprake geweest van functiedifferentiatie door het (in deeltijd) aanstellen van een maatschappelijke werker, een pedagogische medewerker of een gedragswetenschapper. Deze medewerker kan door de begeleiders worden

geconsulteerd, indien de problematiek van de deelnemer hierom vraagt. Daarnaast is hij/zij aanwezig bij de cliëntbespreking, waarbij hij/zij het team kan adviseren over de benadering van deze deelnemer.

Voor vier projecten geldt dat de projectleider gedurende de looptijd van het project is vervangen. Ook onder de overige medewerkers zijn verschillende wisselingen geweest, Twee projectleiders geven aan dat de ontwikkelingen in het team en de personeelwisselingen als reorganisatie kunnen worden aangeduid. Hoewel door een van de projecten wordt opgemerkt dat de personeelwisseling voor onrust heeft geleid onder de deelnemers, zeggen de meeste projecten dat het team uiteindelijk kwalitatief sterker is geworden. Daarnaast zijn ze van mening dat de medewerkers gedurende het project steeds beter op elkaar ingespeeld zijn geraakt en beter weten wat ze aan elkaar hebben.

Kwaliteiten en opleiding van het personeel

Hoewel alle projectleiders zeggen vertrouwen te hebben in het team dat momenteel werkzaam is voor het project, heeft het volgens enkele van hen wel veel moeite gekost dit team bij elkaar te krijgen. Verschillende projectleiders geven aan dat het moeilijk is om goede mensen te vinden voor het begeleiden van deze doelgroep. Het werken met deze doelgroep vraagt veel van medewerkers: ze moeten veel van zichzelf durven geven, voldoende zelfvertrouwen hebben en kennis hebben over het begeleiden van deze doelgroep. Bij sommige projecten wordt het personeel door middel van cursussen (bijvoorbeeld competitiegericht werken of opleiding PWJ) bijgeschoold, om op die manier beter te zijn toegerust voor het begeleiden van de doelgroep. Enkele projectleiders geven aan dat de kwaliteiten voor het begeleiden van de doelgroep niet uit boeken te leren is: persoonlijke kwaliteiten van de medewerkers zijn minstens zo belangrijk.

3.5 Randvoorwaarden

In deze paragraaf wordt ingegaan op de drie belangrijke randvoorwaarden van de projecten, namelijk accommodatie en beschikbare middelen, samenwerking met betrokken instanties en de caseload.

Accommodatie en beschikbare middelen

Voor de meeste projecten geldt dat ze tevreden zijn over de accommodatie van het project. De accommodatie biedt voldoende mogelijkheden voor uitvoering van het project. Door één project wordt aangegeven dat er, afhankelijk van de samenstelling van de groep, behoefte is aan een extra leslokaal, zodat de mogelijkheid bestaat om de groep te splitsen tijdens lessen. Een ander project zegt behoefte te hebben aan uitbreiding van de sportaccommodatie in de vorm van een buitensportveld.

Voor twee projecten vormde de huisvesting vorig jaar een belangrijk knelpunt in de uitvoering van het project, aangezien beide projecten nog niet beschikten over de beoogde huisvesting. Voor één van deze projecten geldt dat de beoogde huisvesting in juni 2008 in gebruik is genomen. De overstap naar deze huisvesting heeft volgens de geïnterviewden voor rust gezorgd binnen het project, waardoor meer aandacht besteed kon worden aan een meer concrete invulling van het programma.

Het andere project heeft het oorspronkelijke idee - waarbij de deelnemers gehuisvest zouden worden in een oud schoolpand - losgelaten, omdat hiervoor geen vergunning kon worden verkregen. In de huidige opzet wonen de deelnemer met twee of drie personen in appartementen in de nabije omgeving van het oorspronkelijk beoogde pand. In dit schoolpand is inmiddels wel het kantoor van het project gevestigd, waardoor de begeleiders fysiek dichtbij de jongeren zijn en intensievere begeleiding kunnen geven. In het oude schoolpand wordt bovendien gewerkt aan het gereed maken van de oude gymzaal als groepsaccommodatie. De deelnemers zijn betrokken geweest bij het ontwerpen van de inrichting van deze gymzaal. De planning is dat de zaal in de zomer 2009 in gebruik kan worden genomen. Vanaf dat moment kan het project nadere invulling gaan geven aan groepsonderdelen van het programma, waaronder het gezamenlijk koken en het gezamenlijk volgen van trainingen. Ook zal de gymzaal dienen als centraal ontmoetingspunt.

Samenwerking betrokken partijen

Zoals hiervoor is aangegeven, zeggen meeste projecten dat ze inmiddels meer concrete afspraken hebben kunnen maken met betrokken partijen. De geïntegreerde aanpak die door veel van de projecten wordt nagestreefd heeft hierdoor volgens hen beter invulling gekregen. In sommige gevallen is er sprake van nieuwe contacten, bijvoorbeeld met onderwijsinstellingen en hulpverleningsinstellingen, terwijl in andere gevallen geen nieuwe contacten zijn gelegd, maar bestaande contacten zijn uitgebouwd en meer concrete afspraken zijn gemaakt over de samenwerking.

Verschillende projecten geven aan een aantal knelpunten te ervaren in de samenwerking met betrokken partijen. Ten eerste wordt opgemerkt dat de informatieoverdracht over de deelnemers in veel gevallen moeizaam verloopt. Het kost volgens deze projecten veel tijd en energie om de benodigde informatie van een deelnemer boven tafel te krijgen, wat volgens hen deels te wijten is aan regelgeving omtrent de privacy van de deelnemers. Ook geven enkele projecten aan dat verwijzers in sommige gevallen informatie achterhouden, al dan niet bewust, waardoor pas gedurende het traject blijkt met welke problematiek een deelnemer kampt.

Ook geven verschillende projecten aan dat de medewerking van betrokken partijen te weinig structureel is, omdat deze afhankelijk is van de persoonlijke inzet van een medewerker binnen de betreffende instantie. Wanneer deze medewerker weggaat bij deze instantie, verdwijnt daarmee het draagvlak voor de samenwerking.

Tot slot wordt door een aantal projecten aangegeven dat de mogelijkheden voor samenwerking in sommige gevallen wordt bemoeilijkt door wet- en regelgeving. Dit werkt frustrerend: de medewerkers geven aan door bureaucratische regels in sommige gevallen niet datgene te kunnen realiseren wat het beste is voor de deelnemer.

Caseload

De meeste projecten geven aan dat de huidige caseload goed is. Wel wordt door een van de medewerkers opgemerkt dat dit sterk afhankelijk is van de samenstelling van de groep. Wanneer er veel moeilijke jongeren bij elkaar in een groep zitten, is de huidige bezetting van het project (een op zes) eigenlijk onvoldoende om kwalitatief hoogwaardige begeleiding te geven. Door één project wordt opgemerkt dat het van belang is om, ook als er een wachtlijst ontstaat, de caseload niet te verhogen, omdat de intensieve begeleiding - en daarmee de kern van het project – dan in gevaar komt.

3.6 Nazorg

Ten tijde van het eerste voortgangsrapport hadden de meeste projecten nog geen ervaring opgedaan met het verloop van de eventuele nazorg, omdat er op dat moment nog bijna geen deelnemers waren uitgestroomd (Bieleman e.a. 2008). Ook hadden veel projecten op dat moment nog geen plan ontwikkeld voor het verlenen van nazorg. Inmiddels geldt dat bij de meeste projecten al wel deelnemers zijn uitgevallen of uitgestroomd. In deze paragraaf wordt allereerst ingegaan op de nazorgprocedure van de projecten. Vervolgens komen de ervaringen van de projecten met het verlenen van nazorg en de knelpunten die ze daarbij tegenkomen aan de orde.

Nazorgprocedure

Vijf projecten geven aan te beschikken over een schriftelijk vastgelegde nazorgprocedure. In deze procedure zijn voornamelijk richtlijnen vastgelegd: de precieze invulling van de nazorg is sterk afhankelijk van de behoefte van de deelnemer. Van de projecten die (nog) geen schriftelijk vastgelegde procedure hebben, zijn enkele wel bezig om die te ontwikkelen. Ook deze projecten geven echter aan dat het bieden van nazorg een individueel proces is, waarbij een vastgestelde procedure hooguit als richtlijn kan dienen.

De duur en intensiteit van het nazorgtraject verschilt per project en wordt bovendien afgestemd op de situatie van de individuele deelnemer. Eén project geeft aan minimaal een jaar nazorg te bieden. Gedurende dat jaar wordt ten minste vier keer een evaluatiegesprek met de deelnemer gevoerd. Bij een ander project wordt uitgegaan van minimaal één gesprek per maand. De projecten geven aan dat nazorgcontacten zowel face-to-face als via mail of telefonisch kunnen plaatsvinden. Enkele projecten merken op dat deelnemers na afronding van het project altijd welkom zijn om langs te komen. Een aantal jongeren maakt hiervan geregeld gebruik.

Bij vrijwel alle projecten wordt opgemerkt dat deelnemers in veel gevallen uitstromen naar een vervolgtraject. De medewerkers van het project dragen in dat geval de relevante informatie van de deelnemer over aan dit vervolgtraject. In sommige gevallen vindt een gesprek plaats tussen de deelnemers, een medewerker van het project en een contactpersoon van het vervolgtraject, om op die manier een warme overdracht te bewerkstelligen.

Door één project wordt aangegeven dat de nazorg wordt uitgevoerd door andere organisaties, namelijk het UWV (Den Haag) of het DWI (Amsterdam). Indien nodig wordt het traject bij het UWV of het DWI aangevuld met hulpverlening via JIT of andere hulpverleningsinstanties.

Door een aantal projecten wordt opgemerkt dat de uitstroom van deelnemers een gefaseerd proces is: het project wordt geleidelijk afgebouwd. Een deelnemer kan bijvoorbeeld eerst voor twee dagen per week onderwijs volgen en de andere dagen van de week in het project doorbrengen. Op die manier vormt nazorg in feite een integraal onderdeel van het project.

Knelpunten

Door de projecten worden verschillende knelpunten genoemd bij het verlenen van nazorg aan deelnemers. Ten eerste wordt opgemerkt dat het bieden van nazorg een zware belasting betekent voor de caseload van het project. Sommige projecten geven aan niet te beschikken over de capaciteit om voldoende nazorg te bieden.

Ook wordt door één project opgemerkt dat de nazorg bij de doelgroep eigenlijk nooit is afgerond. De deelnemers blijven in feite hun hele leven behoefte houden aan een klankbord in de vorm van iemand die ze goed kennen en die ze kunnen vertrouwen. Het is voor het project echter niet haalbaar om voor alle uitgestroomde deelnemers deze rol te blijven vervullen.

Eén project geeft aan dat bij de overdracht van deelnemers soms bruikbare informatie verloren gaat. Gedurende het project wordt veel belangrijke informatie verzameld over (de problematiek van) een deelnemer, die voor de medewerkers van het vervolgtraject waardevol kan zijn. Deze vervolgtrajecten maken niet altijd gebruik van deze informatie.

Door verschillende projecten wordt opgemerkt dat het soms moeilijk is om de jongeren in de nazorgfase te bereiken. De deelnemers reageren vaak niet op brieven en wisselen vaak van mobiel telefoonnummer.

Tot slot is de projecten gevraagd in hoeverre nazorg wordt verleend aan deelnemers die het project voortijdig verlaten (uitval). De meeste projecten merken hierbij op dat het verlenen van nazorg aan deze categorie veelal niet goed mogelijk is: de deelnemers die het project voortijdig verlaten zijn over het algemeen ongemotiveerd en accepteren geen hulp van het project.

4. WERVING EN AANMELDING

Uit het eerste voortgangsrapport is gebleken dat het werven van deelnemers in de opstartfase van de projecten een belangrijk knelpunt vormde (Bieleman e.a. 2008). Hoewel de meeste projecten in die periode wel beschikten over de middelen en de menskracht om het voorgenomen aantal deelnemers op te nemen, gold voor het merendeel van de projecten dat ze niet volledig waren bezet. De instroom was dus lager dan verwacht. Als oorzaak hiervoor werd aangegeven dat er sprake leek te zijn van terughoudendheid bij de verwijzers en nog onvoldoende naamsbekendheid van de projecten. Ook werd opgemerkt dat de doelgroep van de projecten zich niet gemakkelijk laat vinden: het kost tijd en energie om vertrouwen van de deelnemers te winnen, waardoor de instroom van deelnemers een tijdrovend proces is.

Hoewel de instroom bij de meeste projecten inmiddels is toegenomen en vrijwel alle beschikbare plaatsen binnen de projecten zijn bezet, blijft het werven van de doelgroep een belangrijk aandachtspunt. Hoe bereik je de goede doelgroep? Hoe zorg je ervoor dat deze jongeren aan het project gaan deelnemen? Hoe stel je vast of een deelnemer binnen de doelgroep valt? En hoe zorg je dat verwijzers de juiste jongeren doorverwijzen?

In dit hoofdstuk wordt op ingegaan op deze vragen. In de eerste paragraaf wordt aandacht besteed aan de wervingsprocedure van de projecten. Via welke instanties verloopt de werving? Hoe wordt bepaald of een deelnemer daadwerkelijk kan worden geplaatst? Vervolgens wordt ingegaan op de naamsbekendheid van de projecten. In de derde paragraaf komen de mogelijkheden voor dwang en drang aan bod en tot slot worden nog enkele aanvullende aandachtspunten besproken. In bijlage 4 is een beschrijving van de werving en aanmeldingsprocedure per project opgenomen.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op informatie uit de interviews met projectmedewerkers en projectleiders, waarin expliciet is gevraagd naar procedures, ervaringen en knelpunten met betrekking tot het werven van de doelgroep. Daarnaast is gebruik gemaakt van schriftelijke informatie van de projecten over de werving van deelnemers.

4.1 Procedure werving en aanmelding

In deze paragraaf wordt ingegaan op de procedure van werving en aanmelding bij de verschillende projecten. Daarbij wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan de verwijzers en/of aanmelders, de personele inzet voor

de werving en intake van deelnemers, de screening, de functie van de intakeprocedure, de plaatsing van deelnemers en de aanpassingen die hebben plaatsgevonden in de procedure.

Verwijzers en aanmelders

Voor vrijwel alle projecten geldt dat de deelnemers worden aangemeld via instanties of organisaties. Het gaat hierbij onder meer om scholen, Bureau Jeugdzorg, het Jongerenloket, reclassering en RMC's. Bij één project kunnen deelnemers enkel worden geplaatst op basis van de uitspraak van de kinderrechter of een gezinsvoogd. In een enkel geval worden deelnemers bij een project aangemeld door ouders of melden deelnemers zich zelf aan.

Personele inzet voor werving en aanmelding

Voor zeven projecten geldt dat één of twee medewerkers binnen het project verantwoordelijk zijn voor de intake van nieuwe deelnemers. In de meeste gevallen is dit de projectcoördinator, trajectcoördinator of consultant. Deze medewerker is over het algemeen verantwoordelijk voor zowel de contacten met de verwijzende instanties als het verzamelen van de relevante informatie over de aangemelde deelnemer, het leggen van het eerste contact met de deelnemer en het houden van een intakegesprek. In sommige gevallen wordt deze medewerker ondersteund door een jongerenbegeleider of een pedagogisch medewerker. Voor alle projecten geldt dat de medewerker die zich bezighoudt met de werving en intake naast deze taak ook andere taken heeft binnen het project.

Bij twee projecten wordt de werving en selectie van deelnemers niet uitgevoerd door medewerkers van het project zelf. Eén van deze projecten heeft de werving en selectie van deelnemers uitbesteed aan het centrale orgaan voor aanmelding en plaatsing van de organisatie waarvan dit project onderdeel uitmaakt. Bij het andere project ligt de verantwoordelijkheid voor het werven van deelnemers bij de twee gemeenten die deelnemers voor dit project aanleveren.

Screening

Nadat een deelnemer bij het project is aangemeld, geldt bij alle projecten dat er op enigerlei wijze een screening plaatsvindt. Bij de meeste projecten dient hiervoor om te beginnen een intakeformulier te worden ingevuld door de verwijzende instanties. Sommige projecten vragen bovendien (aanvullende) informatie op bij andere instanties waar de jongeren bekend is, bijvoorbeeld de school, het Jongerenloket of Bureau Jeugdzorg. Ook worden door enkele projecten beschikbare testresultaten of onderzoeken opgevraagd.

In de meeste gevallen wordt de deelnemer vervolgens uitgenodigd voor een kennismakings- of intakegesprek bij het project of bij de instantie die verantwoordelijk is voor de werving van deelnemers voor het project. Voor

enkele projecten geldt dat de projectcoördinator de deelnemer hiervoor (zo nodig) opzoekt in zijn/haar eigen omgeving door middel van een huisbezoek. Bij sommige projecten worden in de aanmeldingsfase ten minste twee gesprekken gevoerd met een deelnemer: een kennismakingsgesprek en een intakegesprek. Ook voor de projecten die de werving van deelnemers niet zelf uitvoeren, geldt dat er meerdere intakegesprekken plaatsvinden: de deelnemer heeft, naast een gesprek bij de wervende instantie, voorafgaand aan de definitieve plaatsing een extra intakegesprek met één of twee medewerkers van het project zelf. Op basis van dit gesprek kan door de medewerkers van het project of door de deelnemer alsnog worden afgezien van deelname.

Voor het merendeel van de projecten geldt dat de ouders of andere belangrijke personen in de omgeving van de deelnemer nadrukkelijk worden uitgenodigd om bij (één van) de intakegesprekken aanwezig te zijn. In sommige gevallen is (tevens) de contactpersoon van de verwijzende instantie bij een intakegesprek aanwezig.

Functie van de intakeprocedure

De intakeprocedure vervult voor de projecten verschillende functies. Ten eerste heeft de procedure als doel de deelnemer kennis te laten maken met (de medewerkers van) het project. In sommige gevallen krijgt de deelnemer daarbij een rondleiding op de locatie van het project. Daarnaast wordt tijdens de intakeprocedure vastgesteld of de deelnemer tot de doelgroep van het project behoort. Op basis van de informatie uit de intakeformulieren, de informatie van de (verwijzende) instanties en de gesprekken met de deelnemer en eventueel zijn/haar ouders wordt nagegaan of het project aansluit bij de problematiek van de deelnemer en - bij sommige projecten - of de deelnemer (minimaal) gemotiveerd is voor deelname aan het project.

Ook wordt tijdens de intake besproken aan welke doelen of problemen de deelnemer gedurende het project wil werken. In veel gevallen resulteert het intakeproces in een (voorlopig) behandelplan of plan van aanpak. In sommige gevallen wordt door de deelnemer bovendien een contract getekend voor deelname aan het project. Sommige projecten benadrukken tot slot dat in de intakefase de eerste basis van een vertrouwensband met de deelnemer moet worden opgebouwd.

Plaatsing van deelnemers

Wanneer op basis van de intakeprocedure door het project en door de deelnemer positief wordt besloten over deelname, kan de deelnemer starten met het project. Een aantal projecten hanteert een streeftijd waarbinnen de deelnemer geplaatst dient te worden, variërend van een week tot vier weken na de aanmelding van de deelnemer.

De projecten is ook gevraagd hoe vaak het voorkomt dat gedurende de aanmeldingsprocedure wordt besloten een deelnemer niet te plaatsen. Hoewel niet alle projecten hierover exacte informatie hebben, lijkt dit per project sterk te variëren. Voor sommige projecten geldt dat het merendeel van de deelnemers die worden aangemeld ook daadwerkelijk start bij het project. Bij een aantal andere projecten wordt echter een groot deel van de aangemelde deelnemer uiteindelijk niet geplaatst. Reden hiervoor kan zijn dat tijdens de intakeprocedure blijkt dat een deelnemer te licht of te zwaar is voor het project, dat een deelnemer onvoldoende gemotiveerd is voor het project of dat hij/zij niet voldoet aan één van de voorwaarden voor deelname (bijvoorbeeld huisvesting). Voor een aantal van deze projecten geldt dat indien op basis van de intakeprocedure blijkt dat een jongere niet in aanmerking komt voor deelname, een ander traject voor deze jongere wordt gezocht.

Aanpassingen in de procedure

Bij de meeste projecten is de procedure rond de werving van deelnemers gedurende de looptijd verfijnd, zonder dat daarbij grote wijzigingen hebben plaatsgevonden. Bij drie projecten zijn wél wijzigingen aangebracht in de procedure. Bij alle drie projecten geldt dat deze wijziging voortkomt uit de behoefte om de situatie en de problemen van de deelnemer beter in kaart te kunnen brengen. Eén project heeft een extra schakel toegevoegd in het selectieproces om te voorkomen dat jongeren instromen die te zwaar zijn voor de setting van het project. Voor een ander project geldt dat de screeningsperiode met een week is verlengd om beter inzicht te krijgen in de startsituatie van de deelnemer. Tot slot heeft één project een proeftijd ingevoerd, onder meer om op die manier gedurende een langere periode de mogelijkheid te krijgen de problematiek van de deelnemer goed in beeld te brengen.

4.2 Naamsbekendheid project

Zoals gezegd bleek uit de eerste voortgangsrapportage dat de lage instroom van deelnemers bij de start van de projecten bij het merendeel een knelpunt vormde. Inmiddels geldt voor de meeste projecten dat de instroom van deelnemers sterk is toegenomen, waarmee de capaciteit van deze projecten vrijwel volledig wordt benut. Enkele projecten geven aan dat het aantal aanmeldingen op dit moment zelfs groter is dan het aantal beschikbare plaatsen, waardoor een wachtlijst is ontstaan.

Als reden voor de toename van de instroom noemen bijna alle projecten de toegenomen naamsbekendheid van het project. Het merendeel van de projecten heeft in de beginfase van het project veel tijd en energie gestoken in het leggen van contacten met verwijzende instanties, onder meer door het

geven van presentaties en organiseren van een open dag. Hierdoor is de communicatie met de verwijzende instanties waar al contact mee was verbeterd. Daarnaast geldt voor de meeste projecten dat het netwerk van verwijzende instanties is uitgebreid. Ook wordt door één van de projecten opgemerkt dat de aanvankelijke terughoudendheid van verwijzende instanties is afgenomen, mede doordat deze instanties nu de eerste resultaten van het project hebben gezien.

Door de toegenomen bekendheid van de projecten is de tijdsinvestering in het werven van deelnemers afgenomen. Ook wordt door een aantal projecten opgemerkt dat de verwijzende instanties inmiddels een beter beeld hebben gekregen van de doelgroep van het project, waardoor minder deelnemers worden aangemeld die eigenlijk niet tot de doelgroep behoren. Het percentage aangemelde deelnemers, die uiteindelijk niet in het project worden geplaatst, is daarmee afgenomen.

Door verschillende projecten wordt opgemerkt dat de contacten met verwijzende instanties wel blijvende aandacht verdient. Het contact met verwijzers is volgens één van de projecten een pro-actief proces. Ook wordt door één van de projecten opgemerkt dat het van belang is om binnen de organisaties uit het netwerk contact te leggen met diegene die met de jongeren werken. Het benaderen van de directie van een instantie leidt niet per definitie tot bekendheid op het niveau van de uitvoerders.

Het nieuwe, in 2008 gestarte project, heeft drie maanden voorafgaand aan de daadwerkelijke start van het project twee mensen ingezet voor het verkennen van het netwerk, het vaststellen van de vraag naar het project, het kennismaken met de instanties uit het netwerk en het geven van presentaties over het project. Doordat het project op het moment van de daadwerkelijk start al naamsbekendheid had verworven en de contacten met verwijzende instanties al waren gelegd, is het aantal aanmeldingen bij dit project geen knelpunt geweest.

4.3 Mogelijkheden dwang of drang

Bij acht van de negen projecten kan bij de plaatsing van een deelnemer op enigerlei wijze gebruik worden gemaakt van mogelijkheden voor dwang en drang. Het aantal deelnemers waarbij gebruik wordt gemaakt van dwang of drang verschilt per project. Bij sommige projecten geldt dat er slechts bij enkele deelnemers sprake is van enige vorm van dwang of drang, terwijl bij één project aanmelding alleen kan geschieden op basis van een uitspraak van de kinderrechter of de gezinsvoogd. In deze paragraaf wordt uiteengezet welke vormen van dwang en drang momenteel worden ingezet.

- Schorsende voorwaarde voor detentie

Voor het merendeel van de projecten geldt dat het project door de rechter kan worden opgelegd als schorsende voorwaarde voor detentie. Een deelnemer volgt in dat geval het project als vervanging voor een gevangenisstraf of kan vervroegd worden vrijgelaten op voorwaarde dat hij/zij deelneemt aan het project. Ook kan een deelnemer gedurende de resocialisatieperiode vanuit een gesloten jeugdinrichting dagbesteding volgen bij één project.

- Combinatie met taakstraf

Door één project wordt opgemerkt dat het project kan worden opgelegd in combinatie met een taakstraf. Een deel van de uren die de deelnemer als taakstraf opgelegd krijgt kan worden gevuld met deelname aan het project.

- Schorsende voorwaarde voor gedwongen uithuisplaatsing

Bij sommige projecten kan deelname aan het project door de gezinsvoogd worden opgelegd als schorsende voorwaarde voor een machtiging voor gesloten uithuisplaatsing. Door deelname aan het traject kan in dat geval de uithuisplaatsing worden voorkomen.

- Persoongerichte aanpak (PGA)

Bij één project kan een deelnemer in het project worden geplaatst in het kader van de PGA. Deze maatregel is bedoeld voor jongeren die veel overlast geven en betrokken zijn bij criminaliteit, waarvoor door de rechter veelal kortdurende vrijheidsstraffen worden opgelegd. Deze kortdurende straffen zijn te kort om de hulpverlening hierin effectief te laten optreden. Binnen de PGA kunnen deze zaken door het Openbaar Ministerie worden gestapeld en gezamenlijk worden bestraft (Amstelveen en Lotterman 2009). Deelname aan het project kan daarbij als schorsende voorwaarde worden opgelegd.

- Korten op of beëindigen van een uitkering

Eén project beschikt in sommige gevallen over de mogelijkheid om de uitkering van een jongere die weigert deel te nemen aan het project te verlagen of stop te zetten.

- Dreigende verwijdering van school

Tot slot kan bij één project in sommige gevallen drang worden uitgeoefend door een dreigende verwijdering van school. Door deelname aan het project kan deze verwijdering van school worden voorkomen.

Voor enkele projecten geldt dat het zoeken naar aanvullende mogelijkheden voor dwang en drang een belangrijk aandachtspunt blijft.

4.4 Aanvullende aandachtspunten

In aanvulling op bovenstaande punten worden door de projecten nog twee andere aandachtspunten genoemd bij de werving en aanmelding van deelnemers.

Ten eerste wordt door verschillende projecten opgemerkt dat de uitwisseling van informatie tussen de verschillende (verwijzende) instanties een punt van aandacht is. Het is een lastig en tijdrovend proces om de benodigde informatie over een deelnemer te verzamelen. Door hiaten in deze informatie wordt in sommige gevallen pas gedurende het traject van een deelnemer duidelijk met welke problematiek deze deelnemer daadwerkelijk kampt. Eén van de projecten merkt echter op dat het niet wenselijk is om de aanmeldingsprocedure te verlengen om op die manier meer gelegenheid te krijgen de benodigde informatie te verkrijgen. Hierdoor zou het te lang duren voordat een aangemelde deelnemer daadwerkelijk kan starten.

Daarnaast wordt door één project opgemerkt dat de zogenoemde warme overdracht van een deelnemer vanuit de verwijzende instanties van groot belang is voor een succesvolle start van het project. Wanneer de contactpersoon van de verwijzende instantie aanwezig is bij het eerste contact met de jongere vergroot dit de kans op de bereidheid tot deelname aan het traject.

5. THEORETISCHE ONDERBOUWING

Voor de evaluatie van de pilotprojecten wordt onder meer gebruik gemaakt van het toetsingskader van het NJi, ook wel effectladder genoemd. Dit toetsingskader onderscheidt vier niveaus van bewijskracht om de effectiviteit van een interventie aan te duiden. De niveaus kennen een toenemende mate van complexiteit: elk volgend genoemd niveau omvat steeds de eerdere. Voor het eerste niveau (*potentieel*) dient het project omschreven te zijn volgens een aantal effectiviteitscriteria. Voor het tweede niveau (*veelbelovend* of *in theorie effectief*) dient het project op papier aannemelijk te kunnen maken dat het project werkt, op basis van (wetenschappelijke) theorieën. Voor het bereiken van het derde niveau (*doeltreffend*) en vierde niveau (*werkzaam*) dient empirisch te worden aangetoond dat door toedoen van het project daadwerkelijk de nagestreefde verandering bij de doelgroep heeft plaatsgevonden (Veerman en Van Yperen 2008).¹

In het eerste voortgangsrapport zijn de pilotprojecten beschreven volgens een aantal effectiviteitscriteria (Bieleman e.a. 2008). Er is nagegaan wat de werkwijze is van de projecten, waarbij de aandacht vooral uitging naar het doel van de interventie, de doelgroep, de aanpak en de randvoorwaarden voor de uitvoering. Het eerste niveau van de effectladder is hiermee voor de projecten grotendeels ingevuld. Het nieuwe in 2008 gestarte project, *Crossroads – Niet de afkomst maar de toekomst*, is in het eerste voortgangsrapport nog niet opgenomen. De beschrijving van dit project volgens de effectiviteitscriteria is daarom als bijlage 5 in dit rapport opgenomen.

In dit tweede voortgangsrapport wordt nagegaan in hoeverre de projecten gebruik maken van (wetenschappelijke) theorieën waarmee aannemelijk gemaakt kan worden dat de aanpak werkt. Daarmee wordt aangesloten bij het tweede niveau van het toetsingskader van het NJi. Het derde en vierde niveau worden in het laatste rapport ingevuld op basis van de metingen bij de deelnemers van de projecten (en de controlegroep).

Niveau 2: In theorie effectief

Zoals gezegd wordt in dit tweede rapport nagegaan in hoeverre de project invulling geven aan het tweede niveau. Om te voldoen aan dit tweede niveau

---

¹ De Erkenningscommissie (Jeugd)Interventies kan erkenningen afgeven op drie niveaus: I, II, en III. Voor het verkrijgen van erkenning op niveau I van de Erkenningscommissie, dient het project te voldoen aan de criteria voor de eerste twee niveaus van de effectladder. Bron: www.nji.nl.

dienen de projecten de behandelvormen die ze aanbieden te onderbouwen aan de hand van (wetenschappelijke) theorieën. Een project is theoretisch goed onderbouwd als op basis van theorie en onderzoek aannemelijk is dat de interventie werkzaam kan zijn.² Duidelijk moet worden waarom is gekozen voor de aangeboden werkwijze en aanpak. Het gaat bij deze theoretische onderbouwing niet om een louter wetenschappelijke theorie, maar een theorie die zowel praktijkervaringen als wetenschappelijke bevindingen integreert. Als hierbij gerefereerd kan worden aan algemeen aanvaarde wetenschappelijke theorieën komt de theorie echter wel sterker te staan (Van Yperen e.a. 2008).

Om na te gaan in hoeverre de projecten voldoen aan het tweede niveau van de effectladder, is de projectleiders in februari 2009 per brief gevraagd de onderzoekers informatie te verstrekken over de theoretische onderbouwing van de projecten. Ook is tijdens de gespreksronde met de projectleiders in april 2009 aandacht besteed aan de theoretische onderbouwing. De projectleiders hebben voorafgaand aan deze gespreksronde bovendien een uitgebreide schriftelijk toelichting ontvangen op de effectladder van het Nji en de criteria voor het tweede niveau.

Vrijwel alle projecten hebben in de periode na deze gespreksronde informatie aangeleverd over de theoretische onderbouwing van hun aanpak. Op basis van deze informatie hebben wij per project een omschrijving gemaakt van het theoretisch kader van het project, waarbij zo min mogelijk is afgeweken van de oorspronkelijke formulering van de projecten. Wel is de oorspronkelijke tekst bij sommige projecten in meer of mindere mate ingekort. Vervolgens hebben de projecten een conceptversie van deze beschrijving ontvangen en hebben ze gelegenheid gekregen aanvullingen te maken en antwoord te geven op enkele specifieke vragen en onduidelijkheden. Dit heeft geresulteerd in een zo zuiver mogelijke beschrijving van de theoretische onderbouwing van de projecten, waarbij zo min mogelijk sprake is van kleuring door interpretatie van de onderzoekers. Deze beschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 6.

Er zijn voorafgaande aan de keuze van de Pilotprojecten Campussen door het ministerie van Jeugd en Gezin geen selectiecriteria opgesteld. Een procedure, waarbij een projectplan wordt opgesteld met een probleemanalyse en doelstellingen van het beleid voor onwillige jongeren gevolgd door een uitnodiging aan de partijen om projectvoorstellen in te dienen, is evenmin gevolgd (Bieleman e.a. 2008). Ook het beschikken over een gedegen en schriftelijk vastgelegde theoretische onderbouwing vormde geen criterium bij

---

² Wat 'voldoende aangetoond' inhoudt is afhankelijk van het aantal onderzoeken dat is uitgevoerd naar de werkzaamheid, de kwaliteit van die onderzoeken en de mate van verandering die na afloop van de interventie is vastgesteld.

de start van de projecten. De mate waarin de projecten beschikken over een goed gedocumenteerde onderbouwing en de functie die de theorie binnen het project vervult is dan ook zeer divers.

In dit hoofdstuk komen eerst de vorm en de functie van de theoretische onderbouwing binnen de projecten aan de orde. Vervolgens wordt inhoudelijk ingegaan op de theorieën en wordt beschreven wat hierin de belangrijkste overeenkomsten zijn tussen de projecten. De door de projecten gehanteerde theorieën worden daarbij onderverdeeld in een zestal theoretische benaderingswijzen.

5.1 Vorm en functie theoretische onderbouwing

Zoals aangegeven is de vorm van de aangeleverde documentatie over de theoretische basis van de projecten zeer verschillend. Ook de functie die deze theorie heeft (gehad) bij het ontwikkelen van de door het project gehanteerde aanpak is niet voor alle projecten gelijk. Daarnaast verschilt per project de mate waarin de theorie gestoeld is op wetenschappelijke bevindingen. Hieronder wordt nader ingegaan op deze onderwerpen.

Vorm en functie

Voor twee projecten geldt dat de theoretische basis van de projecten voorafgaande aan de start van de projecten schriftelijk is vastgelegd. Voor deze projecten vormt de theoretische basis een fundament van waaruit de verschillende onderdelen van de aanpak zijn ingevuld. De manier waarop binnen deze projecten invulling wordt gegeven aan deze theorie is gedurende de looptijd doorontwikkeld, maar de theoretische uitgangspunten zijn gelijk gebleven. Voor één van deze projecten geldt overigens wel dat gedurende de looptijd ook andere theorieën zijn omarmd, die gebruikt worden bij de nadere invulling van (onderdelen van) het programma.

Twee andere projecten baseren hun werkwijze op theoretische modellen die worden toegepast binnen de organisatie waar zij onderdeel van uitmaken. Beide projecten hebben in hun oorspronkelijk projectplan niet geëxpliciteerd hoe binnen de setting van het project vorm wordt gegeven aan deze modellen. Eén van deze projecten geeft aan dat deze invulling van de methodiek binnen de setting van het project gedurende de looptijd van het project zal worden ontwikkeld. Het andere project heeft, naar aanleiding van de vraag van de onderzoekers naar de theoretische onderbouwing, op papier gezet hoe de theoretische modellen van de overkoepelende organisatie binnen het project worden gebruikt.

Voor twee projecten geldt dat het project weliswaar gebaseerd is op een bepaalde visie of theorie, maar dat deze theorie niet vooraf schriftelijk is

vastgelegd. Naar aanleiding van de vraag van de onderzoekers hebben deze projecten (in grote lijnen) op papier weergegeven wat de theoretische basis is van hun aanpak.

Twee projecten hebben hun theoretische onderbouwing niet geëxpliciteerd. Wel wordt in de projectplannen, evaluaties, methodiekbeschrijving en/of andere documentatie van deze projecten aangegeven wat de kernwaarden of uitgangspunten zijn van de aanpak. Eén van deze projecten heeft, naar aanleiding van de vraag van de onderzoekers naar de theoretische onderbouwing, enkele referenties opgegeven die de uitgangspunten van de aanpak van het project ondersteunen. Door de projectleiders van deze projecten wordt bovendien opgemerkt dat de door hen gehanteerde aanpak gebaseerd is op jarenlange ervaring met deze aanpak binnen een vergelijkbare setting.

Bij drie projecten wordt aangegeven dat de medewerkers van het project een training volgen in de door het project gehanteerde methodiek.

Eén project heeft, ondanks herhaaldelijke verzoeken, geen informatie aangeleverd over de theoretische onderbouwing van het project. In de bij de onderzoekers beschikbare documentatie van dit project wordt slechts zeer summier ingegaan op de visie die ten grondslag ligt aan het project. Dit project kan daarom niet worden meegenomen in dit hoofdstuk.

Wetenschappelijke houdbaarheid van de theorie

Uit bovenstaande beschrijving blijkt dat de functie van een onderliggende theorie en het belang dat de verschillende projecten hieraan hechten per project verschilt. In samenhang daarmee varieert ook de omvang van de documentatie hierover en de mate waarin in deze documentatie gerefereerd wordt aan wetenschappelijk onderzoek.

De twee projecten die gebruik maken van een (aantal) achterliggende theorie(en) als een fundament van waaruit de onderdelen van de aanpak zijn ingevuld, verwijzen daarbij naar verschillende wetenschappelijke onderzoeken die de werkzaamheid van de door hen gehanteerde aanpak ondersteunen. Het gaat daarbij zowel om nationale en internationale publicaties over bepaalde interventies als om overzichtstudies over de werkzame mechanismen voor de aanpak van de doelgroep. Naast deze twee projecten verwijzen nog twee andere projecten naar (overzicht)studies over werkzame werkwijzen in de jeugdzorg of justitiële behandelinrichtingen.

Een aantal andere projecten verwijst niet naar uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek, maar baseert hun aanpak wel op algemeen aanvaarde theorieën die binnen de wetenschap of op modellen die binnen de (jeugd)hulpverlening veelvuldig worden toegepast (bijvoorbeeld het

competentiemodel). Eén project refereert niet aan wetenschappelijk onderzoek of een wetenschappelijke theorie.

Hoewel de vorm en de functie van de theoretisch onderbouwing per project verschillen, zijn er inhoudelijk wel enkele overeenkomsten op te merken tussen de gehanteerde theorieën. In onderstaande uiteenzetting worden theorieën onderverdeeld in een zestal theoretische benaderingen. Voor sommige projecten geldt dat zij meerdere theorieën hanteren en daardoor dus bij meerdere theoretische benaderingswijzen aan de orde komen.

5.2 Aandacht voor context

Bij de meeste projecten wordt (onder meer) gebruik gemaakt van een theorie waarin aandacht is voor de context van de deelnemer. De interventies van deze projecten worden aangeboden in de directe leefomgeving van de deelnemer en/of de systemen rondom de jongeren (ouders, school, buurt) worden meegenomen in de benadering. De theorieën die daarbij als uitgangspunt worden gebruikt zijn de Assertive Community Treatment (ACT), het ontwikkelingsperspectief, de (ecologische) systeemtheorie en de contextuele benadering. In het verlengde hiervan worden door twee projecten modellen of organisatiesprincipes gehanteerd, waarmee ingespeeld wordt op de verschillende leefgebieden van de deelnemer. Het gaat hierbij om het 8-fasenmodel en de meerdimensionale benadering. Eén project maakt in haar werkwijze gebruik van een specifieke gezinsaanpak, de Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding. Dit project heeft een relatief jonge doelgroep (10 tot 15 jaar), waardoor de gezinssituatie een belangrijke plaats inneemt binnen de aanpak.

Assertive Community Treatment (ACT)

Eén project sluit aan bij een groot deel van de uitgangspunten van ACT. ACT fungeert daarbij niet zo zeer als methodiek, maar kan gekarakteriseerd worden als een bepaalde organisatievorm. Het vormt de boom waaraan verschillende evidence bases practices kunnen worden opgehangen, passend bij de doelgroep (Bond e.a., 2005). De toepassing van het ACT binnen het project bestaat uit: een outreachende benadering van de deelnemers; de diverse samenstelling van het team; de continue bereikbaarheid; en de continuïteit binnen het team. Een belangrijk component van de ACT-benadering is de relatie tussen de jeugdige en de hulpverlener, welke wordt gekarakteriseerd door wederzijds respect en geworven vertrouwen, gemeenschappelijke besluitvorming en persoonlijke verantwoordelijkheid.

Het ontwikkelingsperspectief

Eén project verwijst naar het ontwikkelingsperspectief. Volgens dit project worden binnen dit model aspecten van verschillende theoretische stromingen

geïntegreerd (DeHart e.a. 2000). Het ontstaan van emotionele of gedragsproblemen is volgens dit model te verklaren vanuit een scala aan factoren. Genetische kwetsbaarheid, gezin/familie, socio-economische, culturele factoren en ontwikkelingsgeschiedenis spelen allemaal een rol. Het ontwikkelingsmodel doet recht aan de complexe oorzaken van ernstig probleemgedrag. Iedere factor die wordt genoemd heeft invloed op het ontstaan van psychopathologie (onder andere DeHart e.a. 2000). Methoden of interventies die gebaseerd zijn op dit model hebben altijd meerdere aanrijpingspunten. Naast gedrag in relatie tot gezin wordt bijvoorbeeld ook aandacht besteed aan schoolopleiding, werk, sociale relaties, versterking van zelfvertrouwen en dagstructuur.

Systeemgericht werken en de ecologisch systeemtheorie

Drie projecten maken bij de invulling van hun aanpak gebruik van respectievelijk de principes van het systeemgericht werken en de ecologische systeemtheorie. Beide worden hieronder toegelicht.

Systeemgericht werken

Twee projecten maken gebruik van de systeemgerichte benadering. Eén van deze projecten geeft aan dat door systeemgericht te werken inzicht kan worden verkregen in hoe de interactie tussen ouder en kind de problemen beïnvloedt en, omgekeerd, hoe de ontstane problemen de interactie beïnvloeden. Daarnaast wordt aan de hand van deze benadering in kaart gebracht wat wel goed gaat en wat de krachten van het gezinssysteem zijn, om van daaruit de krachten van het gezin te vergroten en de negatieve patronen te stoppen. Voor het andere project geldt dat de systeembenadering gebruikt wordt door de organisatie waarvan dit project onderdeel uitmaakt. Binnen het project zelf wordt de benadering nog slechts incidenteel toegepast.

Ecologische systeemtheorie

Het derde project hanteert in haar aanpak de principes van de ecologische systeemtheorie en maakt daarbij gebruik van de schematische weergave van deze theorie door Scholte (1991). In dit schema wordt inzichtelijk gemaakt hoe de risicofactoren in de leefomgeving van een jongere (school, gezin, vrienden) en risicofactoren in de persoonlijkheid van de deelnemer zelf kunnen leiden tot agressief gedrag. Binnen het project wordt vormgegeven aan de systeemtheorie door middel van een integrale aanpak, waarin ouders, werk, schulden, scholing en andere omgevingsfactoren worden meegenomen. De interventies binnen het project richten zich op meerdere risicofactoren en op het versterken van de positie van de deelnemer in de maatschappij.

Contextuele benadering

Eén project zegt gebruik te maken van de contextuele benadering van Nagy. Binnen de contextuele benadering ligt het accent op de geschiedenis van een

gezin en op de manier waarop patronen zich door generaties heen herhalen en ontwikkelen. Het symbool van de contextuele benadering is de balans in geven en ontvangen. Wanneer er sprake is van een disbalans tussen geven en ontvangen (bijvoorbeeld door uitbuiting) kan een kind op een volgende generatie verhalen wat hij/zij tekort is gekomen. Hierdoor kan de disbalans worden doorgegeven op de volgende generatie, wat door Nagy wordt aangeduid als de roulerende rekening. Centraal in de contextuele benadering staat bovendien de onverbreekelijke band tussen een kind en zijn biologische ouders, de zogenoemde verticale loyaliteit. Er is daarbij volgens Nagy sprake van vrijheid in verbondenheid: je bent vrij in het maken van je eigen keuzes, maar altijd in het besef dat je een kind bent en blijft van je ouders. Bij het bieden van hulpverlening vanuit de contextuele benadering zijn, volgens dit project, onder meer de volgende aspecten van belang: jezelf betrouwbaar tonen aan de cliënt; altijd meerzijdig partijdig blijven door loyaliteit te betuigen aan alle belangrijke gezins- en/of familieleden; je bewust zijn van de eigen visie, waarden, normen en verwachtingen; en aandacht besteden aan de balans tussen geven en ontvangen.

8-fasenmodel

Eén project maakt gebruik van het 8-fasenmodel, dat is ontwikkeld door het NIZW. Dit model fungeert als ordeningsprincipe en is een middel om deelnemers van de start tot de afsluiting van de hulpverlening zo effectief en efficiënt mogelijk te ondersteunen. In het begeleidingstraject volgens het 8-fasenmodel worden acht leefgebieden onderscheiden. De acht leefgebieden (huisvesting, financiën, dagbesteding, sociaal functioneren, psychisch functioneren, zingeving, lichamelijk functioneren en praktisch functioneren) komen in bijna elke fase van het model terug. Binnen het project wordt invulling gegeven aan het 8-fasenmodel door onder meer het gebruik van een werkboek, waarin ieder leefgebied uitgesplitst is in concrete vaardigheden en taken, die gedurende het project kunnen worden afgevinkt door de deelnemer en zijn/haar begeleider.

Meerdimensionale benadering

Bij één project wordt gewerkt vanuit de meerdimensionale persoonsbenadering. In deze benadering wordt ingezoomd op alle aspecten van het leven van de jongeren (onder meer wonen, werken, leren, vrije tijd, voedingspatronen, gedrags- en omgevingsbeïnvloeding). De benadering gaat er vanuit dat om een jongeren verder te helpen alle dimensies van de jongere in samenhang met elkaar moeten worden gezien: psyche, sociaal, fysiek en zingeving.

Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding

Zoals aangegeven maakt één project gebruik in haar werkwijze gebruik van een specifieke gezinsaanpak, de Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding. Het basisprincipe van deze methodiek is de basisattitude. Een aantal

onderdelen van de basisattitude is het aansluiten bij de jongere/gezin, afstemmen op het angstniveau en de mogelijke weerstand, richten op wat goed gaat, transparant werken, vasthoudendheid en bespreekbaar kunnen maken van pijnlijke onderwerpen. Binnen de Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding (IAG) worden verschillende theoretische kaders gecombineerd, namelijk het systeemdenken, het contextueel werken, de leertheorie, de communicatietheorie en de oplossingsgerichte therapie.

5.3 Fasering

Door twee projecten wordt gebruik gemaakt van een theorie die fasen onderscheidt in de (veranderings)processen bij de deelnemer. Het gaat hierbij enerzijds om het zogenoemde transtheoretisch model van Prochaska en DiClemente (2002), waarin verschillende stadia van gedragsverandering worden onderscheiden. Het andere project maakt gebruik van het 8-fasenmodel voor het faseren van de aanpak. Voor beide modellen geldt dat er sprake is van een cyclisch proces, wat zich steeds kan herhalen, totdat de deelnemer uitstroomt.

Transtheoretisch model

Eén project maakt gebruik van het transtheoretisch model van Prochaska en DiClemente. Dit model onderscheidt zes stadia van gedragsverandering, namelijk de voorbeschouwingsfase, de overpeinzingsfase, de voorbereidingsfase, de actiefase, gedragsbehoud en terugval. Het project heeft dit model aangepast voor toepassing binnen het project, waarbij de voorbeschouwingsfase en overzpeinzingsfase zijn samengevoegd tot fase 1, de voorbereidingsfase vormt fase 2 en de actiefase, gedragsbehoud en terugval zijn samengevoegd tot fase 3. Een deelnemer kan op ieder moment het model binnenkomen of uitgaan. De interventies die worden uitgevoerd bij de individuele deelnemer moeten worden afgestemd op de fase waarin deze deelnemer zich bevindt.

8-fasenmodel

Zoals in paragraaf 5.2 is aangegeven, maakt één project gebruik van het 8-fasenmodel. Dit model onderscheidt, naast acht leefgebieden, tevens acht fasen in de uitvoering van het project, namelijk: aanmeldingsfase; intakefase; plaatsingsfase; analysefase; planningsfase; uitvoeringsfase; evaluatiefase; en uitstroombfase. De analyse, planning, uitvoering en evaluatie vormen een cyclisch proces, wat zich steeds herhaalt totdat de deelnemer uitstroomt.

5.4 Competentiegerichte benadering

Drie projecten gebruiken het competentiemodel als uitgangspunt in de benadering van de deelnemer. De mate waarin is uitgewerkt hoe binnen het project invulling wordt gegeven aan deze methodiek is per project verschillend.

Door alle drie projecten wordt benadrukt dat het competentiemodel gericht is op het aanleren van nieuw gedrag en/of nieuwe vaardigheden en het versterken van de competentie van de deelnemer. Twee projecten verwijzen hierbij naar de leertheorie (zie paragraaf 5.5). Eén project merkt op dat de begeleider zich in deze benadering richt op het versterken van de (potentiële) krachten van de deelnemer zelf en/of de directe omgeving (*empowerment*). Het aanspreken van de deelnemer op zijn/haar mogelijkheden in plaats van problemen heeft volgens dit project een stimulerend effect.

Eén van de projecten geeft in haar theoretische onderbouwing een uitgebreide beschrijving van de uitgangspunten van het competentiegericht werken en de manier waarop hier binnen het project concreet vorm aan kan worden gegeven. De uitgangspunten die het project hierbij noemt zijn onder meer: aandacht voor concrete, praktische vaardigheden; gebruik maken van hulpmiddelen en technieken die zijn ontleend aan de leertheorieën en gedragstherapie; het betrekken van ouders bij het formuleren en evalueren van de doelen voor een behandelplan; en het aanleren van nieuwe vaardigheden, aansluitend bij wat de jongere al kan (Spanjaard 2006).

Oplossingsgerichte methodiek

Twee projecten refereren in hun theoretische onderbouwing aan de oplossingsgerichte benadering van Berg en de Shazer (De Jong en Berg 2001). Binnen deze methodiek wordt, evenals bij de competentiegerichte benadering, uitgegaan van de mogelijkheden van een individu en niet van de beperkingen. In plaats van te kijken naar de momenten waarop zaken niet goed lopen, worden de momenten besproken waarop dingen wel goed lopen. De hulpverlener geeft daarbij geen adviezen en tips, aangezien de oplossingsgerichte methodiek ervan uitgaat dat alle oplossingen uit de persoon zelf kunnen komen.

Ook het project dat werkt volgens de Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding gebruikt daarbij onderdelen van de oplossingsgerichte methodiek, namelijk de oplossingsgerichte gesprekstheorie. De gesprekken binnen de oplossingsgerichte gesprekstheorie zijn volgens dit project grotendeels gecentreerd rond twee kernactiviteiten, namelijk de ontwikkelingen van duidelijk geformuleerde doelen binnen het referentiekader van de cliënt en de ontwikkeling van oplossingen gebaseerd op uitzonderingen. Uitzonderingen zijn in dit kader de momenten in het leven van de cliënt waarin zich problemen hadden kunnen voordoen, maar zich niet voordeden.

5.5 Leertheorie

Door drie projecten wordt gerefereerd aan de uitgangspunten van de leertheorie als basis voor hun aanpak. Eén project verwijst hierbij specifiek naar de *sociale* leertheorie. Een ander project gebruikt, naast de sociale leertheorie, ook verschillende andere varianten van de leertheorie, namelijk de operante leertheorie, de klassieke leertheorie, het zelfmanagementmodel en de cognitieve leertheorie. Bij het derde project vormen de sociale en de operante leertheorie twee van de theoretische grondslagen van de Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding, die binnen dat project wordt toegepast. De manier waarop door de projecten gebruik wordt gemaakt van de leertheorie verschilt per project.

Eén project geeft aan dat in de sociale leertheorie wordt beschreven hoe gedrag ontstaat in directe en indirecte interactie van het kind met de omgeving (DeHart e.a. 2000). Uitgangspunt is dat gedrag wordt aangeleerd door de gevolgen die het gedrag heeft. Gedrag dat positieve gevolgen heeft of leidt tot vermijding van negatieve consequenties wordt herhaald. Het uitproberen van nieuw gedrag berust niet op toeval, veel gedrag wordt geleerd door imitatie (modelling). Kinderen imiteren gedrag van mensen in hun omgeving, vooral als zij zien dat dit gedrag positieve gevolgen heeft. Deze theorie beschrijft hiermee zowel de invloed van bekrachtiging van gedrag van het kind, maar ook hoe omgevingsinvloeden het gedragsrepertoire kunnen beïnvloeden.

Voor het andere project geldt dat de verschillende varianten van de leertheorie enerzijds gebruikt worden als kader bij het analyseren en veranderen van probleemgedrag en het opsporen van factoren die competentie beïnvloeden. Daarnaast bieden deze theorieën volgens het project bruikbare strategieën en technieken voor het vergroten van competenties en het reduceren van probleemgedrag. Het project beschrijft de functie van de verschillende varianten op de leertheorie als volgt. De *klassieke leertheorie* biedt een kader om te kunnen begrijpen hoe bepaalde problemen, zoals angsten en vermijdingsgedrag bij jongeren kunnen ontstaan. Volgens de *operante leertheorie* wordt het aanleren van gedrag beïnvloed door de situatie die aan het gedrag voorafgaat en de gebeurtenissen die op het gedrag volgen. Om dit inzichtelijk te maken kan gebruik worden gemaakt van het zogenoemde SRC-schema (stimulus/situatie, respons en consequentie). Volgens de *sociale leertheorie* wordt gedrag aangeleerd door het zien van gedrag van belangrijke personen uit de omgeving. Het *zelfmanagementmodel* benadrukt de invloed die jongeren kunnen uitoefenen op het eigen gedrag door zelfobservatie, zelfevaluatie en zelfversterking of zelfafzakkings. De *cognitieve leertheorie* besteedt expliciet aandacht aan de rol van gedachten en gevoelens en de denkstappen. Negatieve of storende gedachten dienen te worden vervangen door positieve of helpende gedachten (Slot en Spanjaard 1999).

Bij het derde project vormt de leertheorie, zoals gezegd, één van de theoretische grondslagen van de Intensieve Ambulante Begeleiding. De operante leertheorie gaat er volgens dit project van uit dat gedrag geleerd wordt onder invloed van omgevingsfactoren. Als in een omgeving bepaald gedrag voortdurend beloond wordt dan zal de betrokken persoon dit gedrag steeds vaker vertonen. Omgekeerd geldt dat het gedrag in een bepaalde omgeving niet meer wordt vertoond wanneer daar voortdurend een onaangename consequentie op volgt. De sociale leertheorie benadrukt dat men ook gedrag leert op grond van datgene wat men belangrijke personen in de omgeving ziet doen (observerend leren). De sociale leertheorie benadrukt volgens dit project dat men gedrag leert op grond van datgene wat men belangrijke personen in de omgeving ziet doen, het zogenoemde observerend leren.

5.6 Leervormen

Door twee projecten wordt gerefereerd aan een bepaalde leermethode. Eén project maakt gebruik van het modulegewijs leren, terwijl het andere project gebruik maakt van ervarend leren.

Modulegewijs leren

Zoals aangegeven maakt één van de projecten gebruik van het modulegewijs leren, een lesmethode waarin theorie en praktijk direct gekoppeld worden. Uitleg over werkzaamheden, gebruik van gereedschappen en veilig werken wordt op de werkplek en tijdens de uitvoering gegeven. Het project beschrijft een aantal voordelen van deze lesmethode. Ten eerste zijn de modules flexibel, waardoor ze afzonderlijk en door elkaar heen kunnen worden uitgevoerd. De begeleider heeft daardoor de mogelijkheid het tempo af te stemmen op de groep en de volgorde aan te houden die op dat moment het beste is. Er is bij deze vorm van lesgeven bovendien sprake van een directe vorm van begeleiding. Deze directe begeleiding vormt een essentieel onderdeel van de methodiek van het project. Tot slot is de mogelijkheid van het behalen van een certificaat na succesvolle afronding van een module een stimulans voor de deelnemers. Zo mogen de deelnemers na het behalen van een certificaat voor het werken met een machine vervolgens daadwerkelijk in hun werk gebruik maken van deze machine, wat door de deelnemers als beloning wordt ervaren.

Ervarend leren

Binnen één project wordt gebruik gemaakt van het Project Ervarend Leren van Horizon en Work-Wise. Een Work-Wise traject kent over het algemeen vier fasen. Per fase leert een deelnemer steeds meer (arbeids)vaardigheden. Ook leert de jongere (beroeps)keuzes te maken en wordt hij/zij geholpen bij het vinden (en behouden) van een baan of het volgen van een studie. Daarbij

wordt ten eerste ingezet op het behalen van een vakdiploma, vervolgens wordt op zoek gegaan naar een stage of baan.

5.7 Vaardigheidstraining

Tot slot wordt door twee projecten in de theoretische onderbouwing verwezen naar methoden voor het trainen van (sociale) vaardigheden. Het gaat hierbij om de trainingsmethodiek van Goldstein (Structured Learning Therapy), de Leefstijl-methodiek en de vaardigheidstraining EQUIP.

Structured Learning Therapy van Goldstein

In de Structured Learning Therapy van Goldstein (Goldstein 1973) worden acht basale vaardigheden onderscheiden, namelijk kennismaken, luisteren, iets vragen, nee zeggen, een praatje beginnen, iets bespreken, kritiek krijgen en kritiek geven. Naast deze acht basale vaardigheden wordt één aanvullende specifieke vaardigheid onderscheiden, namelijk gevoelens tonen. Deze aanvullende vaardigheid wordt uitgesplitst in boosheid uiten, teleurstelling uiten en complimenten geven.

Het project dat gebruik maakt van deze trainingsmethode heeft het model aangepast aan de omstandigheden van het project, zodat de training geschikt is voor groepen waarvan de groepssamenstelling gedurende de looptijd van de training wisselt.

Leefstijl

Eén project maakt voor de jongere groep deelnemers (12 tot 15 jaar) gebruik van het programma 'leefstijl'. Door middel van dit programma wordt gewerkt aan het ontwikkelen van de deelnemers tot sociaal vaardige, zelfstandige volwassenen. In de training komen verschillende onderwerpen aan bod, waaronder heldere communicatie, eigen keuze maken en leren evalueren.

EQUIP

Ook maakt dit project gebruik van EQUIP. EQUIP is een training waarmee jongeren leren verantwoordelijkheid te dragen voor hun eigen denken en doen. Het doel van het programma is jongeren te motiveren en toe te rusten (equiperen) elkaar te helpen en van elkaar te leren. Met EQUIP wordt gewerkt aan het ombuigen van een negatieve groepscultuur naar een cultuur waarin je rekening met elkaar houdt. Het is een groepsgerichte methodiek, waarin jongeren gemotiveerd worden elkaar te helpen en van elkaar te leren.

6. CONCLUSIES

In dit tweede tussenrapport van de evaluatie van de pilotprojecten campussen is allereerst een beschrijving gegeven van de deelnemers aan deze projecten. Daarbij is een vergelijking gemaakt tussen de jongeren die zijn ingestroomd in de eerste onderzoeksperiode (november 2007 tot en met juli 2008) en de jongeren die zijn ingestroomd in de tweede onderzoeksperiode (augustus 2008 tot en met december 2008). Daarnaast is aandacht besteed aan de ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden bij de projecten en welke knelpunten zij ervaren. In hoofdstuk 4 is expliciet ingegaan op de werving en aanmeldingsprocedure van de projecten. Tot slot is in hoofdstuk 5 aandacht besteed aan de theoretische onderbouwing van de projecten. In dit hoofdstuk worden puntsgewijs de belangrijkste conclusies gepresenteerd.

6.1 Vergelijking deelnemers groep 1 en groep 2

Naar aanleiding van de resultaten uit het eerste tussenrapport (Bieleman e.a. 2008) heeft het ministerie van Jeugd en Gezin in de zomer van 2008 de projecten gevraagd hun selectiecriteria op een aantal punten aan te passen. Motivatie mag geen rol meer spelen bij de selectie van deelnemers en ook milde psychiatrische en psychische problematiek mag geen reden zijn voor uitsluiting. In dit rapport wordt op verschillende manieren aandacht besteed aan deze veranderingen. Ten eerste is in de gesprekken met projectleiders en –medewerkers gevraagd naar aanpassingen in de selectiecriteria. Daarnaast is de onderzoeksperiode met een aantal maanden verlengd, zodat ook de deelnemers die zijn ingestroomd na de zomer van 2008 zijn meegenomen in het onderzoek. Hierdoor kan worden vastgesteld of de deelnemers uit onderzoeksgroep 2 (instroom tussen augustus en december 2008) daadwerkelijk verschillen van de deelnemers uit onderzoeksgroep 1 (instroom tussen november 2007 en juli 2008).

In de gesprekken met de projectleiders en projectmedewerkers over de aanpassingen in de selectiecriteria zijn de volgende punten naar voren gekomen.

- Twee projecten hebben hun doelgroep uitgebreid met jongeren met (vermoedelijke) psychische of psychiatrische problematiek. Gedurende het project kan worden vastgesteld of de deelnemers het traject kunnen afronden richting scholing of werk of dat ze doorverwezen moeten worden naar een psychiatrische instelling of andere vormen van zorg.

- Eén project heeft de selectiecriteria op het gebied van drugs versoepeld. Drugsgebruik is niet meer verboden, maar wel moet de deelnemer bereid zijn het drugsgebruik aan te pakken.
- Eén project heeft de leeftijdsgrens voor deelnemers verlaagd van 16 naar 12 jaar. Naast de oorspronkelijke doelgroep benadert dit project nu ook jongeren van 12 tot 15 jaar met meervoudige complexe problematiek die een grote zorgbehoefte hebben en die niet in staat zijn de hele dag in een klassituatie door te brengen. Voor deze jongeren heeft het project een onderwijs-zorg-arrangement ontwikkeld.
- Twee projecten hebben hun selectiecriteria aangescherpt om daarmee een minder zware doelgroep te bereiken. De reden voor deze aanscherping is dat deze projecten in de huidige setting onvoldoende mogelijkheden hebben om de intensieve begeleiding te geven die nodig is voor een zwaardere doelgroep.

In hoofdstuk 2 is een vergelijking gemaakt tussen de deelnemers die voor de zomer van 2008 zijn ingestroomd (groep 1) en deelnemers die na augustus 2008 zijn ingestroomd (groep 2). Hierbij kunnen de volgende punten worden opgemerkt.

- De deelnemers uit groep 2 zijn gemiddeld jonger dan de deelnemers uit groep 1. Dit verschil is voor een deel te verklaren door de start van een nieuw project, dat zich richt op jongeren van 10 tot 15 jaar. Bij twee projecten zijn na de zomer van 2008 bovendien meer deelnemers gestart jonger dan 15 jaar dan voor de zomer van 2008 het geval was. Eén van deze projecten heeft de leeftijdsgrens voor deelnemers het afgelopen jaar verlaagd van 16 naar 12 jaar.
- Wanneer alle projecten gezamenlijk worden bekeken, is er geen sprake van significante verschillen tussen de scores van de deelnemers uit groep 1 en uit groep 2 op het gebied van behandelmotivatie, gevoel van eigenwaarde, sociale acceptatie, zelfcontrole en sociale steun zoeken. Bij de afzonderlijke projecten zijn wel enkele significante verschillen zichtbaar. Ook wanneer de scores van de deelnemers worden afgezet tegen een vergelijkingsgroep komen enkele verschillen naar voren, zoals bij gevoel van eigenwaarde en zelfcontrole.
- Het alcohol- en drugsgebruik is bij de jongeren in groep 2 lager dan bij de jongeren in groep 1. Dit is voor een groot deel toe te schrijven aan het leeftijdsverschil tussen de beide groepen. Overigens is het alcoholgebruik bij de deelnemers tot en met 18 jaar in groep 2 ook lager dan het landelijke alcoholgebruik onder jongeren.
- De deelnemers in groep 2 hebben minder strafbare feiten gepleegd dan de deelnemers in groep 1. Ook dit is grotendeels te wijten aan het verschil in leeftijd tussen beide groepen.
- Zowel in groep 1 als in groep 2 geldt voor bijna drie kwart van de deelnemers dat ze gedurende het half jaar voorafgaande aan de instroom in het project op enig moment een opleiding hebben gevolgd. Aan de

- deelnemers van groep 2 is gevraagd of ze beschikken over een diploma of startkwalificatie. Drie kwart van de deelnemers beschikt niet over een diploma en voor negen van de tien deelnemers geldt dat ze geen startkwalificatie hebben.
- Bij zowel groep 1 als groep 2 heeft ruim de helft van de deelnemers gedurende het half jaar voorafgaande aan de instroom in het project enige vorm van betaald werk gehad.
  - Van de deelnemers in groep 1 heeft 13% gedurende het half jaar voorafgaand aan deelname aan het project én geen opleiding gevolgd én geen betaald werk gehad, terwijl dit voor 14% van de deelnemers uit groep 2 geldt.

6.2 Ontwikkelingen en knelpunten

In hoofdstuk 3 zijn de ervaringen, veranderingen en ontwikkelingen bij de projecten op het gebied van doelstellingen, doelgroep, professionaliteit, randvoorwaarden en nazorg aan bod gekomen. Hierbij kunnen de volgende aandachtspunten worden opgemerkt.

- De doelstellingen van de projecten zijn in grote lijnen ongewijzigd gebleven ten opzichte van de startsituatie. Het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk blijven staan als hoofddoelstellingen. Voor sommige projecten geldt dat er sprake is van een verschuiving in de verhouding tussen uitstroom richting school en uitstroom richting werk. Bij twee van deze projecten was de verwachting dat de meeste deelnemers zouden uitstromen naar werk, terwijl in de praktijk blijkt dat relatief veel deelnemers teruggaan naar school. Bij een ander project blijkt voor sommige deelnemers uitstroom richting een leer-werktraject geschikter dan een terugkeer naar het reguliere onderwijs.
- Veel deelnemers kampen volgens de medewerkers met drugs- en verslavingsproblemen. Een aantal projecten is inmiddels samenwerkingsverbanden aangegaan met verslavingsinstellingen om beter in te kunnen spelen op deze problemen. Ook geven verschillende projecten aan dat er (in toenemende mate) sprake is van schuldenproblematiek onder de deelnemers.
- De complexiteit van de problematiek van de deelnemers komt volgens de projecten in veel gevallen pas in de loop van het project aan het licht. Wanneer een deelnemer eenmaal is gestart met het project en de eerste acute problemen zijn opgelost, blijkt er in veel gevallen sprake te zijn van dieperliggende, latente problematiek. Het inschatten van de complexiteit van de problemen van de deelnemers wordt bemoeilijkt door de onvolledige informatie van de verwijzende instanties, aldus de projecten.

- De uitgangspunten van de methodiek zijn bij de meeste projecten ongewijzigd gebleven. Wel zeggen de projecten de methodiek te hebben verfijnd en doorontwikkeld. De organisatie en de opzet van de projecten is aangescherpt en geconcretiseerd, waardoor de methodiek volgens de geïnterviewden beter tot zijn recht komt.
- Bij het merendeel van de projecten is het programma aangevuld met beroepsgerichte trainingen, gedragstrainingen en/of sociale vaardigheidstrainingen. Door vrijwel alle projecten wordt bovendien aangegeven dat de aandacht voor het sociale netwerk van de deelnemer is toegenomen.
- De projecten noemen verschillende elementen van de aanpak die in hun ogen resultaat lijken te sorteren, namelijk: een persoonlijke, individuele benadering; een respectvolle en positieve benadering; het bieden van concrete en nuttige bezigheden; het bieden van duidelijkheid en structuur; en het werken in een kleinschalige, overzichtelijke setting.
- Huisvesting van deelnemers vormt voor verschillende projecten een belangrijk knelpunt in de uitvoering. Een klein deel van de deelnemers heeft geen vaste woon- of verblijfplaats. Het vinden van een opvangplek voor deze jongeren vormt volgens de geïnterviewden een groot probleem. Enkele niet-residentiële projecten kunnen binnen de huidige setting geen nachtopvang bieden, maar merken op dat zij op termijn willen werken aan de mogelijkheid van 24-uursopvang om deelnemers die geen dak boven hun hoofd hebben een slaapplek te kunnen bieden. Eén van de residentiële projecten geeft aan dat sommige deelnemers tijdens de verplichte verlofweekenden niet naar huis kunnen. Bij dit project bestaat daarom behoefte aan de mogelijkheid om gedurende het gehele jaar plaats te bieden aan de deelnemers, zonder verplichte verlofweekenden.
- Hoewel de projectleiders zeggen vertrouwen te hebben in het team dat momenteel werkzaam is voor het project, heeft het volgens enkele geïnterviewden veel moeite gekost dit team bij elkaar te krijgen. Het is moeilijk om goede medewerkers te vinden, omdat het werken met deze doelgroep veel van hen vraagt, aldus de projectleiders.
- De samenwerking met betrokken partijen is volgens de geïnterviewden in het afgelopen jaar verbeterd. De projecten hebben meer concrete afspraken kunnen maken met de betrokken instanties. De geïntegreerde aanpak die door veel van de projecten wordt nagestreefd heeft hierdoor volgens hen beter invulling gekregen.
- De duur en intensiteit van het geboden nazorgtraject verschilt per project en wordt bovendien afgestemd op de situatie van de individuele deelnemer. Hoewel sommige projecten de procedure voor nazorg schriftelijk hebben vastgelegd en verschillende andere projecten momenteel bezig zijn om deze procedure op papier te zetten, wordt door veel projecten aangegeven dat het bieden van nazorg een individueel

proces is, waarbij een vastgestelde procedure hooguit als richtlijn kan dienen.

6.3 Werving en aanmeldingsprocedure

Uit het eerste voortgangsrapport is gebleken dat het werven van deelnemers in de opstartfase van de projecten een belangrijk knelpunt vormde. Hoewel de instroom bij de meeste projecten inmiddels is toegenomen en vrijwel alle beschikbare plaatsen binnen de projecten zijn bezet, blijft het werven van de doelgroep een belangrijk aandachtspunt. In hoofdstuk 4 is ingegaan op de werving en aanmeldingsprocedure. De belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk zijn als volgt.

- Vrijwel alle deelnemers worden bij de projecten aangemeld via instanties of organisaties, waaronder scholen, Bureau Jeugdzorg, het Jongerenloket en de reclassering.
- De screening van deelnemers bestaat bij de meeste projecten uit één of meer kennismakings- en/of intakegesprekken met de projectcoördinator of consultant. Voor het merendeel van de projecten geldt dat de ouders of andere belangrijke personen in de omgeving van de deelnemer nadrukkelijk worden uitgenodigd om bij (één van) de gesprekken aanwezig te zijn. In sommige gevallen is tevens de contactpersoon van de verwijzende instantie bij een intakegesprek aanwezig.
- De intakeprocedure vervult verschillende functies, namelijk: de deelnemers kennis laten maken met (de medewerkers van) het project; het vaststellen of een deelnemer tot de doelgroep behoort; en het bespreken aan welke doelen de deelnemer gedurende het project wil werken.
- Per project varieert hoe vaak het voorkomt dat gedurende de aanmeldingsprocedure wordt besloten een deelnemer niet te plaatsen. Bij een aantal projecten wordt een groot deel van de aangemelde deelnemers uiteindelijk niet geplaatst. Redenen hiervoor kunnen zijn dat een deelnemer te licht of te zwaar is voor het project, dat een deelnemer onvoldoende gemotiveerd is of dat hij/zij niet voldoet aan één van de voorwaarden voor deelname (bijvoorbeeld huisvesting). Voor een aantal van deze projecten geldt dat indien een jongeren niet kan worden geplaatst, een ander traject voor deze deelnemer wordt gezocht.
- Een aantal projecten heeft hun procedure rond de werving van deelnemers uitgebreid. In alle gevallen is deze uitbreiding voortgekomen uit de behoefte om de situatie en de problemen van de deelnemer beter in kaart te kunnen brengen.
- De toename van de instroomaantallen kan volgens de projecten met name worden toegeschreven aan een toegenomen naamsbekendheid. De communicatie met verwijzende instanties is verbeterd en het netwerk van

- verwijzende instanties is uitgebreid. Het contact met verwijzers is wel een punt dat volgens de projecten blijvende aandacht verdient.
- Vrijwel alle projecten maken bij het plaatsen van deelnemers soms ook gebruik van mogelijkheden voor dwang en drang. Zo kunnen sommige projecten door de rechter worden opgelegd als schorsende voorwaarde voor detentie of voor gedwongen uithuisplaatsing.
  - De uitwisseling van informatie over de deelnemers tussen de verschillende (verwijzende) instanties is volgens veel projecten een punt van aandacht. Het is een lastig en tijdrovend proces om alle benodigde informatie over een deelnemer te verzamelen. Door hiaten in deze informatie wordt volgens hen in sommige gevallen pas gedurende het traject duidelijk met welke problematiek deze deelnemer daadwerkelijk kampt.
  - Door één project wordt opgemerkt dat de zogenoemde warme overdracht van een deelnemer vanuit de verwijzende instantie van groot belang is voor een succesvolle start van het project. Wanneer de contactpersoon van de verwijzende instantie aanwezig is bij het eerste contact met de jongere, vergroot dit de kans op de bereidheid tot deelname aan het traject.

6.4 Theoretische onderbouwing projecten

Voor de evaluatie van de pilotprojecten wordt onder meer gebruikt gemaakt van het toetsingskader van het NJi, ook wel de effectladder genoemd. In hoofdstuk 5 van dit tweede voortgangsrapport is ingegaan op de theoretische onderbouwing van de projecten, waarbij wordt aangesloten bij het tweede niveau van deze effectladder. Daarbij is nagegaan in hoeverre de projecten gebruik maken van (wetenschappelijke) theorieën, waarmee aannemelijk gemaakt kan worden dat de aanpak werkt. Op basis van informatie die de projecten hierover hebben aangeleverd, kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

- De wijze waarop de theoretische onderbouwing van de projecten is gedocumenteerd en de functie die de theorie binnen de projecten vervult is zeer divers. Ook verschilt de mate waarin de theorie is gestoeld op wetenschappelijke bevindingen. Voor twee projecten geldt dat bij de start een uitgebreide theoretische onderbouwing is opgesteld, gebaseerd op wetenschappelijke inzichten en ervaringen, terwijl voor twee andere projecten geldt dat er alleen sprake is van een (zeer) summier theoretische onderbouwing. Eén project heeft geen informatie aangeleverd over de theoretische onderbouwing.
- Hoewel de vorm en de functie van de theoretische onderbouwing per project verschillen, zijn er inhoudelijk wel enkele overeenkomsten op te merken tussen de gehanteerde theorieën. Deze theorieën kunnen worden onderverdeeld in een zestal theoretische benaderingswijzen, namelijk:

- aandacht voor de context; fasering; competentiegerichte benadering; leertheorie; leervormen; en (sociale) vaardigheidstrainingen.
- Bij de meeste projecten wordt gebruik gemaakt van een theorie waarin aandacht is voor de context van de deelnemer. De interventies van deze projecten worden aangeboden in de directe leefomgeving van de deelnemer en/of de systemen rondom de jongere (ouders, school, buurt) worden meegenomen in de benadering.
  - Eén project gaat in haar theoretische onderbouwing expliciet in op de motivatie van de deelnemer door gebruik te maken van het transtheoretisch model van Proschaska en DiClemente. Bij enkele projecten is (het vergroten van) de motivatie van de deelnemer alleen impliciet aanwezig in de theoretische onderbouwing van de aanpak, terwijl bij sommige andere projecten hieraan in de theoretische onderbouwing geen aandacht wordt besteed.

6.5 Ten slotte

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste bevindingen uit de tweede tussenrapportage gepresenteerd. Wanneer deze bevindingen worden vergeleken met de beleidsveronderstellingen, die ten grondslag liggen aan de pilotprojecten campussen, kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

In de beleidsveronderstellingen wordt uitgegaan van jongeren van 12 tot 27 jaar die gedurende langere tijd niet naar school gaan, geen werk hebben, geen uitkering ontvangen, niet op zoek zijn naar werk of scholing, niet over een startkwalificatie beschikken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt. Voor een groot deel van de projecten blijkt dat de deelnemers niet overeenkomen met deze doelgroep. Zo geldt bij de deelnemers uit zowel groep 1 als groep 2 voor bijna drie kwart dat ze gedurende het half jaar voorafgaande aan de instroom in het project op enig moment een opleiding hebben gevolgd. Ook heeft bij zowel groep 1 als groep 2 ruim de helft van de deelnemers gedurende het half jaar voorafgaande aan de instroom in het project enige vorm van betaald werk gehad.

Naar aanleiding van het eerste tussenrapport heeft het ministerie van Jeugd en Gezin in de zomer van 2008 de projecten gevraagd de selectiecriteria op een aantal punten aan te passen. Motivatie mag geen rol meer spelen bij de selectie van deelnemers en ook milde psychiatrische en psychische problematiek mag geen reden zijn voor uitsluiting. Enkele projecten hebben hun selectiecriteria inderdaad aangepast. De zwaarte van de doelgroep lijkt echter over het algemeen niet te zijn toegenomen, maar eerder verder verwijderd te raken van de oorspronkelijk beoogde doelgroep. Belangrijk is om hierbij op te merken dat de projecten die wel inzetten op het bereiken van

de oorspronkelijk beoogde doelgroep mogelijk verhoudingsgewijs minder goede effecten zullen bereiken, gezien de zwaarte van de doelgroep die zij bereiken. De zwaarte van de bereikte doelgroep zal daarom een belangrijke factor dienen te zijn bij het interpreteren van de resultaten van de effectevaluatie, waarover volgend jaar wordt gerapporteerd.

Tot slot kan worden opgemerkt dat de functie en omvang van de theoretische onderbouwing van de projecten per project sterk verschilt. Hoewel het beschikken over een gedegen theoretische onderbouwing geen criterium vormde bij de start van de projecten hadden enkele projecten voorafgaande aan de start al een theoretische basis vastgelegd. Voor de meeste projecten geldt echter dat deze onderbouwing niet vooraf is vastgelegd, maar mogelijk impliciet aanwezig is in de werkwijze van de projecten. De meeste van deze projecten hebben, naar aanleiding van de vraag van de onderzoekers naar een theoretische onderbouwing, een notitie opgesteld waarin getracht wordt deze impliciete onderbouwing nader te expliciteren.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Amstelveen, J., A. Lotterman (red.) (2009)
Methodiekbeschrijving De Nieuwe Kans. De Nieuwe Kans, Rotterdam.
- Bieleman, B., J. Snippe, M. Boendermaker, M. Hofman (2008)
Onderzoek pilotprojecten campussen. 1. Beschrijving projecten en doelgroep. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.
- Bond, G.R., M.P. Sayers, A.L. Rollings en L.L. Mosser (2005)
Toekomstige ontwikkelingen van ACT. In: Mulder, C.L en H. Kroon (2005). Assertive Community Treatment. Wetenschappelijke uitgeverij Cure & Care Publishers, Nijmegen.
- Dam, C. van, G. Kroes (2008)
Follow-up-onderzoek bij de Hoenderloo Groep. In: Yperen, T. van en J.W. Veerman (red) (2008). Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectenonderzoek in de jeugdzorg. Eburon, Delft.
- DeHart, G.B, L.A. Sroufe, R.C. Cooper (2000)
Child development. Its nature and course. McCraw-Hill Higher Education, Dubuque.
- Goldstein, A.P. (1973)
Structured learning therapy. Toward a psychotherapy for the poor. Academic Press, New York.
- Jong, P. de, I.K. Berg (2001)
De kracht van oplossingen. Swets en Zeitlinger, Amsterdam.
- Junger-Tas, J., M. Stekete, M. Moll (2008)
Achtergronden van jeugddelinquentie en middelengebruik. Verwey-Jonker Instituut, Utrecht.
- Monshouwer, K., J. Verdurmen, S. van Dorsselaer, E. Smit, A. Gorter, W. Vollebergh (2008)
Jeugd en riskant gedrag (2007). Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek scholieren. Trimbos-instituut, Utrecht.
- Prochaska, J.O., C.C. DiClemente (2002)
Transtheoretical Therapy. In: F.W. Kaslow en J. Lebow, Comprehensive Handbook of Psychotherapy, vol. 4, Integrative/Electric. John Wiley & sons, New York.
- Scholte, E.M. (1991)
Psychosociale achtergronden van agressie bij jeugdigen. In: P.B. Defares en J.D. van der Ploeg (red.). Agressie; determinanten, signalering en interventie. Van Gorcum, Assen-Maastricht.
- Slot, N.W., H.J.M. Spanjaard (1999)
Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg. Hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen. Intro, Baarn.
- Spanjaard, H. (2006)
De aanpak van Crossroads. PI Research, Duivendrecht.

- Treffers, D.A., A.W. Goedhart, B.R.H. van den Bergh, J.W. Veerman, L. Acekart, L. de Rycke (2002)
Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten. Handleiding. Harcourt Test Publishers, Amsterdam.
- Veerman, J.W., T. van Yperen (2008)
Wat is praktijkgestuurd effectenonderzoek? In: Yperen, T. van, J.W. Veerman (red) (2008). Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg. Eburon, Delft.
- Yperen, T. van, B. Bijl, J.W. Veerman (2008)
Op weg naar veelbelovend. In: : Yperen, T. van, J.W. Veerman (red) (2008). Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg. Eburon, Delft.

BIJLAGE 1 SAMENVATTING EERSTE VOORTGANGSRAPPORT¹

Met het oog op de aanpak van niet-participerende jongeren is door een aantal ministeries (Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Justitie; en Volksgezondheid, Welzijn en Sport) gezamenlijk een bedrag van tien miljoen euro vrijgemaakt om te investeren in praktijkinitiatieven van gemeenten en andere lokale/regionale projectuitvoerders. In deze projecten worden jongeren, die dreigen af te glijden, gestuurd naar voorzieningen waar zij een intensief scholing- en heropvoedingstraject volgen. De pilots vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Jeugd en Gezin. Onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL voert de evaluatie van de pilotprojecten uit. In het eerste rapport wordt om te beginnen ingegaan op de beleidsveronderstellingen. Deze beleidsveronderstellingen vormen het analysekader van de evaluatie. Daarnaast geeft het eerste rapport een beschrijving van de pilotprojecten en de doelgroep in deze projecten. Tot slot worden de projecten wat betreft doelgroep, doestelling en kenmerken van de deelnemers vergeleken met bestaande projecten voor niet-participerende jongeren.

1. Pilotprojecten

De doelstellingen en de opzet van de projecten zijn vergeleken met de doelstellingen en opzet waarvan in de beleidsveronderstellingen wordt uitgegaan. Hierbij spelen de volgende punten een rol.

- De invulling van de pilotprojecten is nog in ontwikkeling en continu aan verandering onderhevig. Verschillende projecten hebben op basis van opgedane ervaringen concrete wijzigingen doorgevoerd in de gehanteerde methodiek. Deze wijzigingen bemoeilijken de evaluatie van de projecten.
- De projecten verschillen sterk in intensiteit, trajectduur en projectopzet. Deze grote verschillen kunnen worden verklaard door het feit dat er bij de keuze voor de pilotprojecten door de ministeries geen duidelijke selectiecriteria zijn opgesteld.
- De hoofddoelen die door de projecten worden nagestreefd, namelijk het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier)

---

¹ Bieleman, B., J. Snippe, M. Boendermaker, M. Hofman (2008). Onderzoek pilotprojecten campussen. 1. Beschrijving projecten en doelgroep. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.

werk, komen overeen met de doelstellingen in de beleidsveronderstellingen. Voor de meeste projecten geldt dat zij zich richten op beide doelen, terwijl sommige projecten focussen op één van deze beide doelstellingen.

- Eén van de uitgangspunten in de beleidsveronderstellingen van de pilotprojecten is dat de jongeren lange dagen binnen de voorziening doorbrengen, waarbij wordt gemikt op een aanbod gedurende 12 uur per dag en in een enkel geval zelfs een 24-uursopvang. Vier pilotprojecten bieden inderdaad een programma van 12 tot 24 uur per dag, vijf tot zeven dagen per week. Bij de andere projecten ligt de intensiteit lager, zowel wat betreft het aantal dagen per week als wat betreft het aantal uren per dag. Een aantal van deze projecten geeft aan dat deze lage intensiteit in de praktijk niet geschikt blijkt te zijn voor de doelgroep.
- De beleidsveronderstellingen gaan uit van een integrale aanpak, waarbij instanties kennis en bevoegdheden bundelen. Voor een aantal projecten geldt dat deze integrale benadering inderdaad een kernelement vormt in de methodiek. Dit is echter niet bij alle projecten het geval.
- Gezien de doelgroepomschrijving ('onwillige jongeren') vormt de mogelijkheid van het toepassen van dwang en drang een belangrijk element in de beleidsveronderstellingen. De projecten zouden berekend moeten zijn op instroom van jongeren die hiertoe zijn gedwongen en mogelijk weinig gemotiveerd zijn mee te werken. De meeste projecten hanteren motivatie echter als selectiecriteria voor deelname aan het project. Ook wanneer een project beschikt over mogelijkheden voor dwang en drang, geven de projectmedewerkers aan dat het project niet werkt wanneer de deelnemer niet minimaal gemotiveerd is voor deelname. Een aantal projecten blijkt bovendien niet te zijn toegerust voor het begeleiden van volledig ongemotiveerde jongeren. Het feit dat de meeste projecten (minimale) motivatie als selectiecriteria hanteren sluit overigens niet uit dat zij de in de beleidsveronderstellingen beoogde doelgroep bereiken. Deelnemers kunnen immers ongemotiveerd zijn voor werk of scholing, maar tegelijkertijd wel (minimaal) gemotiveerd voor deelname aan het project.
- Een aantal projecten hanteert selectiecriteria voor de cognitieve vaardigheden van de deelnemers. Ook vormen (zware) psychiatrische stoornissen bij sommige projecten een contra-indicatie. Daar komt bij dat verschillende projecten in de implementatiefase de selectiecriteria voor de deelnemers hebben aangescherpt, aangezien de doelgroep die aanvankelijk werd bereikt te zwaar, te ongemotiveerd en/of moeilijk begeleidbaar bleek. Door (de aanscherping van) deze selectiecriteria lijkt de door de projecten bereikte doelgroep in toenemende mate af te wijken van de in de beleidsveronderstellingen beoogde doelgroep.
- Hoewel de meeste projecten beschikken over de middelen en de menskracht om de voorgenomen aantallen deelnemers op te nemen, geldt voor het merendeel van de projecten dat niet alle plaatsen zijn gevuld.

De projecten wijten de tegenvallende instroom onder andere aan terughoudendheid bij de verwijzers en de ongrijpbaarheid van de doelgroep.

2. Doelgroep

Bij de beleidsveronderstellingen wordt in eerste instantie uitgegaan van jongeren van 12 tot 27 jaar die gedurende langere tijd niet naar school gaan, geen werk hebben, geen uitkering ontvangen, niet op zoek zijn naar werk of scholing, niet over een startkwalificatie beschikken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt. Verder hebben zij geen zorgtaken. In later gedateerde stukken wordt bij de beschrijving van de doelgroep niet expliciet gerefereerd aan het wel of niet hebben van een uitkering of startkwalificatie. Wel wordt in deze stukken opgemerkt dat de jongeren uit de doelgroep soms voor ernstige overlast zorgen of dreigen af te glijden naar blijvende werkloosheid en/of criminaliteit. Wanneer de bovengenoemde doelgroep wordt vergeleken met de doelgroep van de pilotprojecten en met de daadwerkelijk ingestroomde deelnemers, vallen de volgende punten op.

- In de beleidsveronderstellingen wordt aangegeven dat de pilotprojecten bedoeld moeten zijn voor jongeren die gedurende langere tijd niet naar school gaan en geen werk hebben. De meeste projecten richten zich echter niet (alleen) op jongeren die niet naar school gaan of niet werken, maar (ook) op dreigende schoolverlaters of dreigend werkloze jongeren. Van de deelnemers die zijn ingestroomd gaat een minderheid daadwerkelijk niet naar school of heeft geen werk. De bereikte doelgroep wijkt wat dat betreft af van de doelgroep waar in de beleidsveronderstellingen vanuit wordt gegaan.
- De problematiek van de deelnemers die instromen in de projecten is over het algemeen zwaarder dan door de projectleiders was verwacht. Het gaat hierbij zowel om de ernst als de complexiteit van de problematiek. Hoewel voor vrijwel alle projecten geldt dat psychiatrische problematiek een contra-indicatie vormt voor deelname aan het project, blijkt volgens projectmedewerkers een aantal deelnemers toch te kampen met psychiatrische problemen. Deze problemen komen pas gedurende de deelname aan het project aan het licht. Ook wordt door projectmedewerkers aangegeven dat de beperkte cognitieve vaardigheden van sommige deelnemers een knelpunt vormt van de doelgroep.
- Hoewel vrijwel alle projecten zich richten op zowel jongens als meisjes, is 87% van de deelnemers aan de projecten jongen. Er is slechts één project met een gelijke verdeling naar geslacht.
- De beleidsveronderstellingen gaan ervan uit dat de projecten bedoeld zijn voor jongeren van 12 tot 27 jaar. De leeftijd van de beoogde doelgroep van de verschillende projecten varieert per project, maar valt

- bij alle projecten binnen dit bereik van 12 tot 27 jaar. In de praktijk blijkt echter dat vrijwel geen jongeren zijn ingestroomd die jonger zijn dan 15 of ouder zijn dan 23 jaar.
- Hoewel binnen de totale groep deelnemers de jongeren met een Nederlandse, Surinaamse of Marokkaanse etniciteit in gelijke mate zijn vertegenwoordigd, geldt dat deze verdelingen in de projecten afzonderlijk sterk afwijken. Bij sommige projecten hebben alle deelnemers een Nederlandse etniciteit, terwijl aan andere projecten geen enkele jongere deelneemt met een Nederlandse etniciteit.
  - Wanneer het alcoholgebruik van de jongeren die deelnemen aan de pilotprojecten wordt vergeleken met landelijke cijfers over alcoholgebruik, blijkt dat het percentage deelnemers dat ooit alcohol heeft gebruikt lager is dan het landelijk gemiddelde. Het percentage dat ooit softdrugs gebruikte ligt daarentegen bij de deelnemers aanzienlijk hoger dan het landelijke percentage. Het aantal deelnemers dat ooit harddrugs gebruikte is lager dan het aantal softdrugsgebruikers, maar ook hier geldt dat het gebruik hoger ligt dan landelijk.
  - De deelnemers van de pilotprojecten tussen 12 en 17 jaar hebben in hun gehele carrière meer strafbare feiten gepleegd dan jongeren van dezelfde leeftijdscategorie gemiddeld genomen hebben gepleegd. Wanneer wordt gekeken naar het aantal strafbare feiten in het afgelopen jaar, blijken de jongere deelnemers (12 tot en met 15 jaar) meer strafbare feiten te hebben gepleegd dan gemiddeld, terwijl de deelnemers van 16/17 jaar minder strafbare feiten plegen dan gemiddeld. Voor deelnemers van 18 jaar of ouder is geen goed vergelijkingsmateriaal beschikbaar.

3. Vergelijking met bestaande projecten

De beleidsveronderstellingen gaan ervan uit dat de pilotprojecten bedoeld zijn voor jongeren die voor bestaande projecten in het onderwijs, de jeugdzorg en justitie niet in aanmerking komen. Om na te gaan of de pilots daadwerkelijk een doelgroep bereikt die niet in aanmerking komt voor bestaande projecten is een vergelijking gemaakt tussen enerzijds de doelstellingen, de doelgroep c.q. deelnemers en de invulling van de pilotprojecten en anderzijds de doelstellingen, doelgroep c.q. deelnemers en de invulling van de bestaande projecten. Hierbij kunnen de volgende punten worden opgemerkt.

- Het merendeel van de bestaande projecten richt zich op het toeleiden van de deelnemers naar (regulier) onderwijs of (regulier) werk. De hoofddoelstellingen van de bestaande projecten komen daarmee overeen met de hoofddoelstellingen van de pilotprojecten.
- De doelgroep van de bestaande projecten wordt over het algemeen gevormd door jongeren die door hun gedragsproblemen niet handhaafbaar zijn in het reguliere onderwijs, jongeren die niet

gemotiveerd zijn om een opleiding te volgen of een baan te zoeken, criminele jongeren of jongeren die door justitie zijn geplaatst in het kader van een Onder Toezicht Stelling (OTS) of een Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ-maatregel). Het gaat om jongeren die geen startkwalificatie hebben en hun motivatie voor het onderwijs hebben verloren. Door een laagdrempelig aanbod proberen de projecten deze jongeren te bereiken die zich van de hulpverlening hebben afgekeerd. Deze doelgroep komt in grote lijnen overeen met de doelgroep van de pilotprojecten. Ook zijn de deelnemers die instromen in de bestaande projecten wat betreft leeftijdsverdeling, geslacht en etniciteit vergelijkbaar met de instroom in de pilotprojecten. Door twee pilotprojecten wordt overigens wel aangegeven dat zij zich specifiek richten op deelnemers die in bestaande projecten buiten de boot vallen. Afgezien van deze twee projecten vormen de pilotprojecten wat betreft de doelgroep die zij aanspreken geen vernieuwing ten opzichte van het huidige aanbod.

- De invulling van verschillende pilotprojecten verschilt van de invulling van bestaande projecten. Zo biedt geen van de bestaande projecten, met uitzondering van de JJI's, een intensiteit van meer dan 40 uur per week, terwijl voor ongeveer de helft van de pilotprojecten juist geldt dat de intensiteit hoger is dan 40 uur per week. Ook worden de deelnemers bij een aantal pilotprojecten in een setting buiten de eigen leefomgeving geplaatst, waarmee deze projecten zich onderscheiden van bestaande projecten. Tot slot verschilt een aantal pilotprojecten van bestaande projecten met betrekking tot de samenwerkingsverbanden tussen verschillende organisaties. Zowel de meeste bestaande projecten als het merendeel van de pilotprojecten geeft aan intensief samen te werken met verschillende hulpverlenende instanties. Deze samenwerking lijkt bij een aantal pilotprojecten echter nadrukkelijker tot de kern van de methodiek te behoren dan bij de bestaande projecten.
- Voor zover op dit moment kan worden ingeschat verschilt het nazorgtraject van de pilotprojecten niet wezenlijk van de nazorg die door bestaande projecten geboden wordt. Zowel wat betreft de duur als de intensiteit is de nazorg van de pilotprojecten, zoals geformuleerd in de projectplannen, vergelijkbaar met het nazorgtraject van de bestaande projecten.

BIJLAGE 2 AANTALLEN INSTROOM PER PROJECT

Tabel 1 Instroom in pilotprojecten campussen jongerenparticipatie

Projectnaam	Instroom vanaf 1 november 2007 tot eind juli 2008 (groep 1)	Door projecten beoogde instroom aantallen (groep 1)	Instroom augustus 2008 tot eind december 2008 (groep 2)	Door projecten beoogde instroom aantallen (groep 2)	Totale instroom	Totale door projecten beoogde instroom
De Nieuwe Kans	21	32	7	10	28	42
Educatief Centrum	24	45	31	50	55	95
Schoolfort	45 ¹	50	27	50	72	100
WerkHotel	22	12	10	20	32	32
Crossroads 1	13	16	6	10	19	26
Crossroads 2	-	-	16	15	16	15
BOP-Academie	16	30	18	12	34	42
Wyldemerk	15	24	10	20	25	44
De Uitdaging	42	32	25	20	67	52
Totaal	198	241	150	207	348²	448

¹ Bij Schoolfort is de instroom tussen april en augustus 2008 niet meegenomen.

² Van deze 348 deelnemers zijn er 278 geïnterviewd, waarvan 160 uit groep 1 en 118 uit groep 2.

BIJLAGE 3 PRESTATIE-INDICATOREN

Op basis van de gemeenschappelijke doelstellingen van de projecten is door de onderzoekers een schema met prestatie-indicatoren opgesteld. In dit schema is per indicator een criterium geformuleerd. Het criterium geeft aan wanneer een deelnemer goed of slecht scoort op een indicator. Begin mei 2009 hebben de projecten het schema met de indicatoren en criteria ontvangen met de vraag om voor hun eigen project per indicator de norm in te vullen. Deze norm geeft aan hoeveel procent van de deelnemers van het project het beschreven criterium dient te behalen om te kunnen spreken van een goed resultaat voor de groep als geheel.¹ Na retourzending van de ingevulde schema's hebben de onderzoekers met alle afzonderlijke projecten contact gehad om eventuele onduidelijkheden in de ingevulde schema's op te helderen.

In deze bijlage worden de ingevulde schema's met prestatie-indicatoren weergegeven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen prestatie-indicatoren op het moment van het afronden van het project (schema 1) en prestatie-indicatoren een half jaar na afronding van het project (schema 2). Enkele projecten hebben, naast de gemeenschappelijke indicatoren, ook enkele projectspecifieke indicatoren geformuleerd. Ook deze zijn opgenomen in deze bijlage.

De ingevulde schema's vormen een concretisering van de door de projecten gestelde doelen. Opgemerkt moet worden dat de schema's een indicatief karakter hebben. De cijfers zijn nog niet de daadwerkelijk behaalde resultaten. Die worden in het eindrapport gepresenteerd.

Het project De Nieuwe Kans heeft geen gegevens aangeleverd over de prestatie-indicatoren. Dit project is daarom niet opgenomen in de schema's.

1. Gemeenschappelijke indicatoren

In de eerste twee schema's in deze bijlage worden prestatie-indicatoren weergegeven, die zijn gebaseerd op de gemeenschappelijke doelstellingen van de projecten. In de eerste rij van schema 1 wordt aangegeven hoeveel

---

¹ Dam, C. van en G. Kroes (2008). Follow-up-onderzoek bij de Hoenderloo Groep. In: Yperen, T. van en J.W. Veerman (red) (2008). Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectenonderzoek in de jeugdzorg. Eburon, Delft.

procent van de deelnemers volgens het project voldoet aan de doelgroep zoals omschreven door het ministerie. In de tweede rij wordt aangegeven welk percentage van de deelnemers het project op reguliere wijze dient af te ronden om als project als succesvol bestempeld te kunnen worden. In de overige rijen worden de verschillende hoofddoelen en subdoelen uitgesplitst.

Schema 1 Indicatoren op moment van uitstroom

Prestatie-indicator	Criterium	Schoolfort	Werk-Hotel	Ed. Centrum	Crossroads 1
Doelgroep, zoals beschreven door het ministerie, wordt bereikt	Jongeren die niet naar school gaan, niet werken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt	0% ²	15% ³	50%	66% ⁴
Reguliere beëindiging van de hulp	Beëindiging conform projectplan	80%	85%	70%	66%
School of werk	Deelnemer zit op school of heeft een baan	80%	100%	90%	66%
Diploma of startkwalificatie	Deelnemer heeft een diploma of startkwalificatie behaald	70% ⁵	85%	50% ⁶	66% ⁷
Motivatie	Motivatie is verbeterd ten opzichte van startsituatie	80%	75%	70%	66%
Gevoel van eigenwaarde	Gevoel van eigenwaarde is verbeterd ten opzichte van startsituatie.	70%	75%	85%	66%
(Zelf)discipline	Zelfdiscipline is verbeterd ten opzichte van startsituatie	50%	75%	70%	66%
Sociale vaardigheden	Sociale vaardigheden zijn verbeterd ten opzichte van startsituatie	50%	75%	85%	66%
Crimineel gedrag en/of probleemgedrag	Crimineel gedrag en/of probleemgedrag is verminderd ten opzichte van startsituatie	-	75%	70%	66%

² De doelgroep van Schoolfort bestaat uit jongeren die dreigen uit te vallen uit het onderwijs. Ze zitten dus nog wel op school.

³ De overige 85% zijn dreigend voortijdig schoolverlaters, gezien onstabiele woon- of thuissituatie.

⁴ Dit is niet de doelgroep van Crossroads 1. Praktijk is wel dat de deelnemers voor 66% tot deze doelgroep behoren.

⁵ 70% behaalt een diploma of certificaat voor een vervolg op hun opleiding. Startkwalificatie is niet van toepassing.

⁶ 50% behaalt een AKA-diploma of MBO niveau 1 of 2.

⁷ 66% van de deelnemers haalt een diploma, meestal AKA of VMBO. Dit is geen startkwalificatie.

Schema 1 Indicatoren op moment van uitstroom (vervolg)

Prestatie-indicator	Criterium	Crossroads 2	BOP Academie	Wyldemerk	De Uitdaging
Doelgroep, zoals beschreven door het ministerie, wordt bereikt	Jongeren die niet naar school gaan, niet werken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt	0% ⁸	100%	80% ⁹	100%
Reguliere beëindiging van de hulp	Beëindiging conform projectplan	90%	85%	60%	70%
School of werk	Deelnemer zit op school of heeft een baan	80%	80%	60%	50% ¹⁰
Diploma of startkwalificatie	Deelnemer heeft een diploma of startkwalificatie behaald	70% ¹¹	75% ¹²	60%	70% ¹³
Motivatie	Motivatie is verbeterd ten opzichte van startsituatie	80%	90%	90%	65%
Gevoel van eigenwaarde	Gevoel van eigenwaarde is verbeterd ten opzichte van startsituatie.	80%	90%	90%	65%
(Zelf)discipline	Zelfdiscipline is verbeterd ten opzichte van startsituatie	80%	90%	80%	65%
Sociale vaardigheden	Sociale vaardigheden zijn verbeterd ten opzichte van startsituatie	80% ¹⁴	90%	90%	65%
Crimineel gedrag en/of probleemgedrag	Crimineel gedrag en/of probleemgedrag is verminderd ten opzichte van startsituatie	70% ¹⁵	80%	80%	65%

⁸ De doelgroep van Crossroads 2 is leerplichtig en zit op school op het moment dat ze instromen in het project.

⁹ Een deel van de deelnemers staat bij een school ingeschreven op het moment van instroom, maar moet de school verlaten in verband met problemen op school en/of problemen in de thuissituatie.

¹⁰ 50% Van de deelnemers gaat aansluitend aan het project naar school of naar werk.

¹¹ Gezien de leeftijd van de deelnemers is het behalen van een diploma of startkwalificatie binnen de termijn van het project voor de meeste deelnemers niet van toepassing. Het percentage van 70% geldt daarom alleen voor degene voor wie deze doelstelling wel van toepassing is.

¹² Veel deelnemers gaan terug naar het reguliere onderwijs ten behoeve van het behalen van een diploma, dit ligt dus buiten het bereik van de BOP Academie.

¹³ 70% Behaalt 2 of 3 certificaten.

¹⁴ Het verbeteren van de sociale vaardigheden is geen directe doelstelling, maar zit wel indirect verweven in de andere doelstellingen.

¹⁵ 70% Komt niet meer in aanraking met justitie.

Schema 2 Indicatoren een half jaar na uitstroom

Prestatie-indicator	Criterium	Schoolfort	Werk-Hotel	Educatief Centrum	Crossroads 1
School/werk	Deelnemer zit op school of heeft een baan	70%	70%	70%	66%
Diploma of startkwalificatie	Deelnemer heeft een diploma of startkwalificatie behaald	70% ¹⁶	70%	50%	66%
Motivatie	Motivatie is verbeterd ten opzichte van startsituatie	80%	65%	75%	66%
Gevoel van eigenwaarde	Gevoel van eigenwaarde is verbeterd ten opzichte van startsituatie	70%	70%	90%	66%
(Zelf)discipline	Zelfdiscipline is verbeterd ten opzichte van startsituatie	50%	65%	90%	66%
Sociale vaardigheden	Sociale vaardigheden zijn verbeterd ten opzichte van startsituatie	50%	70%	90%	66%
Crimineel gedrag en/of probleemgedrag	Crimineel gedrag en/of probleemgedrag is verminderd ten opzichte van startsituatie	-	70%	70%	66%

¹⁶ 70% Behaalt diploma of certificaat voor een vervolg op hun opleiding. Startkwalificatie is niet van toepassing.

Schema 2 Indicatoren een half jaar na uitstroom (vervolg)

Prestatie-indicator	Criterium	Crossroads 2	BOP Academie	Wyldemerk	De Uitdaging
School/werk	Deelnemer zit op school of heeft een baan	70%	55%	60%	50%
Diploma of startkwalificatie	Deelnemer heeft een diploma of startkwalificatie behaald	70% ¹⁷	Niet aan te geven ¹⁸	60%	Niet te schatten
Motivatie	Motivatie is verbeterd ten opzichte van startsituatie	80%	75%	80%	55%
Gevoel van eigenwaarde	Gevoel van eigenwaarde is verbeterd ten opzichte van startsituatie	80%	75%	80%	55%
(Zelf)discipline	Zelfdiscipline is verbeterd ten opzichte van startsituatie	80%	75%	80%	55%
Sociale vaardigheden	Sociale vaardigheden zijn verbeterd ten opzichte van startsituatie	80%	75%	80%	55%
Crimineel gedrag en/of probleemgedrag	Crimineel gedrag en/of probleemgedrag is verminderd ten opzichte van startsituatie	70% ¹⁹	75%	80%	55%

¹⁷ Gezien de leeftijd van de deelnemers is het behalen van een diploma of startkwalificatie binnen de termijn van het project voor de meeste deelnemers niet van toepassing. Het percentage van 70% geldt daarom alleen voor degene voor wie deze doelstelling wel van toepassing is.

¹⁸ Het resultaat is afhankelijk van de duur van de opleiding en zegt dus weinig over het succes. Hiervoor is een langere periode nodig.

¹⁹ 70% Komt niet meer in aanraking met justitie.

2. Projectspecifieke doelen

Naast de gemeenschappelijk doelen, zoals weergegeven in schema 1 en schema 2, heeft een aantal projecten ook één of meerdere projectspecifieke doelen geformuleerd. Deze projectspecifieke doelstellingen worden hieronder per project weergegeven. De resultaten op deze doelstellingen worden, in tegenstellingen tot de gemeenschappelijke doelstellingen, niet per definitie gemeten in ons onderzoek.

Schoolfort

Schema 1 Indicatoren op moment van uitstroom, Schoolfort

Prestatie-indicator	Criterium	Norm
Sluitende aanpak / in traject blijven	Bij gehele uitval of beëindigen opleiding worden leerlingen doorbemiddeld naar zorg- of vervolgtraject.	80% van de jongeren die niet terugkeren naar school.
Mentale en fysieke gesteldheid is toegenomen.	Jongeren die fysiek en mentaal op deze leeftijd op niveau zijn.	80%

Schema 2 Indicatoren een half jaar na uitstroom, Schoolfort

Prestatie-indicator	Criterium	Norm
Sluitende aanpak / in traject blijven	Bij gehele uitval of beëindigen opleiding worden leerlingen doorbemiddeld naar zorg- of vervolgtraject.	80% van de jongeren die niet terugkeren naar school.
Mentale en fysieke gesteldheid is toegenomen.	Jongeren die fysiek en mentaal op deze leeftijd op niveau zijn.	80%

WerkHotel

Schema 1 Indicatoren op moment van uitstroom, WerkHotel

Prestatie-indicator	Criterium	Norm
Financiën	Schulden in kaart gebracht. Afbetalingsregeling voor bestaande schulden. Geen nieuwe schulden	95%
Licht verstandelijke beperkingen, verslavingsproblematiek en/of psychiatrische problematiek.	Is in kaart gebracht en jongeren is doorverwezen naar specifieke hulpverlening	90% van degene voor wie dit van toepassing is.
Woonvaardigheden	De deelnemer beschikt over woonvaardigheden, welke zijn gebaseerd op de acht leefgebieden van het 8-fasenmodel	85%

Schema 2 Indicatoren een half jaar na uitstroom, WerkHotel

Prestatie-indicator	Criterium	Norm
Financiën	Schulden in kaart gebracht. Afbetalingsregeling voor bestaande schulden. Geen nieuwe schulden	90%
Licht verstandelijke beperkingen, verslavingsproblematiek en/of psychiatrische problematiek.	De deelnemer verblijft op een voor hem/haar geschikte woonplek en/of krijgt de benodigde hulpverlening.	85% van de deelnemers voor wie dit van toepassing is.
Woonvaardigheden	De deelnemer beschikt over woonvaardigheden, welke zijn gebaseerd op de acht leefgebieden van het 8- fasenmodel	85%

BOP Academie

Schema 1 Indicatoren op moment van uitstroom, BOP Academie

Prestatie-indicator	Criterium	Norm
Thuisituatie	Onderlinge relatie is verbeterd. Effectiever gedrag naar elkaar.	80%
Screening verheldering problematiek voor alle partijen	Voor alle partijen komen tot een adequaat traject binnen / buiten de BOP-Academie	90%

Schema 2 Indicatoren een half jaar na uitstroom, BOP Academie

Prestatie-indicator	Criterium	Norm
Thuisituatie	Onderlinge relatie is verbeterd. Effectiever gedrag naar elkaar.	70%

Wyldemerk

Schema 1 Indicatoren op moment van uitstroom, Wyldemerk

Prestatie-indicator	Criterium	Norm
Ouder - kind relatie	De ouder - kind relatie is verbeterd t.o.v. de startsituatie <i>Blijft echter broos. Men moet op zoek naar een andere vorm van verwachtingen naar elkaar.</i>	80%
Zelfredzaamheid	De zelfredzaamheid is verbeterd t.o.v. de startsituatie.	80%
Maatschappelijke participatie	Doorbreken van het sociaal isolement <i>Binnen de situatie van de campus lijkt dit gedrag te verbeteren bij een groot deel van de studenten waarbij sprake is van deze problematiek. Nog onvoldoende zicht op thuissituatie.</i>	80%
Verantwoordelijkheid	De jongere heeft een groter verantwoordelijkheidsbesef dan t.o.v. de startsituatie.	90%

Schema 2 Indicatoren een half jaar na uitstroom, Wyldemerk

Prestatie-indicator	Criterium	Norm
Ouder - kind relatie	De ouder - kind relatie is verbeterd t.o.v. de startsituatie	80%
Zelfredzaamheid	De zelfredzaamheid is verbeterd t.o.v. de startsituatie	80%
Maatschappelijke participatie	Doorbreken van het sociaal isolement	80%
Verantwoordelijkheid	De jongere heeft een groter verantwoordelijkheidsbesef dan t.o.v. de startsituatie	90%

De Uitdaging

Schema 1 Indicatoren op moment van uitstroom, De Uitdaging

Prestatie-indicator	Criterium	Norm
Verbetering competentiegedragingen		65%
Persoonlijke verzorging en verantwoordelijkheid		65%

BIJLAGE 4 WERVING EN AANMELDINGS- PROCEDURE

In deze bijlage wordt per project uiteengezet welke procedure wordt gehanteerd bij de werving, aanmelding en selectie van nieuwe deelnemers. Ook wordt daarbij per project aangegeven welke ontwikkelingen hierin hebben plaatsgevonden sinds de start van het project en welke punten extra aandacht behoeven.

1. Schoolfort

Procedure

De deelnemers voor Schoolfort worden aangemeld door onderwijsinstellingen voor VMBO of MBO (niveau 1). Jongeren onder de 16 jaar kunnen eveneens worden aangemeld door het Transferium, een overkoepelende instantie die in Amsterdam een centrale rol speelt in het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. De mentor/school bepaalt, in samenspraak met de ouders/opvoeder en eventueel Jeugdzorg, of een scholier voor het project wordt aangemeld. De deelnemende scholen zijn met name VMBO-scholen en MBO-scholen, waaronder het NOVA college, het ROC Op Maat, TEC Amsterdam en enkele praktijkscholen. Het aantal scholen dat deelnemers aanmeldt voor het project is in het afgelopen jaar gegroeid. Jongeren die deelnemen aan Schoolfort zijn over het algemeen drie dagen aanwezig bij het project. Het programma voor de overige twee dagen moet door school worden ingevuld. In alle gevallen blijft de school gedurende het project verantwoordelijk voor de jongeren.

Bij enkele deelnemers is Schoolfort door de rechter opgelegd als schorsende voorwaarde. In feite gaat het dan om jongeren die verplichte scholing opgelegd hebben gekregen, maar die op school voor problemen zorgen. Ook deze jongeren worden dan onder de paraplu van de school bij Schoolfort geplaatst.

Het project Schoolfort beschikt over twee reïntegratieconsulenten, die samen verantwoordelijk zijn voor het onderhouden van het contact met de toeleverende scholen. Voor het aanmelden van een leerling dient door de school een uitgebreid aanmeldingsformulier te worden ingevuld, waarin vragen zijn opgenomen over onder meer de contactgegevens van de deelnemers en zijn/haar ouders, de contactpersoon op school, de schoolloopbaan van de deelnemer, de problematiek van de deelnemer, het functioneren van de deelnemer buiten school (werk, vrije tijd) en

hulpverleningscontacten van de deelnemer. Ook dient het formulier inzicht te geven in de beperking en de leerdoelen van de deelnemer. Het invullen van dit formulier is een voorwaarde voor het kunnen aanmelden van een deelnemer.

Wanneer de reïntegratieconsulent een aanmelding heeft ontvangen, wordt een gesprek gepland met de leerling, de consulent en eventueel de mentor van de leerling. Tijdens dit gesprek wordt de leerling door de consulent nader geïnformeerd over het project. Ook worden tijdens dit gesprek de leerdoelen besproken en wordt een stage-overeenkomst getekend. Bij iedere startende deelnemer wordt tot slot een antecedentenonderzoek uitgevoerd door de aan Schoolfort gekoppelde veiligheidsfunctionaris. Het resultaat van deze screening wordt door de veiligheidsfunctionaris schriftelijk aan de reïntegratieconsulent teruggekoppeld.

Binnen één werkweek na de aanmelding wordt de deelnemer bij Schoolfort geplaatst. Het gebeurt bijna nooit dat een deelnemer die door school wordt aangemeld niet aan de selectiecriteria van het project voldoet: vrijwel alle deelnemers die bij Schoolfort worden aangemeld worden na intake dan ook daadwerkelijke geplaatst.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In de opstartfase van het project Schoolfort verliepen de werving en de aanmelding van deelnemers vrij moeizaam. Niet alle beschikbare plaatsen werden gevuld. Inmiddels wordt de capaciteit van het project ten volle benut en verloopt de doorstroming van deelnemers volgens de medewerkers van het project voorspoedig. De bekendheid van het project is toegenomen en de scholen weten de weg naar het project goed te vinden. Wel geeft Schoolfort aan dat het onderhouden van contact met de scholen een pro-actief proces blijft: hierin moet continu in worden geïnvesteerd. Dit heeft onder meer te maken met personeelwisselingen binnen de school, waardoor vaste contactpersonen verdwijnen.

Daarnaast wordt door medewerkers van Schoolfort opgemerkt dat de consulenten nadrukkelijk moeten blijven bewaken dat het project de goede doelgroep binnenkrijgt. Gezien het gebrek aan reguliere stageplaatsen voor jongeren uit de lagere segmenten binnen het onderwijs, kunnen scholen geneigd zijn Schoolfort als reguliere stageplaats te gebruiken. In de communicatie met de scholen wordt uitdrukkelijk vermeld dat het project hiervoor niet bedoeld is, maar enkel bedoeld is voor jongeren die dreigen uit te vallen uit het onderwijs en voor reguliere stageplaatsen niet in aanmerking komen.

Tot slot wordt opgemerkt dat de logistieke onregelmatigheid binnen scholen een knelpunt vormt voor de instroom in het project. Door de vaste teldata van scholen en de daaraan gekoppelde financiering, zijn scholen geneigd

deelnemers zo lang mogelijk in het onderwijs te houden, terwijl er zich op school allerlei problemen voordoen. In sommige gevallen worden deelnemers pas aangemeld wanneer de problemen eigenlijk al zo groot zijn, dat de deelnemer op school niet meer zijn te handhaven en/of al enige tijd niet meer naar school gaan.

2. WerkHotel

Procedure

De eerste stap in de intake en screening van deelnemers voor het WerkHotel wordt uitgevoerd door het Bureau Aanmelding en Plaatsing (BAP) van HVO Querido. Een deelnemer kan door een school, een hulpverlenende instantie of door vrienden of familie bij het BAP worden aangemeld. In de praktijk worden deelnemers met name aangemeld door de ROC's en Bureau Jeugdzorg. De aanmelder dient een formulier in te vullen met daarin een aantal gegevens over de jongeren, waaronder persoonsgegevens, woonhistorie, lichamelijk gezondheid, geestelijk gezondheid, middelengebruik, school/werksituatie, hulpvraag en hulpverleningsgeschiedenis. Daarnaast wordt de jongere gevraagd een VIP-kaart in te vullen, waarop hij/zij kan aangeven welke personen in zijn/haar omgeving belangrijk voor hem/haar zijn. Het aanmeldingsformulier en de VIP-kaart moeten bij het BAP worden ingeleverd.

Op basis van het aanmeldingsformulier wordt de jongere uitgenodigd voor een intakegesprek bij het BAP. Wanneer op basis van dit gesprek blijkt dat de jongere in aanmerking komt voor het WerkHotel, wordt hij/zij vervolgens uitgenodigd voor een plaatsingsgesprek met de maatschappelijk werker van het WerkHotel zelf. De jongere wordt gevraagd om een belangrijk persoon uit zijn/haar omgeving (VIP-kaart) mee te nemen naar dit plaatsingsgesprek. Uiterlijk één week na het plaatsingsgesprek wordt de deelnemer in het WerkHotel geplaatst. Er wordt bij het WerkHotel geen gebruik gemaakt van een proefperiode.

Indien een deelnemers zich aanmeldt voor het WerkHotel bij het BAP, maar niet past binnen de doelgroep van dit project, kan door het BAP worden nagegaan of er een ander project is binnen HVO Querido waar deze deelnemers terecht kan.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Een belangrijke voorwaarde voor deelname aan het WerkHotel is het volgen van een opleiding. In de opstartfase van het project is een aantal leerlingen ingestroomd die weliswaar op school stonden ingeschreven, maar in de praktijk niet naar school gingen. Deze doelgroep bleek te zwaar voor de setting van het project. Om dit te voorkomen wordt inmiddels strenger

geselecteerd: het BAP belt naar de school waar de deelnemer ingeschreven staat om na te gaan of hij daadwerkelijk een opleiding volgt bij deze school.

In het beginstadium van het project is er door het project veel energie gestoken in het contact leggen met verwijzende instanties en in het genereren van naamsbekendheid van het project. Inmiddels is er voldoende animo voor het project en hoeft niet actief meer te worden geworven. Doordat het aantal aanmeldingen is toegenomen, kan strenger worden geselecteerd om de juiste jongeren binnen te krijgen. Door uitgebreide selectie moet worden voorkomen dat het project fungeert als vergaarbak.

3. De Nieuwe Kans

Procedure

Jongeren worden aangemeld of melden zichzelf aan bij De Nieuwe Kans. De aanmeldingen zijn onder andere afkomstig van Flexus, Albeda, ACT en DOSA-regisseurs. Hierbij kan sprake zijn van aanmelding op vrijwillige basis of aanmelding onder dwang of drang. In het tweede geval kunnen maatregelen worden toegepast wanneer een deelnemer weigert deel te nemen aan De Nieuwe Kans, bijvoorbeeld het korten op of beëindigen van een uitkering of het omzetten van een voorwaardelijke straf in een daadwerkelijk straf.

Binnen De Nieuwe kans is één medewerker verantwoordelijk voor de aanmelding van nieuwe deelnemers. Hij/zij neemt aanmeldingen in behandeling, vraagt om achtergrondinformatie bij de aanmeldende instanties en geeft voorlichting over het project. Voor de aanmelding is een aanmeldingsformulier ontwikkeld. De verwijzer dient bij de aanmelding zoveel mogelijk achtergrondinformatie van de jongeren te overleggen. Het ontbreken van relevante informatie heeft een belemmerend effect op de begeleiding van de deelnemer. Hierbij geldt wel dat het ontbreken van informatie niet kan leiden tot uitsluiting van deelname. Wanneer bij aanmelding belangrijke achtergrondinformatie ontbreekt, wordt door middel van het netwerk (GGZ, Jongerenloket, JOS, Jeugdzorg, Justitie) geprobeerd de informatie aan te vullen. De aangemelde jongere tekent hiertoe bij binnenkomst een verklaring (toestemmingsverklaring voor het uitwisselen van informatie).

Daarnaast wordt bij de aanmelding door het Jongerenloket gescreend of een deelnemer op het moment van aanmelden in andere trajecten actief is. Als dat het geval is wordt contact gezocht met dit traject om te vragen wat de status is van de jongere: is hij inderdaad actief bij dit project? Jongeren die in een ander traject actief zijn of jongeren waarvan duidelijk is dat ze met inzet van het Jongerenloket in aanmerking kunnen komen voor werk of scholing vallen

niet in de doelgroep van de Nieuwe Kans en kunnen dan ook niet instromen in het project.

Wanneer een deelnemer is aangemeld, wordt deze jongeren besproken in het wekelijkse teamoverleg. De verschillende trajectbegeleiders bekijken gezamenlijk of de jongere tot de doelgroep behoort en welke route met deze jongere bewandeld moet gaan worden. Wanneer wordt besloten dat de deelnemer inderdaad tot de doelgroep behoort, wordt contact gezocht met de jongere voor het maken van een afspraak voor een kennismakingsgesprek en het intakegesprek. Dit eerste contact wordt gelegd door twee trajectbegeleiders.

Het kennismakingsgesprek heeft de functie van oriëntatiegesprek. Gedurende dit gesprek moet het vertrouwen van de deelnemer worden gewonnen. Mocht tijdens het kennismakingsgesprek alsnog blijken dat een deelnemer niet tot de doelgroep behoort, wordt gekeken of er een andere plaats voor hem gezocht kan worden. Een deelnemer wordt pas losgelaten door De Nieuwe Kans, als hij ergens anders is ondergebracht.

Na het kennismakingsgesprek volgt het intakegesprek. In dit gesprek worden de gegevens van de jongere genoteerd en wordt dieper doorgevraagd naar de achtergrond. Daarbij wordt gebruik gemaakt van documenten zoals certificaten, diploma's en een CV. Tijdens het intakegesprek wordt de jongere bevraagd over psychische, sociale, fysieke en zingevingsaspecten. Ook worden afspraken gemaakt over de startdatum van het project en wordt besloten of een deelnemer (in eerste instantie) alleen ambulante begeleiding krijgt of meteen deelneemt aan individuele of groepsgerichte trainingen. Op basis van de informatie uit de aanmeldingsformulieren, het kennismakingsgesprek en het intakegesprek wordt in samenspraak met de deelnemer een Persoonlijk Ontwikkelplan (POP) opgesteld.

Sinds de start van het project zijn in totaal 32 aangemelde deelnemers uiteindelijk niet gestart bij De Nieuwe Kans, omdat gedurende de intakeprocedure is gebleken dat zij niet voldeden aan de selectiecriteria. In een groot deel van deze gevallen bleek dat de deelnemer op het moment van aanmelding al in begeleiding was bij een ander traject. Daarnaast hadden enkele jongeren ergens een baan, waardoor hij/zij niet voldeed aan het criterium 'geen werk'. Een enkele deelnemer was op het moment van aanmelden te jong voor deelname aan De Nieuwe Kans. Vijf van de 32 deelnemers zijn kort ingeschreven geweest bij De Nieuwe Kans, maar vervolgens doorbemiddeld naar een ander traject. Voor het merendeel van de 32 deelnemers die niet zijn gestart bij De Nieuwe Kans geldt dat er wel veel energie is gestoken in het contact leggen met deze deelnemer, bijvoorbeeld in de vorm van huisbezoeken en (intake)gesprekken.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Door de medewerkers van De Nieuwe Kans wordt aangegeven dat zij sinds de start het project veel tijd en energie hebben gestoken in de communicatie met verwijzende instanties om duidelijkheid te geven over de doelgroep van het project. In de beginfase van het project werden regelmatig jongeren aangemeld die niet in de doelgroep pasten omdat ze te licht waren voor het project. Deze deelnemers konden worden doorverwezen naar andere instanties. Inmiddels is bij de toeleidende instanties duidelijk wat de doelgroep is van De Nieuwe Kans, waardoor vooral die jongeren worden aangemeld die ook echt binnen de doelgroep vallen. Hierdoor is het aantal aangemelde jongeren dat uiteindelijk niet start met het project sterk afgenomen.

Ook merken de medewerkers op dat met name de informatie-uitwisseling tussen de verschillende instanties nog een belangrijk knelpunt vormt in de wervingsfase van deelnemers. Met de instanties uit het netwerk moeten meer en duidelijkere afspraken worden gemaakt om het proces van informatie-uitwisseling te bevorderen.

Tot slot vormt de mogelijkheid van dwang en drang een belangrijk aandachtspunt in de werving van deelnemers van De Nieuwe Kans. Aangezien de doelgroep van De Nieuwe Kans meerderjarig is, is de vorm van dwang of drang op basis van leerplicht, kwalificatieplicht, ondertoezichtstelling of uithuisplaatsing niet mogelijk. Wel kan het project De Nieuwe Kans als voorwaardelijke veroordeling worden opgelegd. Ook kan deelname als voorwaarde worden gesteld in het kader van een verplicht reclasseringstraject of worden opgelegd als Persoonsgericht Aanpak (PGA). Daarnaast bestaat in sommige gevallen de mogelijkheid om een deelnemer te korten op een bijstandsuitkering. Wanneer de leer/werkplicht voor jongeren tot 27 jaar wordt ingevoerd, wordt deze mogelijkheid uitgebreid. Tot slot kunnen in de toekomst mogelijk afspraken worden gemaakt met het Openbaar Ministerie in het kader van het opleggen van een gebiedsverbod in combinatie met een gedragsaanwijzing. Deze gedragsaanwijzing kan inhouden dat een verdachte wordt bevolen zich te laten begeleiden bij omstandigheden die van invloed kunnen zijn op het plegen van strafbare feiten door de verdachte.

4. Educatief Centrum

Procedure

Het Educatief Centrum beschikt over 15 door Op de Rails gefinancierde plaatsen. Deze plaatsen zijn bedoeld voor potentiële uitvallers binnen het voortgezet onderwijs die de veiligheid op school in het geding brengen. De overige plaatsen worden gefinancierd vanuit clustur-40-beschikkingen.

Afhankelijke van het type plaats (Op de Rails of Cluster-4-route) kunnen deelnemers op verschillende manieren worden aangemeld.

Op de Rails-plaatsen

Jongeren die worden aangemeld voor een Op de Rails-plaats worden geplaatst door de Centrale Intake Commissie. Deze commissie beoordeelt aan de hand van een checklist of een jongere die bij hen wordt aangemeld past binnen de selectiecriteria van het Educatief Centrum. Wanneer er sprake is van twijfel over geschiktheid van een deelnemer vanwege zijn intelligentieniveau of psychiatrische problematiek, wordt door medewerkers van het Educatief Centrum een extra dossieranalyse uitgevoerd. Wat betreft intelligentieniveau geldt dat deelnemers met een IQ lager dan 70 niet kunnen instromen in het project. Deelnemers met een IQ tussen 70 en 75 vormen een bespreekgeval. Wanneer een deelnemer met psychiatrische problematiek wordt aangemeld, geldt dat het Educatief Centrum op basis van het dossier nagaat of plaatsing binnen het project een succes kan worden. Hoewel het Educatief Centrum bij twijfel over intelligentie en psychiatrische problematiek dus het laatste woord heeft over de aanmelding, geldt in alle andere gevallen dat de Centrale Intake Commissie beslissingsbevoegdheid heeft over het wel of niet plaatsen van een jongere.

Cluster-4-route

Wanneer een deelnemer geen aanspraak kan maken op een Op de Rails-plaats, dient hij/zij te worden aangemeld via de route van een cluster-4-beschikking. Deze route is onder te verdelen in twee subroutes, namelijk instroom met een cluster-4-beschikking en instroom vanuit een gesloten jeugdinrichting.

Bij de eerste subroute dient sprake te zijn van een cluster-4-beschikking. Naast deze beschikking moet door de aanmelder informatie worden aangeleverd aangaande de leeftijd, het intelligentieniveau, de problematiek van de jongere en – in het geval van een jongere in de leeftijd van 16 jaar of ouder – de wenselijkheid van praktijkgericht leren om te beoordelen of de jongere aan de toelatingscriteria voldoet. Indien een deelnemer op moment van aanmelding niet in het bezit is van een cluster-4-indicatie, zal Bureau Instroom de aanmelder helpen een cluster 4-waardig dossier op te bouwen.

Wanneer een deelnemer vanuit een gesloten jeugdinrichting wordt aangemeld en nog niet beschikt over een cluster-4-beschikking, kan inschrijving bij het Educatief Centrum gerealiseerd worden door middel van een inschrijfbewijs van een bij een gesloten jeugdinrichting aangesloten school, aangevuld met een door de ouders ingevuld aanmeldingsformulier. Met deze documenten zal een beschikking worden aangevraagd door Bureau Instroom. Deze hoeft echter nog niet afgegeven te zijn op het moment dat het dossier wordt overhandigd aan het Educatief Centrum. Ook voor de deelnemers die vanuit

een gesloten jeugdinrichting worden aangemeld, geldt dat, naast deze formulieren, informatie moeten worden aangeleverd aangaande de leeftijd, het intelligentieniveau, de problematiek van de jongeren en - in het geval van een jongere in de leeftijd van 16 jaar of ouder – de wenselijkheid van praktijkgericht leren.

Plaatsing binnen het Educatief Centrum kan niet worden gezien als alternatief voor gesloten behandeling. Wel is het mogelijk om jongeren die bezig zijn met resocialisatie vanuit een gesloten jeugdinrichting dagbesteding te bieden via het Educatief Centrum. Ook kan een deelnemer door de leerplichtambtenaar naar het Educatief Centrum worden gestuurd. Voor deze deelnemers geldt dat zij in sommige gevallen ongemotiveerd zijn voor deelname aan het project. Motivatie vormt geen selectiecriteria voor deelname.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Door medewerkers van het Educatief Centrum wordt opgemerkt dat de instroom van deelnemers gedurende de looptijd van het project is verbeterd. De bekendheid van het project is gegroeid, onder meer door het geven van rondleidingen en het houden van presentaties, waardoor toeleidende instanties het project steeds beter weten te vinden. Daarnaast is het vertrouwen bij verwijzers, ouders en deelnemers van het project in de loop der tijd gegroeid.

Deelnemers die vanuit detentie instromen bij het Educatief Centrum zijn voornamelijk afkomstig uit jeugdinrichtingen uit de directe omgeving. De samenwerking met deze inrichtingen is gedurende de looptijd van het project geïntensiveerd. Op dit moment wordt gewerkt aan het vergroten van de bekendheid van het project bij instellingen voor jeugddetentie buiten Rotterdam.

Het grootste deel van de deelnemers met wie contact wordt gelegd voor aanmelding, stroomt ook daadwerkelijk in in het project. Het kleine aantal deelnemers dat uiteindelijk niet instroomt is gedurende de looptijd van het project nog verder afgenomen. Dit is volgens de medewerkers waarschijnlijk te wijten aan het feit dat de deelnemers door de toegenomen bekendheid van het project een beter beeld krijgen van het project en daardoor beter weten wat ze te wachten staat.

5. Crossroads 1

Procedure

Het project Crossroads wordt door de kinderrechter of gezinsvoogd opgelegd. De rechter kan Crossroads opleggen als schorsende voorwaarde bij zes tot

acht weken jeugddetentie. De gezinsvoogd kan kiezen voor plaatsing in Crossroads als schorsende voorwaarde voor een machtiging tot gesloten uithuisplaatsing. De toeleiding naar Crossroads verloopt via het Scenario Overleg Jeugd (SOJ) van het Veiligheidshuis Tilburg (VHT). In een tweewekelijks overleg worden alle jongeren, die in de voorliggende periode strafbare feiten gepleegd hebben besproken en worden scenario's voor deze jongeren vastgesteld. Een van de mogelijk scenario's is het volgen van Crossroads. Als het SOJ aangeeft dat Crossroads mogelijk een goed traject is voor de jongere, wordt deze in een periode van vier weken voor deelname aan Crossroads gescreend door de jeugdreclassering. Als de screening positief is, wordt aan de rechter of gezinsvoogd geadviseerd te besluiten tot opleggen van Crossroads.

Voor het uitvoeren van de screening door jeugdreclassering wordt 20 uur per deelnemer gerekend. Tijdens de screening worden gesprekken gevoerd met de jongeren, zijn/haar ouders en mensen uit het netwerk van de jongere. Ook wordt door de medewerker van jeugdreclassering informatie over de jongere opgevraagd bij de netwerkpartners, waaronder de Raad voor de Kinderbescherming, de politie en de school van jongere. Daarnaast vormt het netwerkberaad een onderdeel van de screening. Tijdens dit netwerkberaad werken de ouders, eventueel andere belangrijke netwerkpersonen en de jongere samen aan het opstellen van veranderingswensen en doelen voor de toekomst. Uiteindelijk wordt in de screeningsfase op basis van de verzamelde informatie in samenspraak met de deelnemer een (voorlopig) behandelplan opgesteld en besproken met de ouders en de deelnemer. Ongeveer 80% van de jongeren die aangemeld worden voor de screening, worden daadwerkelijk geplaatst.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In de beginfase van Crossroads vormde de werving van deelnemers een belangrijk knelpunt. Door het lage aantal aanmeldingen heeft het lang geduurd voordat de volledige capaciteit van het project ook daadwerkelijk werd benut. Inmiddels is het aantal aanmeldingen toegenomen en zijn over het algemeen alle plaatsen van het project in gebruik. De toename van het aantal aanmeldingen heeft met name te maken met naamsbekendheid. De verwijzende organisaties (in dit geval de kinderrechter en de gezinsvoogd) moeten bekend zijn met het project en moeten een helder beeld hebben van de doelgroep van het project voordat ze deelnemers kunnen doorverwijzen. De projectleider en medewerkers hebben de naamsbekendheid van het project onder meer vergroot door het geven van presentaties bij bijvoorbeeld jongerenwerk en politie.

De screeningsperiode door jeugdreclassering is gedurende de looptijd van het project uitgebreid van drie naar vier weken. Hierdoor heeft de medewerker van jeugdreclassering meer tijd voor het verzamelen van de benodigde informatie voor het opstellen van een plan van aanpak.

Ondanks de verlenging van de screening blijkt dat niet alle problemen van een deelnemer in de screeningsfase in kaart kunnen worden gebracht. Soms blijkt daardoor pas gedurende het traject dat een deelnemer kampt met psychische of psychiatrische problemen of zeer beperkte cognitieve vaardigheden. Het nog verder uitbreiden van de screeningsperiode is echter niet wenselijk: wanneer de screening uitgebreid zou worden, zou het te lang duren voordat een deelnemer geplaatst kan worden.

6. Crossroads 2

Procedure

Aanmelding voor het project Crossroads 2 verloopt via de zogenoemde signaleringsplaatsen. Deze signaleringsplaatsen zijn instellingen die met de doelgroep in aanraking komen, namelijk scholen, justitie, maatschappelijke instellingen, maar ook buutgenoten, moskeebesturen en buurtnetwerken. In de praktijk worden de meeste jongeren vanuit school aangemeld, een kleiner deel wordt aangemeld door Jeugdreclassering, via ouders of via andere instanties.

Na aanmelding van een deelnemer volgt een huisbezoek door de projectcoördinator. In sommige gevallen heeft dit eerste gesprek de functie van een informatiegesprek, soms is het eerste gesprek meteen een screeningsgesprek. Tijdens het screeningsgesprek worden de problemen van de jongere besproken en wordt een screeningsformulier ingevuld. Dit formulier omvat vragen over de achtergrond van de deelnemers, de thuissituatie, de schoolsituatie, de vrijetijdsbesteding en de hulpverleningsgeschiedenis van de deelnemer. Ook komen de hulpvragen van de jongere en zijn/haar ouders aan bod. Na afloop van dit gesprek wordt besloten of de jongere geschikt is voor het project en of de ouders en de deelnemers verder willen met het project. Wanneer de problematiek van de deelnemer te zwaar of te licht is voor begeleiding vanuit het project, wordt een andere passende oplossing gezocht.

Indien de jongere wel geschikt is voor het project wordt door de projectcoördinator in samenspraak met de ouders en de deelnemer een eerste begeleidingsplan opgesteld. Hiervoor vindt een tweede gesprek plaats met de ouders en de jongere. Als het begeleidingsplan is opgesteld koppelt de projectcoördinator een gezinscoach aan het gezin. De projectcoördinator draagt in aanwezigheid van het gezin de zorg van het gezin aan deze gezinscoach over. Vanaf dat moment kan de gezinscoaching worden gestart.

In een aantal gevallen is op basis van het informatiegesprek of het screeningsgesprek besloten dat een deelnemer niet instroomt in het gesprek. Redenen hiervoor kunnen zijn dat het gezin geen hulp wenst. Ook kan sprake

zijn van te zware problematiek, waarvoor geïndiceerde hulp moest worden aangevraagd.

Deelname aan het project in principe vrijwillig. In sommige gevallen is er wel sprake van drangmogelijkheden, bijvoorbeeld in de vorm van dreigende verwijdering van school, mogelijke uithuisplaatsing of doorgeleiding naar Crossroads 1.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In de eerste paar maanden van het project zijn de projectleider en projectcoördinator intensief bezig geweest met het verkennen van het netwerk om beter zicht te krijgen op de vindplaatsen van de doelgroep en de organisaties die betrokken kunnen zijn bij de aanmelding van de deelnemers. Daarbij is onder meer contact gelegd met (speciaal) onderwijs, Justitie (Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdreclassering) en verschillende stichtingen voor onder meer jongerenwerk. Deze organisaties hebben toegezegd mee te willen werken aan de aanpak.

Door het project wordt aangegeven dat de instroom van deelnemers meteen vanaf de start van het project voorspoedig verloopt. De capaciteit van het project wordt momenteel meer dan volledig benut: er zijn 18 jongens ingestroomd, terwijl aanvankelijk een instroom van 15 deelnemers was beoogd.

Er is op basis van de ervaring bij de instroom van deelnemers een aantal aandachtspunten geformuleerd. Ten eerste is het van belang dat de organisatie die de deelnemer aanmeldt zelf de eerste afspraak regelt tussen de ouders en de projectcoördinator en ook bij dit gesprek aanwezig is. Als de projectcoördinator alleen naar het gezin toegaat, is de kans groot dat de ouders aangeven geen hulp nodig te hebben. Daarnaast is het van belang dat in het eerste gesprek benadrukt wordt waar het project voor bedoeld is. Ouders willen uiteindelijk graag dat hun kind het goed doet op school en een goede toekomst heeft. Duidelijk moet zijn dat het project hierin ondersteuning kan bieden. Op die manier kan het vertrouwen van de ouders worden gewonnen.

Belangrijk element uit de aanmeldingsprocedure wordt gevormd door het feit dat er geen sprake hoeft te zijn van een indicatie vanuit Bureau Jeugdzorg om in aanmerking te komen voor het project. Dit verlaagt de drempel voor aanmelding. Daarnaast is het van belang dat de projectcoördinator, die de eerste contacten met het gezin legt, van Marokkaanse afkomst is. Dit maakt het makkelijk om contact te maken met de ouders en hun vertrouwen te winnen.

Een knelpunt in de werving wordt gevormd door het grote aantal aanmeldingen. Het ontwikkelen van een wachtlijst is niet wenselijk. Er wordt momenteel in samenspraak met de gemeente gezocht naar een oplossing voor dit probleem.

7. BOP Academie

Procedure

Aanmelding kan verlopen via verschillende verwijzende instanties, waaronder het reguliere onderwijs, RMC's, politie of Justitie. Ook kunnen jongeren door hun ouders worden aangemeld. Deze aanmeldingen vinden zowel schriftelijk als telefonisch plaats.

Op basis van de aanmelding wordt zo snel mogelijk een afspraak gemaakt voor een intakegesprek op de locatie van het project. Deze intake wordt gedaan door de projectcoördinator van de BOP Academie. Vaak zijn hierbij, naast de jongere, ook de verwijzer(s) en de ouders aanwezig. In het intakegesprek wordt informatie gegeven over de BOP Academie, wordt een globale indruk van de jongeren verkregen en worden wederzijdse verwachtingen toegelicht. Na afloop van het gesprek krijgt de jongere een rondleiding door één van de studenten. Pas na het intakegesprek wordt besloten of een deelnemer wel of niet deel gaat nemen aan de BOP Academie. Als de deelnemer inderdaad gaat deelnemen aan het traject wordt door hem/haar een contract getekend, waarin hij zich verplicht zich te houden aan de regels. Er geldt binnen de BOP Academie een proeftijd van drie maanden. Het gebeurt echter zelden dat tijdens deze proeftijd wordt besloten dat een deelnemer weg moet.

Een deel van de deelnemers wordt aangemeld vanuit een justitiële setting. Bij deze deelnemers kan sprake zijn van vormen van dwang of drang. In sommige gevallen kan door deelname aan de BOP Academie een zwaardere straf worden ontlopen. In andere gevallen fungeert de BOP Academie als aanvulling op een taakstraf. Momenteel is er overleg met justitie om te kijken of de BOP Academie erkend kan worden als zogenoemde bijzondere voorwaarde.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Gedurende de looptijd van de BOP Academie is een proeftijd ingevoerd voor deelnemers. Hiermee is beoogd de vergelijkbaarheid met het bedrijfsleven te vergroten, waar een werknemer ook een proeftijd krijgt als hij wordt aangenomen. De proeftijd is bovendien vervolgens verlengd van één naar drie maanden. De reden van deze verlenging is dat het vaak enige tijd duurt voordat helemaal duidelijk is met welke problemen een jongere te kampen heeft en of deze problemen binnen de BOP Academie kunnen worden aangepakt. De proeftijd van een maand is hiervoor te kort.

In de startfase van het project verliep de instroom van deelnemers moeizaam. De voornaamste oorzaak hiervan was de onbekendheid van het project en de terughoudendheid van verwijzers over het vernieuwende karakter van het project. Inmiddels is de instroom van deelnemers goed op gang gekomen en

is er zelfs sprake van een kleine wachtlijst. De toename van het aantal aanmeldingen heeft volgens de projectmedewerkers ten eerste te maken met het feit ze bekendheid en vertrouwen hebben verworven onder de verwijzende instanties. Ze hebben veel energie gestoken in de PR en communicatie van het project, bijvoorbeeld in de vorm van een open dag. Daarnaast kunnen ze inmiddels positieve resultaten laten zien, wat vertrouwen wekt bij de verwijzende instanties.

Hoewel de noodzaak van acquisitie inmiddels minder groot is, blijft de PR en communicatie van het project een punt van aandacht ten behoeve van het uitwisselen van informatie voor de verdere ontwikkeling van het project. Hiervoor wordt onder meer gebruik gemaakt van informatiebijeenkomsten, werkbezoeken nieuwsbrieven, een studentenkrant, videomateriaal en folders.

8. Wyldemerk

Procedure

De intake bij Wyldemerk, welke wordt verzorgd door de coördinator trajecten en een pedagogisch medewerker, bestaat uit vier onderdelen. Ten eerste wordt een deelnemer telefonisch door de ouders of doorverwijzers aangemeld bij de coördinator trajecten. Tijdens dit contact wordt door de ouders/doorverwijzers aangegeven wat de reden is van aanmelden en wordt door de coördinator trajecten informatie versterkt over het project. Na afloop van dit gesprek worden door de coördinator eventuele onderzoeken of testafnames van de deelnemer opgevraagd bij de verwijzende instantie.

Op basis van het telefonische intakegesprek wordt bepaald of een deelnemer wordt uitgenodigd voor een intakegesprek bij Wyldemerk. Bij het maken van deze afweging wordt ten eerste gekeken of Wyldemerk iets kan betekenen voor de jongere. Daarnaast wordt gekeken naar het totaalbeeld van de deelnemer, waarbij het uitgangspunt is dat de jongere leerbaar is.

De tweede fase van de aanmelding bestaat uit een intakegesprek op de locatie van het project. De intake wordt veelal binnen tien werkdagen na aanmelding gepland. Naast de jongere, de coördinator trajecten en de pedagogisch medewerker, zijn ook de ouders of doorverwijzers bij een deel van het gesprek aanwezig. Onderdeel van het intakegesprek is een rondleiding op de campus en het kennismaken met de deelnemers en medewerkers van Wyldemerk. Tijdens het gesprek wordt bovendien nader ingegaan op de selectiecriteria. Belangrijk hierbij is de inschatting of Wyldemerk de jongere kan bieden wat deze nodig heeft op het gebied van persoonlijke groei en leren.

Na het intakegesprek wordt de jongere geadviseerd goed na te denken over de keus: wel of niet naar Wyldemerck. Indien de jongere kiest voor Wyldemerck dan verwoordt hij zijn keus in een motivatiebrief. Deze wordt per e-mail binnen 24 uur na het gesprek verstuurd.

Indien na het intakegesprek en het ontvangen van de motivatiebrief positief wordt besloten, kan de deelnemer binnen tien werkdagen starten met het introductieprogramma. Tijdens de introductieperiode leert de deelnemer werken met een portfolio en voert hij opdrachten uit gericht op kennismaking en zelfontdekking. Ook wordt de deelnemer fysiek en mentaal voorbereid op de Wyldernistrip. De Wyldernistrip is een natuurtocht van tien dagen in Frankrijk of de Ardennen. Tijdens de trip gaat de jongere met rugbepakking in groepsverband en onder begeleiding lopen in ruig gebied. Ook een solobivak en een paar dagen kanovaren maken onderdeel uit van de tocht. Na afronding van deze trip ontvangt de deelnemer een Wyldernismerktrui en een certificaat voor het goed afronden van de Wyldernistrip.

De gehele procedure rond de aanmelding en introductie van de deelnemer is gericht op het vaststellen van de individuele leef- en leerroute. Het project Wyldemerck kan worden ingezet als alternatief voor een taakstraf of gesloten plaatsing. Daarnaast kan sprake zijn van drang vanuit de leerplichtambtenaar. Echter, ook in deze gevallen maken de medewerkers van Wyldemerck uiteindelijk de beslissing of een deelnemer wel of niet geplaatst kan worden.

Sinds de start van het project zijn in totaal 85 telefonische intakegesprekken gevoerd. Hiervan zijn 53 jongeren op intakegesprek bij Wyldemerck geweest, waarvan uiteindelijk 38 deelnemers daadwerkelijk gestart zijn. In totaal zijn dus 47 van de 85 jongeren niet gestart, waarmee in 15 gevallen wel een intakegesprek op locatie heeft plaatsgevonden. Van deze 47 jongeren geldt dat in 21 gevallen de jongere zelf niet wilde deelnemen aan Wyldemerck, terwijl in eveneens 21 gevallen Wyldemerck de deelnemer heeft afgewezen. Bij vijf deelnemers is (nog) geen keuze gemaakt.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Voor het genereren van instroom zijn verschillende wervingsacties uitgevoerd. Er is een lijst samengesteld met instanties waar jongeren tussen de 15 en 22 jaar contact mee (kunnen) hebben. Deze instanties zijn zowel schriftelijk als telefonisch benaderd, om hen te informeren over het project. Het gaat hierbij onder meer om Regionale Meld- en Coördinatiepunten (RMC's), Regionale Opleidingscentra (ROC's), scholengemeenschappen, leerplichtambtenaren en Orthopedagogische en Didactische Centra (ODCP). Door deze wervingsacties is de bekendheid van Wyldemerck in het afgelopen jaar gegroeid en is het aantal aanmeldingen toegenomen. De tijdsinvestering voor het werven van deelnemers is hierdoor inmiddels afgenomen. Wel worden nog geregeld presentaties gegeven bij diverse overkoepelende

organisaties binnen het onderwijs door een extern contactpersoon van Wyldemerk. Opgemerkt wordt dat het van belang is om binnen de verwijzende organisaties contact te hebben met mensen die zelf met de jongeren werken. Het benaderen van de directie van een instelling leidt niet per definitie tot bekendheid van Wyldemerk bij de uitvoerders. Dit geldt met name voor de grotere organisaties zoals scholen en Jeugdzorg.

9. De Uitdaging

Procedure

Ieder jaar starten drie groepen van maximaal 30 jongeren bij De Uitdaging. De werving van de deelnemers wordt verzorgd door Reclassering Nederland (RN) in Amsterdam en het Jeugd Interventie Team (JIT) in Den Haag. De medewerkers van RN en het JIT blijven ook gedurende het project verantwoordelijk voor alle zaken rondom de deelnemer die zich buiten de muren van de kazerne afspelen, waaronder het halen en brengen van de deelnemers, de contacten met het ouders/verzorgers en de contacten met andere hulpverleners. In onderstaande tekst wordt om te beginnen ingegaan op de aanmeldingsprocedure in Amsterdam, vervolgens wordt de aanmeldingsprocedure van Den Haag toegelicht.

Aanmelding via Jeugdreclassering Nederland in Amsterdam

De werving, aanmelding en begeleiding van de Amsterdamse deelnemers voor De Uitdaging wordt uitgevoerd door Reclassering Nederland (RN) in opdracht van de gemeente Amsterdam. Twee medewerkers van Reclassering Nederland houden zich hier beiden 0,5 FTE mee bezig. Ze werken daarbij samen met verschillende instanties die vertegenwoordigd zijn in een stuurgroep, namelijk Spirit, Bureau Jeugdzorg Amsterdam, DWI en Reclassering Nederland.

In de periode voorafgaand aan de startdatum van een nieuwe lichter bij De Uitdaging worden de betrokken instanties door de medewerkers van RN via mail benaderd met de vraag of ze jongeren in begeleiding hebben die geschikt zijn voor De Uitdaging. Daarbij wordt aangegeven aan welke selectiecriteria een deelnemer moet voldoen om in aanmerking te komen voor deelname. Voor het aanmelden van een deelnemers dient een medewerkers van aanmeldende instantie vervolgens een aanmeldingsformulier en, indien beschikbaar, de meest recente rapporten over deze deelnemer, naar de medewerker(s) van RN op te sturen. De medewerkers van RN beoordelen de aanmelding en voeren in sommige gevallen een extra voorgesprek met de jongere. Vervolgens worden de jongere en zijn ouders/verzorgers uitgenodigd voor een informatieavond van de Uitdaging. Deze informatieavond vindt plaats in het pand van RN. Tijdens deze informatieavond zijn, naast

medewerkers van RN en DWI, ook medewerkers van De Uitdaging aanwezig en wordt informatie gegeven over het project De Uitdaging.

De dag na deze informatieavond wordt door medewerkers van de Uitdaging een Militair Intakegesprek gevoerd met de deelnemer. Op basis van het gesprek krijgt een jongere wel of niet een plaats in het traject toegewezen (volgens een codering: 1: sowieso geschikt; 2: twijfel over geschiktheid; 3: niet geschikt). Bovendien wordt de deelnemer een formulier voorgelegd met regels die gelden binnen De Uitdaging (bijvoorbeeld geen alcoholgebruik en dagelijks om zes uur opstaan). De deelnemers dienen dit formulier te ondertekenen, waarmee ze verklaren dat ze kennis hebben genomen van deze regels. Ook een medische keuring maakt onderdeel uit van de aanmeldingsprocedure. Binnen het team van instructeurs van De Uitdaging wordt besloten over de uiteindelijke plaatsing in het traject.

Op de vrijdag voor aanvang van het traject worden de deelnemers samen met hun ouders/verzorgers uitgenodigd voor een voorlichtingdag op de kazerne. Op deze dag krijgen de deelnemers hun militaire kleding en krijgen de ouders/verzorgers een rondleiding op de kazerne.

Over het algemeen wordt circa 90% van de deelnemers die bij RN worden aangemeld ook daadwerkelijk geplaatst binnen De Uitdaging. In sommige gevallen wordt een deelnemer niet geplaatst omdat hij zichzelf terugtrekt. Ook kan de situatie van een deelnemers gedurende de aanmeldingsprocedure dusdanig veranderen, dat deelname aan De Uitdaging niet meer mogelijk is (bijvoorbeeld door detentie).

Aanmelding via Jeugd Interventie Team in Den Haag

De werving, aanmelding en begeleiding van de Haagse deelnemers van De Uitdaging verloopt via het Jeugd Interventie Team (JIT). Hiervoor is vanuit het JIT een medewerker fulltime aangesteld. Voor het werven van deelnemers onderhoudt deze medewerker intensief contact met verschillende toeleiders, waaronder Reclassering, Halt, de afdeling Vroegtijdig Schoolverlaten van de gemeente Den Haag, Bureau Jeugdzorg en de Stichting Jeugdformaat.

Wanneer een jongere door een van deze instanties bij het JIT wordt aangemeld als potentiële deelnemer voor De Uitdaging, wordt door de medewerker van het JIT een voorlichtingsgesprek gevoerd met deze deelnemer en eventueel zijn ouders, waarin wordt uitgelegd wat het project precies inhoudt. Daarna wordt de jongere een week bedenktijd gegeven. Als een deelnemer na deze week nog steeds belangstelling heeft voor het project wordt door de medewerker van het JIT een uitgebreid intakegesprek gehouden met de deelnemer, waarin onder meer wordt ingegaan op motivatie, schoolverleden, medisch verleden, werkverleden, vrienden en

vriendinnen, politiecontacten, verslaving, schulden en woonsituatie. Wanneer tijdens dit gesprek blijkt dat er zaken zijn die deelname aan De Uitdaging in de weg kunnen staan (bijvoorbeeld schulden of een instabiele woonsituatie) wordt de deelnemer aangespoord en begeleid bij het zoeken naar een oplossing voor deze problemen.

Een week voordat de Militaire Intakegesprekken door de medewerkers van De Uitdaging plaatsvinden, wordt de deelnemer nog eenmaal uitgenodigd voor een gesprek met een medewerker van het JIT. Hierbij is tevens een leidinggevende van het JIT aanwezig. In dit gesprek wordt nagegaan of de deelnemer nog steeds gemotiveerd is voor het project en of aan alle voorwaarden is voldaan.

Vervolgens vindt in Den Haag, evenals in Amsterdam, een informatieavond plaats, met de dag daaropvolgend de Militaire Intakegesprekken. Deelnemers die worden toegelaten, worden vrijdag voor aanvang van het traject samen met hun ouders/verzorgers uitgenodigd voor een voorlichtingdag op de kazerne.

Over het algemeen blijkt dat minder dan de helft van de bij het JIT aangemelde deelnemers uiteindelijk daadwerkelijk start bij De Uitdaging. Voor de overige deelnemers geldt dat gedurende de intakeprocedure blijkt dat zij niet kunnen of willen instromen in De Uitdaging, bijvoorbeeld omdat zij onvoldoende gemotiveerd zijn, niet verzekerd zijn of dakloos zijn. Deze deelnemers worden doorverwezen naar andere afdelingen van het JIT, waaronder JIT Intensief of JIT Zorg.

Voor alle deelnemers van De Uitdaging geldt dat deelname in principe vrijwillig is. Wel kan een deelnemer het traject bij de Uitdaging door de rechter opgelegd krijgen als schorsende voorwaarde, maar ook in dat geval blijft deelname aan het project een keuze.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De medewerkers van de Uitdaging geven aan dat de bezetting van het project over het algemeen redelijk hoog is. Bij de start van iedere lichting zijn de meeste plaatsen binnen het traject gevuld. Wel wordt door de projectleider van De Uitdaging aangegeven dat ze graag zouden willen uitbreiden naar andere gemeenten. Hiervoor dienen deze gemeenten echter 24-uurs bereikbaarheid te garanderen in de periode dat de jongeren in het project zitten. Ze dienen bovendien als contactpersoon te fungeren tussen De Uitdaging en de ouders/verzorgers van de deelnemers. Daarnaast moet de gemeente zorgdragen voor het vervoer van en naar de kazerne op maandagochtend en vrijdagmiddag. Hoewel veel gemeenten in principe erg positief zijn over een mogelijke deelname aan De Uitdaging, blijken deze voorwaarden in de praktijk een belemmering te vormen.

BIJLAGE 5 EFFECTIVITEITSCRITERIA CROSSROADS 2¹

1. Doel van de interventie

Het doel van dit preventieve project voor Marokkaanse jongeren is tweeledig. Ten eerste dient door middel van het project contact te worden gelegd met Marokkaanse (probleem)jongeren en hun gezinnen. Wanneer dit contact tot stand is gekomen, wordt met de deelnemers een traject gestart. Het doel van dit traject is voorkomen dat de deelnemers (opnieuw) met de politie of justitie in aanraking komen, voorkomen van schoolverzuim en zorgen voor een stabiele schoolsituatie. In het project wordt de nadruk gelegd op het leren omgaan van de jongens met autoriteiten en instanties, het opbouwen en onderhouden van sociale contacten en vriendschappen, het leren om tot een zinvolle vrije tijdsbesteding te komen, het adequaat volgen van onderwijs en het adequaat omgaan met het eventuele werk of de werkrelaties. Het is uiteindelijk de bedoeling dat de jongere leert om zijn leven zelf te sturen. Daarnaast moeten ouders/verzorgers door het project beter in staat zijn jongens te begeleiden.

Doelen op metaniveau

Naast bovengenoemde doelen op het niveau van de individuele deelnemer, wordt met de pilot ook een aantal doelen op metaniveau beoogd.²

- Het maken van een duidelijke beschrijving en analyse van de doelgroep en het ontwikkelen van een screeningsmethode voor deze doelgroep.
- Het ontwikkelen van intensieve contacten met de signaleringsplaatsen, waar deze jongens zich bevinden.
- Het overbrengen van inzichten en ervaringen die zijn opgedaan met de deelnemers naar de signaleringsplaatsen (vanuit een nog te ontwikkelen methodiek), zodat de opgedane kennis kan leiden tot een methodische begeleiding van deze jongens in hun netwerk. Op deze manier wordt het netwerk toegerust om de noodzakelijke steun te bieden in de positieve ontwikkeling tijdens het coachingstraject en ondersteuning te bieden na afloop van het traject, om daarmee terugval te voorkomen.

---

¹ In het eerste voortgangsrapport is een beschrijving opgenomen van de pilotprojecten volgens een aantal effectiviteitscriteria. Het nieuwe, in 2008 gestarte project, *Crossroads – Niet de afkomst maar de toekomst*, is in het eerste rapport niet beschreven. De beschrijving van dit project is daarom als bijlage in dit rapport opgenomen.

² Deze doelen op metaniveau worden niet geëvalueerd in het evaluatie onderzoek van INTRAVAL.

2. Doelgroep

Aanleiding

In 2006 is door de gemeente Tilburg een overzicht gemaakt van feiten en cijfers over Marokkanen in Tilburg over de periode 2001 tot 2006³. Daaruit blijkt onder andere dat Marokkaanse Tilburgers oververtegenwoordigd zijn wat betreft werkeloosheid, onderwijsachterstand en criminaliteit. Een quick scan, die als aanvulling op de monitor is uitgevoerd, toont hetzelfde beeld. Bovendien blijkt dat instellingen moeite hebben met het vinden van een geschikte aanpak van risicovolle Marokkaanse jongens. Binnen de jeugdzorg blijkt dat nog weinig Marokkaanse jongeren de weg naar de jeugdhulpverlening kunnen vinden of daar niet blijven. Deze constatering vormde voor de gemeente Tilburg aanleiding voor het opzetten van een preventief project voor Marokkaanse jongens.

Doelgroep

De doelgroep wordt gevormd door Marokkaanse risicojongens in de leeftijd van 10 tot en met 15 jaar (maximaal 14 jaar op moment van aanmelding), die problemen ervaren op het gebied van onderwijs, dagbesteding, werkloosheid, gezinssituatie of anderszins kampen met problemen. In veel gevallen hebben de jongeren in hun directe omgeving te maken met crimineel gedrag. Het gaat om jongeren over wie door de zogenoemde signaleringsplaatsen de zorg wordt uitgesproken dat de kans groot is dat deze jongeren hun toevlucht gaan zoeken in het criminele circuit. Het gaat om de volgende instellingen: scholen (zowel basisscholen als middelbare scholen); Justitie (waaronder instellingen vertegenwoordigd in het Veiligheidshuis); en maatschappelijke instellingen en zelforganisaties (buurtgenoten, moskeebesturen en buurtnetwerken). Deze signaleringsplaatsen vormen de steunpilaren van het project.

Om in aanmerking te komen voor deelname dient een jongere te voldoen aan de volgende voorwaarden:

- de jongere is bij aanmelding tussen de 10 en 14 jaar, is van het mannelijke geslacht, is van Marokkaanse afkomst en heeft een IQ van minimaal 70;
- de jongere is woonachtig in Tilburg en/of volgt onderwijs in Tilburg;
- de jongere heeft risico op doubleren of het niet behalen van zijn startkwalificatie/ diploma en/of;
- de jongeren is in aanraking gekomen met leerplicht vanwege schoolverzuim en/of;
- de jongere is in aanraking gekomen met politie/justitie.

Jongeren waarbij sprake is van verslavingsproblematiek of psychiatrische problematiek komen niet in aanmerking voor deelname.

---

³ Marokkanen monitor 2006, gemeente Tilburg.

Gekozen is voor de leeftijdscategorie van 10 tot 15 jaar omdat dit de leeftijdsperiode is waarbij de jongere overgaat van de buurtwereld, met de eigen basisschool, naar de stadswereld. Daarnaast is het bij jongens van deze leeftijd mogelijk om de gezinssituatie mee te nemen in de hulpverlening, aangezien bij hen het gezin nog een prominente plaats inneemt.

Aanmeldingsprocedure

Een jongere wordt door een signaleringsplaats aangemeld bij het project.

3. Methodiek

Het programma richt zich op drie domeinen van het leven van de deelnemers, namelijk school, gezin en vrije tijd. Op deze drie terreinen krijgen de deelnemers begeleiding van coaches. Er wordt een samenhangend programma opgesteld, om de problemen die de deelnemers op deze terreinen ervaren te verminderen en de hierboven beschreven doelen van de interventie te behalen.

Werkwijze

Om de jongeren te bereiken wordt outreachend gewerkt, waarbij intensief wordt samengewerkt met de signaleringsplaatsen waar deze jongens zich bevinden. Wanneer een jongere is aangemeld, vindt om te beginnen een gesprek plaats tussen de projectcoördinator, de ouders, de jongere en de instelling die de jongere heeft aangemeld. Het is in dit stadium van belang het vertrouwen van de jongere en de ouders te winnen door aan te sluiten bij de cultuur, de religie, de denkbeelden en de leefgebieden van de jongere en de ouders.

Aan de hand van dit eerste gesprek wordt een screeningsverslag geschreven door de projectcoördinator. In dit verslag worden de doelen geformuleerd waaraan de jongere wil gaan werken. Het verslag heeft daarmee tevens de functie van begeleidingsplan. De jongere wordt vervolgens gekoppeld aan een coach, die het traject verder met de jongere doorloopt. Afspraken worden schriftelijk vastgelegd en worden zowel door de jongere als door de ouders ondertekend. Eens per drie maanden vindt een evaluatie plaats, waarbij de jongere, de ouders, de coach en de projectcoördinator aanwezig zijn. Tussendoor onderhoudt de projectcoördinator contacten met verschillende instanties om de lijnen kort te houden en ze te betrekken bij het project.

In het beginstadium van de begeleiding wordt door middel van een begripvolle benadering, het voeren van gesprekken en het ondernemen van gezamenlijke activiteiten gewerkt aan het opbouwen van een vertrouwensrelatie tussen de deelnemer en de coach. Vervolgens kan het gedrag van de jongere worden beïnvloed in de richting die maatschappelijk

gewenst is, waarbij de drie leefterreinen (school, gezin, vrije tijd) centraal staan. Hiervoor wordt samen met de coach een individueel rooster opgesteld aan de hand van de doelen van de jongere, dat van uur tot uur kan worden ingevuld. Daar waar mogelijk worden de ouders van de jongere ook betrokken in het coachingsproces. Bij het begeleiden van de jongere is sprake van maatwerk: de begeleiding die wordt gegeven wordt aangepast aan de hulpvraag van de jongere. Naast individuele begeleiding van de jongere worden ook enkele groepsbijeenkomsten georganiseerd. Hoewel sommige van deze bijeenkomsten gericht zijn op vrije tijdsbesteding (bijvoorbeeld films kijken, voetballen), bevatten ze altijd educatieve elementen.

Binnen de begeleiding is ruim aandacht voor positieve ondersteuning van gewenst gedrag. Daarnaast is continuïteit en beschikbaarheid van de coach bij voorkomende moeilijke situaties van belang. Hiervoor dient er sprake te zijn van een 24-uurs bereikbaarheid, zodat de jongens uit de doelgroep te allen tijde een beroep kunnen doen op de coach, wanneer dit nodig is.

Gehanteerde methodiek

De bedoeling is om gedurende de looptijd van het project een methodiek te ontwikkelen die is toegespitst op de doelgroep van het project. Hoewel de methodiek dus nog niet tot in detail op papier staat, wordt in het contact met de jongeren en hun gezin wel gebruik gemaakt van een aantal uitgangspunten en methoden van Stichting Kompaan, namelijk:

- **Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding**

Het basisprincipe van deze methodiek is de basisattitude. Een aantal onderdelen van de basisattitude is het aansluiten bij de jongere/het gezin, afstemmen op het angstniveau en de mogelijke weerstand, richten op wat goed gaat, transparant werken, vasthoudendheid en bespreekbaar kunnen maken van pijnlijke onderwerpen.

- **Vraaggericht werken**

Bij deze methodiek wordt uitgegaan van de vraag van de jongere en zijn ouders om van hieruit doelen te formuleren. Aan de hand van deze doelen kan oplossingsgericht worden gewerkt. De begeleiding zal onder andere bestaan uit het praktisch bezig zijn met de jongeren door bijvoorbeeld samen activiteiten te ondernemen om de doelen te behalen.

- **Systeemgericht werken**

Door systeemgericht te werken kan inzicht worden verkregen in hoe de interactie tussen ouder en kind de problemen beïnvloedt en, omgekeerd, hoe de ontstane problemen de interactie beïnvloeden. Daarnaast wordt in kaart gebracht wat wel goed gaat en wat de krachten van het gezinssysteem zijn, om van daaruit de krachten van het gezin te vergroten en de negatieve patronen te stoppen.

- **Competentiegericht werken**

Deze methode is gericht op het aanleren van vaardigheden en het versterken van de eigen competenties.

Samenwerking met andere instanties

Het contact met de verschillende signaleringsplaatsen vormt een belangrijk onderdeel van het project, zowel om contact te krijgen met de doelgroep als om afstemming te realiseren tijdens het coachingstraject en de nazorg. De coach zoekt bij zijn aanpak contact met andere hulpverlenende instanties, die in het systeem van de jongere al aangeboden wordt, en stemt zijn werkzaamheden daar op af. Indien er bij een deelnemer individuele hulpvragen worden gesignaleerd, die niet door de coach kunnen worden beantwoord, wordt de deelnemer geholpen een beroep te doen op andere hulpverleningsinstanties.

Duur van het project en capaciteit

Het realiseren van een vertrouwensrelatie en het coachen van de jongeren geschiedt in een tijdspanne van 1,5 jaar. Na afloop van het project dient de nabegeleiding in het netwerk van de jongere te worden gegarandeerd. Afhankelijk van de jongere is de thuissituatie een belangrijk onderdeel van het netwerk in deze nabegeleiding. Het project biedt plaats aan 15 jongeren.

4. Behoeftebeginsel

In de praktische coaching wordt de nadruk gelegd op het leren omgaan van de jongens met autoriteiten en instanties, het opbouwen en onderhouden van sociale contacten en vriendschappen, het leren om tot een zinvolle vrije tijdsbesteding te komen, het adequaat volgen van onderwijs en het adequaat omgaan met het eventuele werk of de werkrelaties. Binnen de begeleiding is aandacht voor positieve ondersteuning van gewenst gedrag en continuïteit en beschikbaarheid van de coach bij voorkomende moeilijke situaties. De continuïteit en beschikbaarheid van de coach is belangrijk om het vertrouwen te winnen van de jongeren. Ze weten op die manier dat er altijd iemand voor ze is, zeker wanneer zij in problematische situaties verkeren of dreigen te komen.

5. Theoretische onderbouwing

De methodische aanpak om de jongere en hun ouders te begeleiden is gebaseerd op diverse methodieken uit de jeugdhulpverlening. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen methoden die specifiek gericht zijn op deze doelgroep en algemene inzichten uit de jeugdhulpverlening.

Specifieke inzichten voor de doelgroep

Landelijk en provinciaal zijn er verschillende werkwijzen en methodieken ontwikkeld, die passen bij de doelgroep. Op basis van ervaringen van het opvanghuis Karam voor Marokkaanse jongens en het Maatjes project van

stichting Palet, worden de coaches van het project geïnstrueerd om op de juiste werkwijze interventies uit te voeren, die passen bij Marokkaanse gezinnen. Ook landelijke ontwikkelingen en kennis (onder andere van Forum) zullen hierbij worden betrokken.

Algemene inzichten jeugdhulpverlening

Daarnaast worden in de begeleiding van de jongere en hun ouders methodieken ingezet, zoals die ook gebruikt worden in de ambulante hulpverlening van Kompaan. De methodieken die ingezet worden zijn het systeemgericht werken, de contextuele benadering, competentie- en vraaggericht werken en de Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding (zie ook paragraaf 3). Deze methodieken zijn gericht op het systematisch realiseren van gedragsverandering en het versterken van competenties bij jongeren en hun gezinssysteem.

6. Aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

Deelname aan het project is vrijwillig. Gezien het preventieve en vrijwillige karakter van het project is de betrokkenheid van de hulpvrager(s) van essentieel belang. Naast de jongere dienen ook de ouders gemotiveerd te zijn of te worden om aan het project deel te nemen. Om vrijwilligheid niet uit te laten monden in vrijblijvendheid worden afspraken schriftelijk vastgelegd. Zowel de jongere als de ouders tekenen hiervoor. Het begeleidingsplan, dat dient als leidraad voor de begeleiding en ondersteuning, vormt een samenwerkingsovereenkomst tussen de verschillende betrokkenen.

Hoewel uitgegaan wordt van positieve en vrijwillige inzet door de betrokken jongeren en hun gezinssysteem, kunnen de coaches, met name in de startfase van het project, stuiten op weerstand bij de deelnemers en/of de ouders. De coaches werken daarom volgens een out-reachende aanpak bij het starten van de hulpverlening en gaan vasthoudend en geduldig te werk. Ook wordt bij de aanpak rekening gehouden met de specifieke Marokkaanse achtergrond van de jongeren en het systeem. Gedurende de pilot zal hierover meer kennis en ervaring worden verzameld, die vervolgens weer kan worden uitgedragen.

7. Professionaliteitsbeginsel

Het project wordt uitgevoerd door de regionale instelling voor jeugdhulpverlening Kompaan. Deze instelling voor tweedelijns hulpverlening heeft kennis om jongeren te begeleiden.

De leiding van het project is in handen van een projectleider, die voor één dag per week verbonden is aan dit project. Deze projectleider legt

verantwoording af over de werkwijze en de resultaten aan de gemeente Tilburg. De dagelijkse coördinatie van het project wordt uitgevoerd door een operationeel projectcoördinator. Deze coördinator begeleidt de coaches en is verantwoordelijk voor de uitvoering van het project. Daarnaast is zij verantwoordelijk voor het opzetten, bijhouden en evalueren van de werkwijze en het ontwikkelen van een passende methodiek en het rapporteren hierover aan de projectleider. De coördinator is bovendien verantwoordelijk voor het ontwikkelen van het noodzakelijke netwerk met signaleringsplaatsen in de omgeving van de jongeren. Zij legt en onderhoudt de contacten met onderwijsinstellingen, de gemeente en de leerplichtambtenaar. Tot slot is de coördinator belast met het uitvoeren van de risicotaxatie en screening van de deelnemers.

Het team bestaat verder uit drie coaches, die elk circa vijf jongeren onder zijn/haar hoede heeft. Deze coaches hebben één op één contact met de gezinnen. Ze moeten hiervoor in staat zijn om professioneel te handelen, outreachend te werken, aan te kunnen sluiten bij de belevingswereld van de Marokkaanse jongeren, flexibel te zijn in houding en werktijden en om te kunnen gaan met de belangen van de jongeren en de belangen van de samenleving. Het werken als coach vereist een flexibele houding en bereidheid tot het werken in onregelmatige diensten.

Alle coaches beschikken minimaal over een HBO-opleiding en volgen in aanvulling hierop een post-HBO-opleiding Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding. Ook hebben de coaches verschillende cursussen gevolgd over de overige methodieken die binnen Kompaan worden toegepast en worden zij bijgeschoold in de kindproblematiek en houdings- en gesprekstechnieken. Voor de coaches geldt dat ze van Marokkaanse afkomst zijn, waardoor ze bekend zijn met de culturele achtergrond van de deelnemers uit het project.

Naast de directe inzet van de jeugdhulpverleners van Kompaan wordt ook gebruik gemaakt van de expertise van ervaren externe partners op dit gebied. Zij vormen samen de klankbordgroep, die met regelmaat geconsulteerd wordt. Op deze manier worden prikkels en ideeën uitgewisseld en worden ervaringen in de uitvoering en ontwikkeling van de methodiek gedeeld.

8. Gespecificeerde randvoorwaarden

Crossroads 2 wordt uitgevoerd in opdracht van de gemeente Tilburg en gefinancierd door het ministerie van Jeugd en Gezin in het kader van de Pilotprojecten Campussen. Het project is ingebed in Stichting Kompaan, een regionale instelling voor Jeugdhulpverlening. Hierdoor kan bij uitvoering van het project gebruik worden gemaakt van de naamsbekendheid en het netwerk van deze organisatie.

Voor de begeleiding van het project is een stuurgroep ingesteld die bestaat uit vertegenwoordigers van alle ketenpartners die het project dragen. De stuurgroep is belast met de strategische sturing, de formele en juridische afspraken, coördinatie en ontwikkeling van gezamenlijke kracht.

9. Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

De inzichten en ervaringen die worden opgedaan met de 15 deelnemers worden gedeeld met de signaleringsplaatsen. Op die manier wordt zowel tijdens als na afloop van het traject het netwerk rondom de jongere toegerust om de noodzakelijk steun te bieden. De ontwikkelde methodieken en ervaringen zullen worden vastgelegd in overdraagbare documenten.

BIJLAGE 6 THEORETISCHE ONDERBOUWING

In deze bijlage wordt de theoretische onderbouwing van de projecten beschreven. Daarbij wordt per project om te beginnen aangegeven op welke manier de theoretische onderbouwing is gedocumenteerd: welke informatie is er bij het project beschikbaar over de onderliggende theorie van de methodiek? De beschrijvingen zijn gebaseerd op de documentatie die de onderzoekers van de projecten heeft ontvangen. Bij het formuleren van de tekst zijn wij zo min mogelijk is afgeweken van de oorspronkelijke formulering van de projecten. Wel is de oorspronkelijke tekst bij sommige projecten in meer of mindere mate ingekort. De projecten hebben een conceptversie van deze beschrijving ontvangen en gelegenheid gekregen aanvullingen te maken en antwoord te geven op enkele specifieke vragen en onduidelijkheden.

1. Schoolfort

De methodiek van Schoolfort is bij de start van het project uitgebreid omschreven. In het afgelopen jaar is de methodiek op enkele punten aangescherpt en is een herziene methodiekbeschrijving verschenen. Daarnaast is in oktober 2008 een evaluatierapport over het project opgesteld. Zowel de herziene methodiekbeschrijving als het evaluatierapport geven inzicht in de doelstellingen, de doelgroep en de aanpak van het project en de uitgangspunten van deze aanpak. Hierbij wordt niet expliciet verwezen naar een onderliggende (wetenschappelijke) theorie. Wel wordt door de projectleider aangegeven dat de methodiek van Schoolfort voortbouwt op de ervaringen die zijn opgebouwd in het programma van Stichting Herstelling. Daarnaast zijn verschillende elementen van de aanpak beschreven in een ontwikkelingsplan voor de aanpak van laaggeschoolde jongeren en schoolverlaters, dat is opgesteld door het Instituut voor Jeugd en Welzijn van de Vrije Universiteit in opdracht van de Dienst Maatwerk Amsterdam en Stichting Herstelling.¹

De uitgangspunten van de aanpak, zoals verwoord in de herziene methodiekbeschrijving en het evaluatierapport, worden hieronder kort toegelicht.

---

¹ Instituut voor Jeugd en Welzijn (2004). 't Blijkt in de praktijk. Vrije Universiteit i.o.v. Dienst Maatwerk Amsterdam en Stichting Herstelling, Amsterdam.

Modulair onderwijs

Ten eerste geldt dat de uitvoering van de praktijklessen binnen Schoolfort modulegewijs zijn opgebouwd, dat wil zeggen dat de lesstof is opgedeeld in korte stukken theorie met daaraan gekoppeld de uitvoering. Uitleg over de werkzaamheden, gebruik van gereedschappen en veiligheid worden op de werkplek en bij de uitvoering gegeven. Hierdoor wordt direct de relatie tussen theorie en praktijk gelegd. Voor verschillende praktijkonderdelen, zoals het werken met machinaal of elektrisch gereedschap, krijgt de deelnemer na de instructie en het afleggen van een vaardigheidstest, een certificaat uitgereikt. Na het behalen van dit certificaat mag de deelnemer de machines gebruiken, wat door deze deelnemer als beloning wordt ervaren.

De modules zijn flexibel, waardoor ze afzonderlijk en door elkaar heen kunnen worden uitgevoerd. Modulegewijze educatie geeft de werkmeester (begeleider) de mogelijkheid om het tempo af te stemmen op de groep en de volgorde aan te houden die op dat moment het beste is. De directe vorm van begeleiding van de werkmeester aan de deelnemers vormt een essentieel onderdeel van de methodiek van Schoolfort. In figuur 1 wordt het modulair leren schematisch weergegeven.² Het schema, dat gebaseerd is op het onderwijsmodel van Creemers uit 1991³, toont hoe de (intrinsieke) motivatie van de deelnemer kan worden vergroot door middel het modulegewijs werken.

Rust en structuur

Door met een vaste werkmeester op een vaste locatie te werken krijgen de deelnemers duidelijkheid en structuur tijdens het traject. Door het op vastgestelde tijden en gezamenlijk houden van de pauzes en lunch wordt gewerkt aan een arbeidgerelateerde werkhouding. De werklocaties bevinden zich in een prikkelarme omgeving, buiten de stad, waardoor de deelnemers de rust en ruimte krijgen om over hun toekomst na te denken.

Ontmoedigingsstrategie

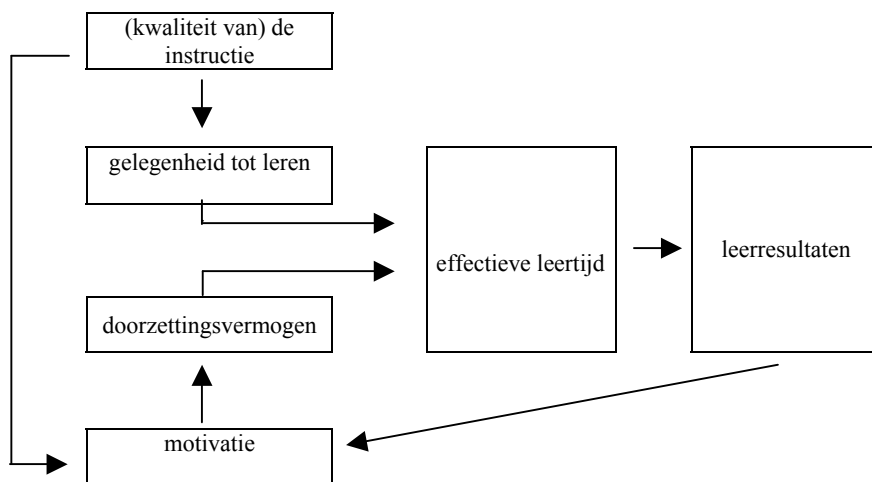
Binnen Schoolfort wordt gebruikt gemaakt van een ontmoedigingsstrategie. De deelnemers worden tijdens het project geconfronteerd met ongeschoolde arbeid. Daarnaast wordt hen getoond welke mogelijkheden een vakgerichte opleiding biedt. De deelnemers, die vaak gewend zijn om te kiezen voor korte termijn-oplossingen, leren op deze manier dat school noodzakelijk is voor een structurele toekomst.

---

² Harms, G.J., (1995). Effecten van modulair beroepsonderwijs bij leerlingen: motivatie en rendement. Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs, Opvoeding en Ontwikkeling, Groningen.

³ Creemers, B.P.M. (1991). Effectieve instructie. Een empirische bijdrage aan de verbetering van het onderwijs in de klas. SVO, Den Haag.

Figuur 1 Schematische weergave modulair leren

2. WerkHotel

Binnen alle jongerenprojecten van HVO-Querido - waar het WerkHotel onderdeel van uitmaakt - wordt gewerkt volgens de principes van het (sociale) competentiemodel en het 8-fasenmodel. Ook binnen het WerkHotel worden deze modellen gebruikt in de begeleiding van de deelnemers. De medewerkers van het WerkHotel worden getraind om te werken volgens deze modellen.

Het WerkHotel beschikt over uitgebreide methodiekbeschrijvingen en cursusmateriaal van HVO-Querido waarin deze beide modellen worden uitgewerkt. Op verzoek van INTRAVAL heeft het WerkHotel een notitie opgesteld, waarin wordt aangegeven hoe deze modellen vorm krijgen binnen het WerkHotel. In deze notitie worden, naast het 8-fasenmodel en het competentiemodel, verschillende andere elementen uit de methodiek van het WerkHotel uitgewerkt, namelijk de houdingsaspecten voor de hulpverleningsrelatie, motiverende gespreksvoering, het kort oplossingsgerichte model, de systeembenadering en het multidisciplinair werken. De informatie uit deze notitie wordt hieronder verkort weergegeven.

8-fasenmodel

Het 8-fasenmodel is door het voormalig Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) ontwikkeld voor de Maatschappelijke opvang. De acht fasen die in dit model worden onderscheiden zijn als volgt: aanmelding; intake; plaatsing; analyse; planning; uitvoering; evaluatie; en uitstroom. De analyse, planning, uitvoering en evaluatie vormen een cyclisch proces, dat zich steeds

herhaalt totdat de deelnemer uitstroomt. In de analysefase wordt door de begeleider en de jongeren een persoonsbeschrijving gemaakt, waarin de situatie en de toekomstplannen van de jongeren op acht leefgebieden beschreven worden (huisvesting, financiën, dagbesteding, sociaal functioneren, psychisch functioneren, zingeving, lichamelijk functioneren en praktisch functioneren). De toekomstplannen worden in de planningsfase gebruikt als leidraad bij het opstellen van het begeleidingsplan aan de hand van SMART geformuleerde doelen. Belangrijk hierbij is dat het doelen zijn die de jongere als betekenisvol ervaart en dat de doelen haalbaar en overzichtelijk zijn om op die manier aan te sluiten bij het tempo van de jongere en in de evaluatie de successen te kunnen vieren. Eens per half jaar wordt het begeleidingsplan geëvalueerd, waarna opnieuw naar de analysefase wordt overgegaan.

Het sociale competentiemodel

In het sociale competentiemodel worden de problemen van de jongere beschouwd al een teken van een slechte balans tussen de taken waarvoor een jongeren wordt geplaatst en de vaardigheden die hij daarvoor nodig heeft. Uitgaande van de operante en de sociale leertheorie heeft de jongere gedrag aangeleerd en vaardigheden ontwikkeld die niet langer functioneel zijn in de omgeving waarin hij of zij zich nu bevindt. Door een combinatie van gedragsmatige en cognitieve technieken kan de jongere gestimuleerd worden tot het loslaten van het inadequate gedrag en het aanleren van functionele vaardigheden. Uitgangspunt hier is niet (zoeer) het inadequate of storende gedrag, maar de vaardigheden en/of mogelijkheden die een jongere al bezit.

Binnen het model, dat zijn waarde heeft bewezen bij jongeren in justitiële jeugdinstellingen worden verschillende technieken gehanteerd. Om deze technieken goed uit te kunnen voeren is een breed spectrum aan instrumenten ontwikkeld, zoals een VIP-kaart, die informatie geeft over de sociale relaties van een jongeren, de tijdsbalk, de doelkaarten, de weekkaart en de wenskaart. Door het WerkHotel is bovendien een boekje ontwikkeld waarin de competenties beschreven zijn, waarover de jongeren op het moment van uitstroom moet beschikken. Daarin zijn onder meer verschillende trainingen opgenomen waarin de gevraagde competenties kunnen worden opgedaan. Deze trainingen worden groepsgewijs aangeboden, waardoor jongeren van elkaar kunnen leren.

Houdingsaspecten van de hulpverleningsrelaties

Elke nieuwe bewoner van het Werkhotel krijgt een mentor toegewezen die een vertrouwensrelatie met de jongere opbouwt. Kenmerkend voor de relatie tussen de mentor en de jongere is nabijheid, respect en interesse voor de leefwereld van de jongere, professionaliteit, openheid, duidelijkheid, wederzijds respect voor grenzen van de ander en vertrouwen in de groeipotentie van de jongere. Bij het vormgeven van de relatie wordt gebruik

gemaakt van de zogenoemde Oplossingsgerichte Flowchart, waarin de cliëntpositie van de jongere beschreven wordt. De begeleiding van de mentor dient aan te sluiten bij de positie of fase waarin de deelnemer zich bevindt.

Het kortdurende oplossingsgerichte model

Het kortdurende oplossingsgerichte model (*brief solution-focussed therapy*) biedt een scala aan technieken om de krachten van de jongere zelf te mobiliseren (*empowerment*).^{4,5} Het model ontleent inzichten aan de gezinstherapie van de Palo Alto groep in Amerika.⁶ De meest toonaangevende vertegenwoordigers hiervan zijn Paul Watzlawick en Milton H. Erikson. Een veel gebruikte techniek binnen dit model is die van het stellen van de wondervraag. Bij deze techniek wordt de jongere gevraagd zich voor te stellen dat hij of zij op een dag wakker wordt en dat al zijn of haar problemen verdwenen zijn. Vervolgens wordt er gevraagd wat er allemaal veranderd zou zijn. Na een beschrijving van die situatie door de cliënt wordt gevraagd wat het eerste stapje zou kunnen zijn in de richting van de beschreven ideale situatie. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van het vragen naar uitzonderingen in schijnbaar uitzichtloze situaties, het geven van complimenten en het werken met schalen.

Motiverende gespreksvoering

Motiverende gespreksvoering is een methodiek ontleend aan de verslavingszorg, waarbinnen cliënten gestimuleerd worden na te denken over hun situatie en gemotiveerd worden tot gedragsverandering. De methodiek is ontwikkeld in Amerika door Miller en Rollnick⁷ en vindt zijn basis in de cliëntgerichte therapie zoals die ontwikkeld is door Carl Rogers. De toepassing beperkt zich binnen het Werkhotel niet tot verslavingsgedrag alleen, maar wordt ook ingezet bij bijvoorbeeld crimineel gedrag of de omgang met verkeerde vrienden. De methodiek stelt acceptatie en empathie van de jongere centraal. De technieken die binnen deze benadering ingezet worden, zijn geordend naar non-directieve technieken (waaronder het oproepen van cognitieve dissonantie en het stellen van open vragen) en directieve technieken (waaronder provocatie en selectieve bekrachtiging).

De systeembenadering

In tegenstelling tot hulpverleningscontacten zijn familiecontacten van de jongeren vaak duurzaam en kunnen van grote waarde zijn na uitstroom uit het project. Bij jongeren blijkt een cognitieve gedragsmatige aanpak

---

⁴ Jong, P. de, I.K. Berg (2001). De kracht van oplossingen. Swets en Zeitlinger, Amsterdam.

⁵ Shazer, S. de (1994). Words were originally magic. Norton, New York.

⁶ Watzlawick, P., J.H. Weakland (red.) (1977). The interactional view, studies at the mental research institute Palo Alto 1965-74. Norton, New York.

⁷ Miller, W.R., S. Rollnick (red.) (1991). Motivational interviewing: Preparing people for change. Guilford Press, New York.

gecombineerd met betrokkenheid van ouders en een steunende omgeving effectief te zijn.⁸ Binnen HVO-Querido wordt gewerkt met het project Betrokken Omgevingen, waarbij de familie van de cliënt vanaf opname betrokken wordt bij de begeleiding. Bij het Werkhotel wordt deze benadering op dit moment slechts incidenteel toegepast.

Multidisciplinair werken

Hoewel het begeleidingsteam bij het WerkHotel niet multidisciplinair is samengesteld, wordt er naar gestreefd om intensieve samenwerking op te bouwen met hulpverleners en instanties die op specifieke terreinen het werk van de woonbegeleiders kunnen ondersteunen of overnemen. Deze terreinen zijn grote schulden, verslaving, psychisch of psychiatrische problematiek en problematiek in het geval van een licht verstandelijke handicap.

3. De Nieuwe Kans

De basismethodiek van De Nieuwe Kans is volgens de medewerkers bij de start van het project opgezet op basis van bestaande wetenschappelijke inzichten en praktijkinzichten. De methodiek is vervolgens van onderaf verder doorontwikkeld met het oog op het zoveel mogelijk waarborgen van het aansluiten van de theorie op de praktijk. De Nieuwe Kans bouwt voort op een aantal evidence based methodieken en is aangevuld met andere werkzame mechanismen. Hieronder wordt ingegaan op deze verschillende methodieken en mechanismen en de manier waarop zij binnen De Nieuwe Kans vorm krijgen. Onderstaande uiteenzetting is een verkorte weergave van de meest recente methodiekbeschrijving van De Nieuwe Kans (maart 2009).

Assertive Community Treatment

Assertive Community Treatment is een welomschreven, uitgebreid onderzochte en evidence based organisatievorm. ACT is niet zozeer een methodiek, maar kan gezien worden als boom waaraan verschillende evidence bases practices kunnen worden opgehangen, passend bij de doelgroep.⁹ Uitkomsten van onderzoeken en evaluaties tonen aan dat er een aantal essentiële componenten is aan te wijzen voor ACT programma's, namelijk: het aanbieden van diensten in de lokale gemeenschap; intensief en outreachend werken met behulp van huisbezoeken; hoge frequentie en intensiteit; lage caseloads: *continuous responsibility* (ACT teams werken met continudiensten en dragen zelf zorg voor crisissituaties); continuïteit van het

---

⁸ Konijn, C. (red.) (2007). Werkzame werkwijzen, verkenning van effectieve interventies in de jeugdzorg. Nederlands Jeugdinstituut, Utrecht.

⁹ Bond G.R., M.P. Sayers, A.L. Rollings en L.L. Mosser (2005). Toekomstige ontwikkelingen van ACT. In: Mulder, C.L en H. Kroon (2005). Assertive Community Treatment. Wetenschappelijke uitgeverij Cure & Care Publishers, Nijmegen.

team; teambenadering; en nauwe samenwerking tussen het bestaande steunsysteem, waaronder familieleden, huiseigenaren, werkgevers en andere hulpverleners.¹⁰

De Nieuwe kans sluit aan bij een groot deel van de uitgangspunten van ACT: het outreachende karakter, de diverse samenstelling van het team, de continue bereikbaarheid en de continuïteit van het team. De meest werkzame component van de ACT-benadering is de relatie tussen de jeugdige en de hulpverlener. De relatie wordt beschouwd als een partnerschap dat gekarakteriseerd wordt door wederzijds respect en geworven vertrouwen, gemeenschappelijke besluitvorming en persoonlijke verantwoordelijkheid. De Nieuwe Kans heeft dan ook juist bij dit principe van ACT nadrukkelijk aansluiting gezocht. Op een aantal punten wijkt De Nieuwe Kans echter af van de principes van ACT, bijvoorbeeld in het bieden van groeps- of individuele trainingen, teamsamenstelling en de doelgroep (De Nieuwe Kans richt zich niet primair op jongeren met psychische of psychiatrische stoornissen).

De ACT-principes vormen het leidende uitgangspunt van De Nieuwe Kans. Daarbij wordt opgemerkt dat ACT niet zozeer een methodiek is, maar gezien wordt als een organisatievorm. Het vormt de boom waaraan verschillende *evidence based practices* worden opgehangen, passende bij de doelgroep, waaronder de Multi Systemic Therapy, Functional Family Therapy, motiverende gespreksvoering¹¹, groepsdynamica, cognitieve therapie¹² en provocatieve therapie.

Meerdimensionale persoonsbenadering

Binnen De Nieuwe Kans wordt gewerkt vanuit het meerdimensionaal belasting belastbaarheidsmodel (MDBB).¹³ Deze benadering is oorspronkelijk ontstaan binnen de fysiotherapie¹⁴, maar blijkt ook steeds meer aangrijpingspunten te bieden voor andere vormen van hulpverlening.

---

¹⁰ Deze essentiële componenten zijn vastgesteld na een drie jaar durend onderzoek in New Hampshire. Tijdens dit onderzoek, bekend geworden onder de noemer New Hampshire dual disorder study, is gebruik gemaakt van uitgeschreven interviews, werkaantekeningen van de casemanagers, medische dossiers en directe observaties.

¹¹ Greenwald, R. (2000). A trauma-focused individual therapy approach for adolescents with conduct disorder. In: International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, vol. 44, nr. 2, pag. 146-163.

¹² Kazdin, A.E., J.R. Weisz (1998). Identifying and developing empirically supported child and adolescent treatments. In: Journal of Consulting and Clinical Psychology, vol. 66, nr. 1, pag. 19-36.

¹³ Schot, C. (2009). Het meerdimensionaal belasting belastbaarheidsmodel. Van stress en problemen naar uitdagingen en vaardigheden. www.menzio.nl.

¹⁴ Hagens, L.H.A., A.T.M. Berends, R.A.B. Oostendorp (2000). Het meerdimensionaal belasting- belastbaarheidsmodel. Het Nederlands Paramedisch Instituut, Amstervoort.

Uitgangspunt van het model is het biopsychosociale functioneren van de mens. Er wordt ingezoomd op alle aspecten van het leven van de jongeren (onder meer wonen, werken, leren, vrije tijd, voedingspatronen, gedrags- en omgevingsbeïnvloeding). De benadering gaat er vanuit dat om een jongeren verder te helpen alle dimensies van de jongere in samenhang met elkaar moeten worden gezien: psyche, sociaal, fysiek en zingeving.

Voor het daadwerkelijk op effectieve en snelle wijze toepassen van een multidisciplinaire aanpak is een consortium gevormd van betrokken organisaties. Met organisaties die niet in dit consortium vertegenwoordigd zijn, worden samenwerkings- en leveringsafspraken gemaakt.

Fasering van motivatie en verandering

De Nieuwe Kans gebruikt een aantal fasen om de motivatie en mogelijkheid tot verandering aan te geven, welke zijn gebaseerd op de veranderingsprocessen zoals beschreven in het transtheoretisch model van Prochaska en DiClemente.^{15,16}

- Fase 1. Voorbeschouwing en overpeinzing: in deze fase heeft de jongere zelf niet door dat hij een probleem heeft en is dan ook niet gemotiveerd.
- Fase 2. Voorbereidingsfase: in deze fase heeft de jongere door dat het zo niet langer kan en is hij bereid te veranderen.
- Fase 3. Actie: in deze fase draait om het uitvoeren en vertonen van het (nieuwe) aangeleerde gedrag. Dit is tevens de fase waarin gedragsbehoud kan optreden. Mocht het gedrag niet kunnen worden vastgehouden, dan ontstaat een terugval naar één van de eerdere fasen.

Jongeren kunnen op ieder punt het model binnenkomen of uitgaan. Omdat de jongeren zich in verschillende fasen bevinden, moeten verschillende typen interventies worden uitgevoerd, passend bij de betreffende fase.

Ambulante begeleiding, individuele training en groepstraining

Het uitvoerende gedeelte van De Nieuwe Kans bestaat uit drie onderdelen, namelijk ambulante begeleiding, individuele training en groepstraining. Deze onderdelen kunnen los van elkaar worden gezien, maar kunnen ook in nauwe onderlinge samenhang worden toegepast, waarbij de onderdelen elkaar versterken. In dat geval wordt gesproken van een drie-eenheid. De individuele trainingen en groepstrainingen van De Nieuwe Kans zijn (onder meer) sociale vaardigheidstraining en muzische trainingen.

---

¹⁵ Prochaska, J.O. en C.C. DiClemente (2002). Transtheoretical Therapy. In: F.W. Kaslow en J. Lebow, Comprehensive Handbook of Psychotherapy, vol. 4, Integrative/Electric. John Wiley & sons, New York.

¹⁶ Stadia van gedragsverandering volgens Prochaska en DiClemente: voorbeschouwingsfase, overpeinzingsfase, voorbereidingsfase, actiefase, gedragsbehoud en terugval.

Sociale vaardigheidstrainingen

De sociale vaardigheidstrainingen die De Nieuwe Kans gebruikt zijn gebaseerd op de trainingsmethodiek van Goldstein, namelijk de Structured Learning Therapy¹⁷. Deze methode, met als uitgangspunt het cognitief sociaal leermodel, wordt gebruikt voor economisch lagere klassen. Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat dit model ook bruikbaar is voor andere doelgroepen. De Nieuwe Kans heeft het model aangepast aan de omstandigheden van het project.

Muzische trainingen

De muzische trainingen vormen een speels, creatief element van het programma dat voor de jongere zelf enige tevredenheid, plezier, bevestiging of uitdaging oplevert. Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan de diverse gebieden van de ontwikkeling van de jongeren.¹⁸

Toepassing van dwang en drang

De mogelijkheid van het toepassen van dwang en drang vormt een essentieel onderdeel van de methodiek van De Nieuwe Kans. De manier waarop hieraan vorm wordt gegeven is nader uitgewerkt in bijlage 3 (wervingsprocedure per project).

Voorkomen van tussentijdse uitval en bieden van nazorg

Binnen de Nieuwe Kans is veel aandacht voor het voorkomen van en terughalen bij tussentijdse uitval en het bieden van professionele nazorg na uitstroom. Dit accent is gebaseerd op onderzoek naar succes- en faalfactoren bij eerdere initiatieven (zie onder andere Bakker e.a.¹⁹).

4. Educatief Centrum

In het oorspronkelijke projectplan van het Educatief Centrum wordt kort ingegaan op de theorieën die ten grondslag ligt aan de aanpak van dit project. Op verzoek van INTRAVAL heeft het project een korte notitie opgesteld waarin wordt aangegeven hoe deze theorieën vorm krijgen binnen de opzet van het project. De informatie uit deze notitie wordt hieronder weergegeven.

---

¹⁷ Goldstein, A.P. (1973). Structured learning therapy. Toward a psychotherapy for the poor. Academic Press, New York.

¹⁸ Behrend, D. (2008), Muzisch-agogische methodiek, een handleiding. Coutinho, Bussum.

¹⁹ Bakker, H.G, P.E.M. van Dijk, J.J. Gelever, R. Sarizeybek, M.C. de Voogd, N.M. Oud, B.P. Vermeulen (2006). Onderzoek naar de haalbaarheid van Prep Camps en alternatieven. Berenschot, Utrecht.

Het Restorative Practice model (herstelrecht)

Binnen het Educatief Centrum wordt gewerkt volgens de principes van het Restorative Practice model. Uitgangspunt van dit model is dat een school of instelling zorg moet dragen voor zowel optimale beheersing als optimale ondersteuning. Daarbij geldt dat het *klimaat* wordt beheerst, terwijl de *individuen* (de leerling, ouders en collega's) worden ondersteund. De medewerkers van het project dienen processen aan te sturen, grenzen te stellen, te zorgen dat die nageleefd kunnen worden, aanwezig te zijn en structuur te bieden. Belangrijk binnen de methodiek is het geven van invloed aan deelnemers om hen hun eigen beslissingen en verantwoordelijkheden te laten nemen. Deelnemers worden door gezamenlijke activiteiten met elkaar verbonden, waardoor ze ervaren dat zij betekenis hebben voor elkaar en er dus werkelijk toe doen. Deelnemers werken op die manier aan zelfvalidatie.

Sociale vaardigheidsmethoden: Leefstijl en Equip

Voor deelnemers van 12 tot 15 jaar wordt sociale vaardigheidstraining aangeboden volgens de methode leefstijl, terwijl deelnemers van 16 tot 20 jaar het programma Equip volgen als sociale vaardigheidstraining. Deze trainingen omvatten een scala van vaardigheden zoals kennismaken, luisteren, communiceren, zelfvertrouwen, gevoelens uiten, assertiviteit en weerbaarheid, conflicten oplossen, omgaan met groepsdruk, risico's inschatten en doelen stellen.

Leefstijl

Leefstijl wil bevorderen dat jongeren zich ontwikkelen tot sociaal vaardige, zelfstandige volwassenen. De onderwerpen in het leefstijlprogramma zijn: goed begonnen half gewonnen; heldere communicatie; sterk door gevoelens; goed voor mijzelf; sterk in samenwerk; opgelost; maak jouw keuze; leren door evalueren; en de moeite waard. De docenten krijgen voor de leefstijl training door trainers van de Horizon academie (intern opleidingscentrum van Horizon). Leefstijl is ontwikkeld door de Amerikaanse organisatie Quest internationaal, de Nederlandse versie is ontwikkeld uit het Engelse programma Skills for Adolescence.

EQUIP

EQUIP is een programma waarmee jongeren leren verantwoordelijkheid te dragen voor hun eigen denken en doen. Het doel van het programma is om jongeren te motiveren en toe te rusten (equiperen) om elkaar te helpen en van elkaar te leren. Met EQUIP wordt gewerkt aan het ombuigen van een negatieve groeps cultuur naar een cultuur waarin men rekening met elkaar houdt. EQUIP is ontstaan in de Verenigde Staten en ontwikkeld door John Gibbs, Granville Bud Potter en Arnold Goldstein. Het wordt in Amerika met succes gebruikt voor delinquenten en antisociale jongeren. Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat juist de combinatie van de verschillende componenten uit het programma effectief is: recidive onder jeugdige delinquenten

verminderde van 40,5% naar 15%. In Nederland wordt EQUIP steeds vaker toegepast. Verschillende justitiële jeugdinrichtingen en jeugdhulpverleningsinstanties werken met deze methode. Daarnaast wordt EQUIP toegepast in het onderwijs. De medewerkers van het Educatief Centrum volgen een opleiding voor het geven van de EQUIP-training bij het Teylingereind Forensisch Centrum.

Jongeren nemen over het algemeen meer van elkaar aan dan van volwassenen. EQUIP is daarom een groepsmethodiek, waarin jongeren gemotiveerd worden elkaar te helpen en van elkaar te leren. Iemand anders helpen geeft een goed gevoel over jezelf en zo wordt er gewerkt aan een positief zelfbeeld.

Oplossingsgerichte methodiek²⁰

De oplossingsgerichte methodiek gaat uit van de mogelijkheden van een individu en niet van de beperkingen. In plaats van te kijken naar de momenten waarop zaken niet goed lopen, worden de momenten besproken waarop dingen wel goed lopen. De jongeren wordt gestimuleerd hun eigen toekomstbeeld te schetsen, waarbij de jongere in zijn eigen kracht komt te staan. De jongere volgt bij binnenkomst op het Educatief Centrum een vierweekse training (Experience), waarin met de jongere wordt gekeken wat zijn/haar sterke en zwakke punten zijn en wat hij/zij wil gaan leren in de toekomst. De hulpverlener geeft daarbij geen adviezen en tips, aangezien de oplossingsgerichte methodiek ervan uitgaat dat alle oplossingen uit de persoon zelf kunnen komen.

Uitgangspunten ervaren leren

Binnen het Educatief Centrum wordt gebruik gemaakt van het Project Ervarend Leren van Horizon en Work-Wise. Een Work-Wise traject kent over het algemeen vier fasen. Per fase leert een deelnemer steeds meer (arbeids)vaardigheden. Ook leert de jongere (beroeps)keuzes te maken en wordt hij/zij geholpen bij het vinden (en behouden) van een baan of het volgen van een studie. Daarbij wordt ten eerste ingezet op het behalen van een vakdiploma, vervolgens wordt op zoek gegaan naar een stage of baan. Het project ervaren leren wordt ingezet in de beginfase van het project en wordt ingepast in het vier-weekse introductieprogramma Experience. Er worden in dit kader onder andere dagtochten georganiseerd, waarbij de deelnemer een looptocht maakt in de omgeving van het centrum.

---

²⁰ Berg, I.K., Y. Dolan (2002). De praktijk van oplossingen. Swets & Zeitlinger, Lisse.

5. Crossroads 1

Voor het ontwikkelen van een pedagogische visie voor het project Crossroads 1 is bij de start in 2006 PI Research ingeschakeld. Op basis van verschillende gesprekken met de betrokken organisaties van Crossroads 1 heeft PI Research een notitie opgesteld, waarin ten eerste de oorzaken van delinquent gedrag en de risico- en beschermende factoren uiteen worden gezet. Daarnaast wordt in de notitie aangegeven welke theorieën en methoden gebruikt kunnen worden bij de aanpak van de doelgroep.²¹ In onderstaande uiteenzetting worden de theorieën en mechanismen, zoals beschreven in deze notitie, verkort weergegeven.

Effectieve interventies voor delinquente jongeren

Voor het opstellen van de pedagogische visie die als basis dient voor de aanpak van Crossroads 1 is gebruik gemaakt van de kennis omtrent de effectiviteit van interventies voor delinquente jongeren. Uit onderzoeken naar delinquente ontwikkelingspaden van jongeren en de effectiviteit van programma's voor jongeren met antisociaal gedrag komt naar voren dat jongeren met een verhoogde kans op een verder delinquente ontwikkeling beter terecht komen en minder recidiveren als ze: leren keuzes te maken en te plannen (leren nadenken over voor- en nadelen en leren eerst na te denken voordat je iets gaat doen); omgaan met vrienden die niet delinquent zijn; een partner vinden die niet delinquent is; een dagbesteding (school of werk) en passende vrijetijdsbesteding hebben; en goed contact hebben met hun ouders/familie of dit contact verbeteren.²²

Daarnaast blijkt dat programma's die gebruik maken van (cognitieve) gedragstherapeutische technieken²³ in combinatie met systeeminterventies

---

²¹ Spanjaard, H. (2006), De aanpak van Crossroads, PI Research, Duivendrecht.

²² Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-limited and life-cycle-persistent antisocial behavior. A development taxonomy. In: *Psychology Review*, vol. 100, pag. 674-701; Kazdin, A.E. (1997). Practitioner Review: Psychosocial Treatments for Conduct Disorder in Children. In: *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 38, nr 2, pag. 161-178; Loeber, R., E. Wei, M. Stouthamer-Loeber, D. Huizinga, T. Thornberry (1999). Behavioral antecedents to serious and violent juvenile offending: Joint analyses from the Denver Youth Survey, Pittsburgh Youth Study, and the Rochester Development Study. In: *Studies in Crime and Crime Prevention*, vol. 8, pag. 245-263; Aguilar, B., L.A. Sroufe, B. Egeland, E. Carlson (2000). Distinguishing the early-onset/persistent and adolescent-onset antisocial behavior types. From birth tot 16 years. In: *Development and Psychopathology*, vol. 12, pag. 109-132.

²³ Laan, P.H. van der (2004). Over straffen, effectiviteit en erkenning. De wetenschappelijke onderbouwing van preventie en strafrechtelijke interventie. In: *Justitiële verkenningen*, vol. 30, nr. 5, pag. 31-48.

leiden tot de beste resultaten. Bartels e.a. (2001)²⁴ hebben diverse onderzoekspublicaties over effectieve interventies voor jongeren met (ernstig) gewelddadig gedrag op een rijtje gezet. Zij komen tot de conclusie dat interventies beter scoren naarmate meer aan de volgende criteria wordt voldaan: nadruk op het leren van concrete vaardigheden; concreet (vaak gedragstherapeutisch) van opzet; aandacht voor cognities (planning) en emoties; betrekking op meerdere contexten / systemen: jeugdige en ouders; outreachend (het gezin in), gericht op individuele risico- en beschermende factoren; en aansluiten op (on)mogelijkheden van de jongere.

Competentiegericht werken

PI Research heeft de kennis over de effectiviteit van programma's en programmaonderdelen voor delinquente jongeren door de jaren heen gebruikt om diverse competentiegerichte methodieken en programma's te ontwikkelen en te evalueren. Het competentiegericht werken is gekozen als basismethodiek voor Crossroads 1. Bij deze methode gelden de volgende uitgangspunten:

- De nadruk ligt op het leren van concrete praktische, sociale, emotionele en cognitieve vaardigheden voor het leven van alledag.
- De gehanteerde hulpmiddelen en technieken door uitvoerende professionals en de gehanteerde competentie- en delictanalyse zijn ontleend aan de leertheorieën en gedragstherapie en zijn gericht op het opsporen van individuele risico- en beschermende factoren.
- In het dagelijks leven spelen niet alleen praktische en sociale vaardigheden een rol, maar ook cognities en emoties. Uitvoerende professionals besteden hier aandacht aan door jongeren te leren plannen, hun eigen emoties te benoemen en te hanteren, hun gedachten uit te spreken en zonodig bij te stellen, enzovoorts.
- Ouders worden geïnformeerd en betrokken bij het formuleren en evalueren van doelen voor een behandelplan. Het werken met jongeren wordt aangevuld en gecombineerd met een expliciet hulp- of behandelaanbod voor ouders.
- Wanneer de logistieke en praktische mogelijkheden dit toelaten, worden interventies in het gezin en de bredere sociale omgeving van de van de jongere uitgevoerd.
- De competentiegerichte aanpak is gericht op het aanleren van nieuwe vaardigheden, aansluitend bij wat de jongere al kan, wat hij wil en wat hij zou moeten leren om – in dit geval – recidive te voorkomen.
- Juist ook bij dreigend agressief/escalerend gedrag, is de in het van competentiegerichte principes zeer cruciaal.

---

²⁴ Bartels, A.A.J., S. Schuurmsma, N.W. Slot (2001). Interventies. In: Loeber, R., N.W. Slot, J.A. Sergeant. Ernstige en geweldadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten/Diegem, pag. 291-318.

In de notitie van PI Research is een uitgebreide beschrijving opgenomen hoe de uitgangspunten van het competentiegericht werken binnen de aanpak van Crossroads 1 vertaalt kan worden naar competentiegerichte basistechnieken en interventies.

Leertheorieën

Binnen het competentiemodel wordt gebruik gemaakt van vijf verschillende leertheorieën, die min of meer in elkaars verlengde liggen, namelijk: de klassieke leertheorie; de operante leertheorie; de sociale leertheorie; het zelfmanagementmodel; en de cognitieve leertheorie. De leertheorieën zijn om twee redenen van belang. De theorieën bieden ten eerste een kader bij het analyseren en veranderen van probleemgedrag en het opsporen van factoren die competentie beïnvloeden. In de tweede plaats hebben de leertheorieën veel bruikbare strategieën en technieken opgeleverd die gebruikt kunnen worden om competentie te vergroten en probleemgedrag te reduceren.²⁵

De *klassieke leertheorie* biedt een kader om te kunnen begrijpen hoe bepaalde problemen, zoals angsten en vermijdingsgedrag bij jongeren kunnen ontstaan. Volgens de *operante leertheorie* wordt het aanleren van gedrag beïnvloed door de situatie die aan het gedrag voorafgaat en de gebeurtenissen die op het gedrag volgen. Om dit inzichtelijk te maken kan gebruik worden gemaakt van het zogenoemde SRC-schema (stimulus/situatie, respons en consequentie). Volgens de *sociale leertheorie* wordt gedrag aangeleerd door het zien van gedrag van belangrijke personen uit de omgeving. Het *zelfmanagementmodel* benadrukt de invloed die jongeren kunnen uitoefenen op het eigen gedrag door zelfobservatie, zelfevaluatie en zelfversterking of zelfafzinking. De *cognitieve leertheorie* besteedt expliciet aandacht aan de rol van gedachten en gevoelens en de denkstappen. Negatieve of storende gedachten dienen te worden vervangen door positieve of helpende gedachten.²⁶

6. Crossroads 2

De aanpak van Crossroads 2 is beschreven in een Plan van Aanpak dat bij de start van het project is opgesteld. Hierin wordt een beschrijving gegeven van de doelgroep, het doel en de uitgangspunten van de methodiek. Daarbij wordt opgemerkt dat een precieze invulling van de methodiek nog niet is ontwikkeld. De ervaringen die tijdens het project worden opgedaan, worden bijgehouden in een werkboek en uitgewerkt tot een methodische werkwijze. Wel heeft Crossroads 2, als reactie op de vraag van de onderzoekers naar de

---

²⁵ Slot, N.W., H.J.M. Spanjaard (1999). Competentievergroting in de residentiele jeugdzorg. Hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen. Intro, Baarn.

²⁶ Slot, N.W., H.J.M. Spanjaard (1999).

theoretische onderbouwing van het project, enkele documenten gestuurd waarin een aantal van de gehanteerde methodieken nader wordt toegelicht.

De uitgangspunten van de methodiek zijn gebaseerd op diverse methodieken uit de jeugdhulpverlening. Het gaat hierbij zowel om specifieke inzichten met betrekking tot de doelgroep (Marokkaanse jongeren) als om meer algemene inzichten uit de jeugdhulpverlening.

Specifieke inzichten

Landelijk en provinciaal zijn er succesvolle werkwijzen en methodieken ontwikkeld, die passen bij de doelgroep. Op basis van ervaringen van het opvanghuis Karam voor Marokkaanse jongens en het Maatjes project van stichting Palet, worden de coaches van het project geïnstrueerd om op de juiste werkwijze interventies te doen die passen bij Marokkaanse gezinnen.

Algemene inzichten jeugdhulpverlening

Daarnaast wordt in de begeleiding van de jongere en hun ouders methodieken ingezet zoals die ook gebruikt worden in de ambulante hulpverlening. Daarbij wordt in het bijzonder aansluiting gezocht bij de methoden die binnen Stichting Kompaan worden toegepast, de Stichting waar het project Crossroads 2 is ondergebracht. De methodieken die ingezet worden zijn de systeemgerichte benadering, het competentiegericht werken, de contextuele benadering en het vraaggericht werken. Daarnaast wordt in de begeleiding van de gezinnen gebruik gemaakt van Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding (IAG). De medewerkers volgen een gecertificeerde opleiding Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding. Daarnaast kunnen zij scholing volgen voor de verschillende andere methodieken en worden zij bijgeschoold in de kindproblematiek en houdings- en gesprekstechnieken.

Systeemgericht werken

Door systeemgericht te werken kan inzicht worden verkregen in hoe de interactie tussen ouder en kind de problemen beïnvloedt en, omgekeerd, hoe de ontstane problemen de interactie beïnvloeden. Daarnaast wordt in kaart gebracht wat wel goed gaat en wat de krachten van het gezinssysteem zijn, om van daaruit de krachten van het gezin te vergroten en de negatieve patronen te stoppen.

Competentiegericht werken

Deze methode is gericht op het aanleren van vaardigheden en het versterken van de eigen competenties.

Contextuele benadering

Volgens het project ligt binnen de contextuele benadering van Nagy het accent op de geschiedenis van een gezin en op de manier waarop patronen zich door generaties heen herhalen en ontwikkelen. Het symbool van de

contextuele benadering is de balans in geven en ontvangen. Wanneer er sprake is van een disbalans tussen geven en ontvangen (bijvoorbeeld door uitbuiting) kan een kind op een volgende generatie verhalen wat hij/zij tekort is gekomen. Hierdoor kan de disbalans worden doorgegeven op de volgende generatie, wat door Nagy wordt aangeduid als de roulerende rekening. Centraal in de contextuele benadering staat bovendien de onverbreekelijke band tussen een kind en zijn biologische ouders, de zogenoemde verticale loyaliteit. Er is daarbij volgens Nagy sprake van vrijheid in verbondenheid: je bent vrij in het maken van je eigen keuzes, maar altijd in het besef dat je een kind bent en blijft van je ouders. Bij het bieden van hulpverlening vanuit de contextuele benadering zijn, volgens dit project, onder meer de volgende aspecten van belang: jezelf betrouwbaar tonen aan de cliënt; altijd meerszijdig partijdig blijven door loyaliteit te betuigen aan alle belangrijke gezins- en/of familieleden; je bewust zijn van de eigen visie, waarden, normen en verwachtingen; en aandacht besteden aan de balans tussen geven en ontvangen.

Vraaggericht werken

Bij deze methodiek wordt uitgegaan van de vraag van de jongere en zijn ouders om van hieruit doelen te formuleren. Aan de hand van deze doelen kan oplossingsgericht worden gewerkt. De begeleiding zal onder andere bestaan uit het praktisch bezig zijn met de jongeren door bijvoorbeeld samen activiteiten te ondernemen om de doelen te behalen.

Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding

Het basisprincipe van de Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding (IAG) is de basisattitude. Een aantal onderdelen van de basisattitude is het aansluiten bij de jongere/gezin, afstemmen op het angstniveau en de mogelijke weerstand, richten op wat goed gaat, transparant werken, vasthoudendheid en bespreekbaar kunnen maken van pijnlijke onderwerpen. Binnen de IAG worden verschillende theoretische kaders gecombineerd, waaronder het systeemdenken en het contextueel werken (zie eerder). Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de leertheorie, de communicatietheorie en de oplossingsgerichte therapie. Binnen de leertheorie zijn twee stromingen te onderscheiden, die beide van belang zijn bij het werken met gezinnen, namelijk de operante leertheorie van Skinner en de sociale leertheorie van Bandura. De operante leertheorie gaat ervan uit dat gedrag geleerd wordt onder invloed van omgevingsfactoren. De sociale leertheorie benadrukt dat men ook gedrag leert op grond van datgene wat men belangrijke personen in de omgeving ziet doen (observerend leren). Volgens de communicatietheorie wordt de manier waarop mensen zich gedragen beïnvloed door hun contacten met anderen. Uitgangspunt in de werkwijze volgens de communicatietheorie is het kijken naar de aanwezigheid van positieve communicatie en het uitbreiden hiervan. De gesprekken binnen de oplossingsgerichte gesprekstheorie, tot slot, zijn grotendeels gecentreerd rond twee

kernactiviteiten, namelijk de ontwikkelingen van duidelijk geformuleerde doelen binnen het referentiekader van de cliënt en de ontwikkeling van oplossingen gebaseerd op uitzonderingen. Uitzonderingen zijn in dit kader de momenten in het leven van de cliënt waarin zich problemen hadden kunnen voordoen, maar zich niet voordeden.

7. BOP Academie

De BOP Academie heeft begin 2009 een methodiekbeschrijving opgesteld, waarin de ervaringen die het project heeft opgedaan in de eerste anderhalf jaar zijn verwerkt. Deze methodiekbeschrijving bevat een uitgebreide toelichting op het doel, de doelgroep en de verschillende elementen van de aanpak van het project en de onderlinge samenhang tussen deze onderdelen. Hoewel in deze methodiekbeschrijving wel wordt beschreven hoe door middel van de interventie de factoren voor het ontstaan van het probleemgedrag worden beïnvloed, wordt niet ingegaan op de onderliggende (wetenschappelijke) theorieën of onderzoeken die de aanpak ondersteunen. Als reactie op de vraag van INTRAVAL naar de onderliggende theorie heeft het project daarom in een apart document nadere informatie verstrekt met een eerste aanzet voor de theoretische onderbouwing.

De uitgangspunten van de aanpak van de BOP Academie zijn onder meer gebaseerd op twee theorieën over de ontwikkeling van problematisch gedrag, namelijk de sociale leertheorie en het ontwikkelingsperspectief. Hieronder worden deze theorieën nader toegelicht en wordt aangegeven hoe deze theorieën vorm krijgen binnen de BOP Academie. Hierbij is gebruik gemaakt van de informatie van de BOP Academie uit het document met de eerste aanzet voor de theoretische onderbouwing.

Sociale leertheorie

In de sociale leertheorie²⁷ wordt beschreven hoe gedrag ontstaat in directe en indirecte interactie van het kind met de omgeving. Uitgangspunt is dat gedrag wordt aangeleerd door de gevolgen die het gedrag heeft. Gedrag dat positieve gevolgen heeft of leidt tot vermindering van negatieve consequenties wordt herhaald. Het uitproberen van nieuw gedrag berust niet op toeval, veel gedrag wordt geleerd door imitatie (modelling). Kinderen imiteren gedrag van mensen in hun omgeving, vooral als zij zien dat dit gedrag positieve gevolgen heeft. Deze theorie beschrijft hiermee zowel de invloed van bekrachtiging van gedrag van het kind, maar ook hoe omgevingsinvloeden het gedragsrepertoire kunnen beïnvloeden.

---

²⁷ Dehart, G., L.A. Sroufe, R.C. Cooper (2000). Child development. Its nature and course. McCraw-Hill Higher Education, Dubuque.

Patterson²⁸ heeft op basis van deze theorie onderzocht hoe probleemgedrag ontstaat en op welke manier het kind hierin dwang kan uitoefenen. Volgens Patterson heeft een ouder in een opvoedingssituatie verschillende keuzes wanneer het kind iets weigert. De ouder kan in deze situatie toegeven, kordaat disciplineren, negeren, dreigen (met straf) of fysiek straffen. Wanneer een ouder kiest voor toegeven, leert het kind dat opstandig gedrag wat oplevert, waardoor dit gedrag wordt bekrachtigd. Wanneer ouders herhaaldelijk en onbeperkt toegeven, verliezen zij de controle over het kind. Ook zal het kind elders hetzelfde gedrag gaan vertonen.

De ideeën uit de leertheorieën zijn veelvuldig onderzocht²⁹ en veel behandelmethoden voor probleemgedrag zijn op leertheoretische principes gebaseerd.³⁰ Binnen de BOP Academie worden verschillende interventies toegepast die gebaseerd zijn op de leertheorie, namelijk: het belonen van positief gedrag en het doorbreken van de vicieuze cirkel van de bekrachtiging van negatief gedrag; modeling door het bieden van voorbeeldfiguren in de vorm van trainers, collega's op het werk en medescholieren; het versterken van de ervaren competenties door positieve ervaringen op te doen in een veilige omgeving.

Ontwikkelingsperspectief

Vanuit het ontwikkelingsperspectief worden aspecten van verschillende theoretische stromingen geïntegreerd.³¹ Het ontstaan van emotionele of gedragsproblemen is volgens dit model te verklaren vanuit een scala aan factoren. Genetische kwetsbaarheid, gezin/familie, socio-economische, culturele factoren en ontwikkelingsgeschiedenis spelen allemaal een rol. Het ontwikkelingsmodel doet recht aan de complexe oorzaken van ernstig probleemgedrag. Iedere factor die wordt genoemd heeft invloed op het ontstaan van psychopathologie.³² Methoden of interventies die gebaseerd zijn op dit model hebben meerdere aangrijpingspunten. Naast gedrag in relatie tot gezin wordt bijvoorbeeld ook aandacht besteed aan schoolopleiding, werk, sociale relaties, versterking van zelfvertrouwen en dagstructuur.

---

²⁸ Patterson, G.R. (1982). *Coercive family process*. Castalia Publishing Company, Eugene-Oregon.

²⁹ Ploeg, J., van der (1998). *Gedragsproblemen; ontwikkelingen en risico's*. Lemniscaat: Rotterdam.

³⁰ Onder andere: Boendermaker, L. (2001). *Behandeling van antisociaal gedrag in justitiële behandelinrichtingen voor jongeren*. *Kind en Adolescent*, vol. 22, 242-256; Bartels, A. (2005). *Gedragsmatige en leergerichte strategieën*; in Hermans, J. (2005). *Handboek Jeugdzorg*. Bohn Stafleu van Loghum, Houten.

³¹ Dehart, G., L.A. Sroufe, R.C. Cooper (2000).

³² Onder andere: Cadoret et al (1990), Tienari et al (1990) in: Dehart, G., L.A. Sroufe, R.C. Cooper (2000). *Child development. Its nature and course*. McCraw-Hill Higher Education, Dubuque.

Verskillende interventies van de BOP Academie zijn gebaseerd op het ontwikkelingsperspectief. Ten eerste wordt gewerkt volgens een integrale aanpak van systeemfactoren, werk en opleiding, schulden en sociale omgevingen. Hierdoor wordt indirect gewerkt aan het beïnvloeden van ervaren competenties en zelfvertrouwen. De interventies van de BOP Academie zijn gericht op meerdere sporen. Daarnaast wordt door de begeleiding in de BOP Academie de positie van de deelnemer in de maatschappij versterkt.

8. Wyldemerck

In de projectdocumentatie van het project Wyldemerck wordt kort ingegaan op de achtergronden van de aanpak die binnen het project wordt toegepast. Het project is gebaseerd op de ervaringen van de Eagle Rock School in Colorado. De Eagle Rock School biedt sinds 1993 een plek waar jongeren kunnen leren en groeien.³³ Daarnaast wordt binnen het project Wyldemerck gebruik gemaakt het concept 'natuurlijk leren'. Dit concept wordt op een toenemend aantal scholen uitgevoerd. Als voorbeeld wordt hierbij verwezen naar het Friesland College, dat in 1999 met natuurlijk leren startte voor leerlingen op niveau 1. De ongediplomeerde uitval bleek daar gereduceerd van 50 naar 20 procent.³⁴ Ondanks herhaaldelijke verzoeken van de onderzoekers is er geen aanvullende informatie ontvangen over de theoretische onderbouwing van Wyldemerck.

9. De Uitdaging

In de projectomschrijving van De Uitdaging wordt niet expliciet verwezen naar (wetenschappelijke) theorieën. Wel wordt door de medewerkers van De Uitdaging opgemerkt dat het project voorbouwt op jarenlange ervaringen binnen de militaire structuur. Op de vraag van INTRAVAL naar een theoretische onderbouwing van de gehanteerde aanpak heeft de projectleider van De Uitdaging een verslag gestuurd van een gesprek dat De Uitdaging heeft gehad met een medewerker van een extern bureau. Volgens de projectleider van De Uitdaging is dit verslag een goede weergave van de onderbouwing van het project.

In onderstaande uiteenzetting worden de uitgangspunten van de aanpak van De Uitdaging beschreven, zoals weergegeven in bijlage 3 van de eerste

---

³³ Voor een beschrijving van de ervaringen van de Eagle Rock School wordt verwezen naar de website www.eaglerockschool.org.

³⁴ Profiel, maart 2005.

voortgangsrapportage van INTRAVAL³⁵ en in het verslag van bovengenoemd gesprek.

Internaatfunctie

Het project De Uitdaging haalt jongeren uit hun dagelijks omgeving. De onderliggende filosofie van het verblijf op een locatie buiten de eigen woonomgeving is afkomstig van het CWI. Door de doelgroep uit de eigen sociale omgeving te halen en ze te plaatsen in een nieuwe, helder gestructureerde omgeving, is het mogelijk hen employabel te maken. De jongeren leren competenties die in het bedrijfsleven noodzakelijk zijn, waaronder discipline, zelfredzaamheid, werken in teamverband en op tijd komen.

Van belang hierbij is dat de (sociale) vaardigheden die geoefend worden binnen de setting van het project, toegepast moeten kunnen worden in het dagelijks functioneren van de jongeren. Om effectief te zijn, is het wenselijk dat taal en geleerde vaardigheden aansluiten bij wat gangbaar is in de burgermaatschappij. Binnen het programma van de Uitdaging is hierin voorzien, aangezien de sociale vaardigheden binnen Defensie niet anders zijn dan die in de maatschappij.

Discipline en zelfverantwoordelijkheid

Er wordt gewerkt in een gedisciplineerde omgeving. Disciplineren is goed, mits de overstap naar zelfverantwoordelijkheid een prominent onderdeel is van het programma. Zelfverantwoordelijkheid past in de cultuur van Defensie. De begeleiding is gebaseerd op wederzijds vertrouwen, zelfstandigheid in handelen en wederzijds respect.

Overige kernpunten

Naast bovenstaande uitgangspunten vormen positieve aandacht, respect en structuur kernpunten van de aanpak.

---

³⁵ Bieleman, B., J. Snippe, M. Boendermaker, M. Hofman (2008). Onderzoek pilotprojecten campussen. 1. Beschrijving projecten en doelgroep. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.

Onderzoek Pilotprojecten campussen

Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten vormen in Nederland een belangrijk probleem. Van de niet schoolgaande en niet werkende jongeren worden 12.000 tot 14.000 als een probleemgroep gezien. Zij gaan niet naar school, hebben geen baan of startkwalificatie, ontvangen geen uitkering en zijn ook niet op zoek naar werk of scholing. Een aantal ministeries (Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Justitie; en Volksgezondheid, Welzijn en Sport) heeft gezamenlijk een bedrag van tien miljoen euro vrijgemaakt om te investeren in praktijkinitiatieven van gemeenten en andere lokale/regionale projectuitvoerders voor deze jongeren.

In opdracht van het ministerie van Jeugd en Gezin evalueert onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL vanaf eind 2007 de pilotprojecten campussen, die zijn gestart in de gemeenten Amsterdam, Deventer, Rotterdam en Tilburg. Daarnaast is één project gevestigd in Friesland en is één project gehuisvest op de kazerne in Soesterberg. Alle negen projecten zijn gericht op het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk.

In dit boek, het tweede van drie delen, wordt om te beginnen de voortgang van de projecten beschreven. Daarbij wordt onder meer een vergelijking gemaakt tussen de deelnemers die in de eerste helft van 2008 zijn ingestroomd en de deelnemers die na de zomer van 2008 zijn ingestroomd. Tevens wordt aandacht besteed aan de werving en selectie van de deelnemers. Tot slot wordt ingegaan op de theoretische onderbouwing van de pilotprojecten. In het derde en laatste rapport zullen de resultaten en effecten van de pilotprojecten worden gepresenteerd.

ISBN 978 90 8874 071 8